

Varia 37

462

Cum a fost prăbușită Banca Franco-Română

DE

V E R A X

MOTO

Oarbă e Justiția

Ne spune tradiția!

Judecătorii... cum vreți

Să nu fie orbeți?

BUCUREȘTI

1935

260 701

Inv. A. 41.711

8281

Cum a fost prăbușită Banca Franco-Română

DE

V E R A X

MOTO

Oarbă e Justiția
Ne spune tradiția!
Judecătorii... cum vreți
Să nu fie orbeți?

61730
02719

BUCUREȘTI

1935

298

INTRODUCERE

Din prăbușirea Băncii Franco-Române, prin care a fost lezate interesele materiale a unui foarte mare număr de persoane (circa 6.000), publicul n'a văzut decât cea ce i-a arătat presa și hotărârea tribunalului. Banca a fost declarată în stare de faliment refuzându-i-se concordatul prin care direcțiunea acestei instituțiuni propunea rambursarea a 80% din creanțe în curs de trei ani.

Dela început direcțiunea Băncii a fost atacată de o parte din presa zisă independentă, și mai târziu la aceasta se adăogă și atacurile unora din creditorii. Decizia tribunalului venea oarecum să dea dreptate acestor atacuri, deși hotărârea juridică nu era decât rezultatul atmosferei creată de presa interesată, care urmărea un dublu scop, și de un mic număr de creditorii, cari și ei urmăreau un scop pur personal.

Justiția n'a văzut clar în toată această afacere, și i-ar fi fost greu să vadă limpede, într'o materie atât de complicată ca operațiunile de bancă și organizația unui institut de credit, când judecătorii sunt absolut inculți în această materie, căutând să se lămurească după pledoiriile avocaților și rapoartele unilaterale ale unor experți mai mult sau mai puțin capabili.

O serie de persoane care au putut observa toată evoluțiunea prăbușirii Băncii Franco-Române, s'au asociat ca să pue în adevărata ei lumină toate cauzele care au determinat această catastrofă. Cetitorii acestei broșuri își vor putea da seama de spiritul de răzbunare, de răutatea, și în special de prostia diferiților factori ce au lucrat la dărâmarea Băncii.

Prin publicarea acestei broșuri nu urmărim nici un interes material, mulțumindu-ne să punem în adevărata lor lumină atât persoanele cât și cauzele care au provocat căderea Băncii Franco-Române.

Se va vedea cum o instituțiune, curat românească, a fost distrusă pentru că directorul ei general nu simpatiza pe jidani; pentrucă Banca nu cumpăraseră pe oamenii politici, care au acaparat toate mijloacele financiare ale țării; pentrucă unii din directorii Băncii Naționale au căutat să se răzbune pentru neajunsuri personale; pentrucă lumea e aplecată să creadă calomnia fără să ceară mai întâi dovezi; și pentru că magistrații nu sunt, în cea ce privește mentalitatea, d'asupra vulgului comun.

Se va vedea, de asemenea, cum o altă instituțiune bancară în care elementul semit predomină, pusă în aceeași situațiune ca și Banca Franco-Română, a fost salvată dela faliment din cauză că s'a pus tot aparatul statului la dispoziția ei¹⁾. Banca Națională i-a avansat în câteva zile aproape un miliard de lei, contra portofoliu pe care mai pe urmă l-a luat statul asupra sa, astfel ca pagubele ce vor rezulta din acest portofoliu să le suporte contribuabilii, iar nu acționarii Băncii. Mai mult, tot statul cumpără de la această bancă imobile și mașinării pe un preț triplu

1) Aceste rânduri au fost scrise în 1930.

de cum au fost evaluate de experți, cu alte cuvinte îi face un cadou important din banii contribuabililor.

Cetirea acestei broșuri va lămuri persoanele ce se interesează de evoluția băncilor din România, nu numai partea vizibilă al acestei evoluțiuni, ci și părțile invizibile, care sunt bazate mai ales pe conruperi și abuzuri. Iși vor putea da seama de lipsa de moralitate ce caracterizează mai toată activitatea economică și politică a țării românești dela război încoace.

I

ISTORICUL BĂNCEI FRANCO-ROMÂNE

Banca Franco-Română a fost creată în luna Iunie 1914, prin urmare scurt timp în ajunul izbucnirii războiului mondial. Capitalul ei inițial a fost de patru milioane lei, din care două milioane s'au vărsat înainte de intrarea României în acțiune. Până la încheerea războiului, în 1919, Banca a fost nevoită să stagneze, neîncepând de fapt să lucreze în mod activ decât după încetarea ostilităților.

Scopul urmărit de creatorii Băncei Franco-Române era de a consolida prin fuziune băncile din provincie create de Tache Protopopescu, precum erau Banca Oltului, Banca Măgurele-Giurgiu, Banca Romanați, Banca Roșiori, etc. Mișcarea bancară pornită prin creațiuni de bănci mici provinciale trebuia să urmeze evoluțiunea normală a băncilor, după-cum se putea constata în țările din occident, prin fuzionarea lor în organisme puternice cu sediul central în capitala țării. Astfel în Anglia tot organismul bancar a fost redus la cinci mari bănci, fiecare din ele având peste 1.500 de sucursale și agenții răspândite pe întreaga țară, și deținând majoritatea acțiunilor a celorlalte bănci

ce au rămas ca formă independente, precum și a băncilor coloniale. În Germania, de asemenea, mișcarea de concentrare a provocat fuziuni bancare din care cea mai importantă e cea a lui Deutsche Bank cu Disconto Gesellschaft grupând un capital de aproape 300 milioane de Mărci aur.

Planul lui Tache Protopopescu, creatorul Băncii Românești, era ca această instituțiune să absoarbă cea mai mare parte din micile bănci din provincie, transformându-le în sucursale și agenții. Avantajele acestor fuzionări sunt evidente, și n'avem nevoie să insistăm asupra lor aci.

Acest plan n'a putut fi realizat de oare-ce Tache Protopopescu a murit în mod prematur, și cel ce a moștenit Banca Românească, Vintilă Brătianu, avea altă concepție în materie bancară. El prefera să mențină independente, ca formă, băncile din provincie, de oare ce consiliul de administrațiune a fiecărei din aceste instituțiuni îi servea drept club politic. A sacrificat evoluțiunea normală a băncilor românești pentru un interes electoral.

Dacă băncile din provincie dispăreau prin fuziune, devenind, ceea ce era logic, sucursalele băncii din București care le finanța, Banca Națională și-ar fi putut restrânge numărul clientelei sale la marele organisme bancare din capitala țării, putându-și menține o mai bună lichiditate a portofoliului. Din cauză că ele n'au fost desființate s'au înmulțit ca ciupercile, fiecare partid politic dorind să aibe în fiecare orășel băncuța sa. Cum institutul de emisiune nu putea să admită la scont numai băncile unui partid, a trebuit să fie îngăduitoare cu toate aceste mici cluburi politice camuflate în bănci. Astfel, înainte de război,

după băncile liberale au apărut la lumina zilei băncile conservatoare și cele tachiste. După război au apărut și bănci averescane și țărăniste, toate sugând din țâța scontului dela Banca Națională, aceasta fiind mai curând o instituțiune cu caracter politic decât economic.

Inmulțirea aceasta a băncuțelor de provincie le-a dat un caracter parazitar, ele nu numai că nu ajută dar chiar strangulează viața economică a țării. In adevăr, cum capitalul acestor bănci este azi în medie de 10 milioane lei, cea ce reprezintă în lei antebelici 250 mii lei, le este imposibil cu acest capital să remunereze un personal de cel puțin zece funcționari și un consiliu de administrațiune nesățios. Inainte de război o bancă de provincie, a cărui capital era în mediu de 1 milion lei (40 milioane de azi) își procura banii în mijlocie cu 6 % și îi plasa cu 10—12 %, făcând o diferență maximă de 6 %. Azi ele își procură capitalul lor de rulment cu 12 % și-l speculează cu 24 %, pe hârtie, bine înțeles, căci nimenea nu e în măsură să plătească o astfel de dobândă.

Creatorii Băncii Franco-Române au căutat să aplice, măcar în parte, planul atât de logic a lui Tache Protopopescu. Ei au fuzionat cea mai mare parte a băncilor din provincie create de el, și anume Banca Oltului, Măgurele-Giurgiu, Romanați, Alexandria, și Roșiori, precum și alte bănci create pe la 1911—12 de I. D. Protopopescu, și anume B-ca Câmpina, Slobozia, Ianca și Medgidia. In urma acestor fuziuni Banca Franco-Română atinsese în 1920 capitalul de 10 milioane. Profitând de inflațiune și de dispoziția publicului de a subscrie acțiuni, direcțiunea mărește

capitalul la 25 milioane care e complet acoperit chiar în toamna aceluiași an.

Direcțiunei îi se pune, însă, o problemă de mare importanță, și anume: care sunt condițiunile de trai ale unei mari bănci în România, de oarece prin înmulțirea sediilor din provincie și mărirea capitalului Banca Franco-Română tindea să intre în grupul marilor bănci din București.

În general, o bancă trăește nu din capitalul ei, ci din capitalurile ce îi se aduc de particulari. Capitalul ei față de totalitatea resurselor sale reprezintă un procent care în occident variază între 8—10%. Astfel marile bănci dela Paris precum e Crédit Lyonnais, Société Générale, Comptoir National d'Escompte, etc. au capitaluri proprii dela 400 la 800 milioane, pe când totalitatea conturilor creditoare variază în mod respectiv între 10—16 miliarde. La Londra Midland-Bank, cea mai puternică instituțiune bancară din lume, dispune de fonduri proprii de 20 milioane Lire, pe când totalitatea angajamentelor seale depășește cifra de 400 milioane Lire, ceace dă o proporție de mai puțin de 5%.

Problema pentru o bancă e să fie totdeauna în măsură să facă față angajamentelor seale, din care cea mai mare parte sunt pe termen scurt. Pentru aceasta banca deține o anumită proporție de numerar față de angajamente (de obicei în occident 10%) și restul îl plasează pe termene care să nu depășească mult pe cele ale angajamentelor sale proprii. În acest mod băncile pot face față fără dificultate retragerilor de bani în timp normal. În timpuri anormale, când se produce o restrângere de numerar pe piață, ori când se provoacă o panică în publicul depunătorilor, banca,

sau băncile afectate, trebuie să găsească undeva o rezervă de numerar. Acest rezervor îl formează de obicei institutul de emisiune care scontează, în acele momente turburi, portofoliile comerciale ce îi prezintă băncile.

Acestea sunt considerente de ordin general pentru băncile din lumea întreagă; fiecare piață își are însă particularitățile ei. Astfel în România, și în special în București, putem împărți băncile în două categorii, și anume: cele ce se sprijină mai numai pe Banca Națională, și cele ce găsesc sprijinul cel mai mare la o bancă puternică din străinătate.

În prima categorie avem băncile: Românească, Generală, de Scont, Agricolă, printre cele ce dispun de un capital mai important. Aceste bănci s'au bucurat tot d'auna de un mare sprijin din partea institutului nostru de emisiune, care a intervenit în momente grele salvându-le dela faliment, și la unele substituindu-se aproape complet celorlalți creditori. Astfel, după scăderea bruscă a leului din anul 1921, Banca Generală, de Scont și Agricolă, au suferit pierderi mari ce depășeau la unele capitalul cu rezerve cu tot. Publicul alarmat își retrăgea depunerile în masă. Atunci a intervenit Banca Națională deschizându-le credite de scont care depășeau de patru cinci ori capitalul. Astfel Banca Agricolă a ajuns să aibe un scont de peste 500 milioane; Banca de Scont peste 400 milioane și Banca Generală tot cam atâta. Cum sumele luate dela Banca Națională nu costau scump (până la stabilizare 6%) și cum susnumitele bănci percepeau dela clientelă în medie 18%, au reușit să-și acopere pagubele, în afară de Banca Agricolă care a rămas chiar după stabilizare cu o gaură

de 200 milioane care trebuie să fie suportată jumătate de Stat și jumătate de Banca Națională, sau cu alte cuvinte de contribuabilul și publicul român, conform convenției încheiată o dată cu planul de stabilizare.

Banca Națională a umplut golurile provocate la aceste bănci și de conjunctura generală defavorabilă și de erorile făcute de direcțiunile respective.

Banca Românească, care e cea mai importantă din acest grup de bănci, pe lângă largul sprijin al Băncii Naționale a avut și pe acel al puterii legislative. Astfel, când și-a imobilizat mult fondurile în industrie, s'a creat prin lege Creditul Industrial, care a luat asupra sa cea mai mare parte din aceste imobilizări, redând lichiditate sus numitei Bănci. De asemenea crearea unei secțiuni bancare pe lângă Creditul Funciar Rural, a permis trecerea la această nouă instituțiune a conturilor agricole imobilizate la Banca Românească.

Fără acest sprijin larg din partea institutului nostru de emisiune și a statului, e mai mult ca probabil că aceste bănci ar fi fost distruse de vârtoarea variațiunei leului și a erorilor de principiu făcute de direcțiile respective sau de cei ce le inspirau.

Printre mijloacele întrebuințate de legislator pentru a salva aceste instituțiuni e și acela al blocării depozitelor străine, forțând pe creditorii exotici să încheie o convențiune cu debitorii români, ca sumele datorate să fie plătite într'un termen de 26 ani.

A doua categorie de bănci mari din București e cea care se sprijină pe instituțiuni de credit din occidentul Europei. Băncile din această categorie sînt de fapt niște afiliațiuni ale băncilor străine și ele sunt următoarele: Banca de Credit Român, afiliata lui

Banque de l'Europe Centrale și a unui grup în care intră și Banque de Paris et des Pays Bas; Banca Comercială Română, afiliată lui Banque de l'Union Parisienne; Banca Comercială Româno-Italiană afiliată Băncii Comerciale Italiene; B-ca Chrysoveloni afiliată a unui grup de bănci străine în cap cu Niederösterreichische Escomptgesellschaft; Societatea Bancară, filiala lui Dresdner Bank și în fine The Bank of Roumania, care de fapt nu e decât sucursala unei bănci cu sediul la Londra. Aceste bănci în momente grele, pe lângă scontul pe care-l pot găsi într'o oarecare măsură la Banca Națională, au largul sprijin al băncilor străine care le finanțează și le controlează.

Toate aceste bănci mari din București, fie cele românești, fie cele comanditate de străinătate au un lucru comun, și anume că cultivă speța politicianilor stropind-o în fie-care an cu ploaia inviorătoare a jetoanelor și a tantiemelor. Cele românești au în consiliile lor o majoritate liberală cu ici pe colo câte un naționalist sau averescan. Cele străine țin cumpăna mai dreaptă, considerând că e bine să pună politicienii mai de vază a tuturor partidelor pe picior de egalitate.

În enumerarea băncilor, făcută mai sus, am omis una din băncile cele mai importante, nu numai prin extensiunea afacerilor sale ci și prin dibăcia cu care a cultivat elementele politice. Această e Banca Marmorosch Blank & Co. care a început prin a fi o afiliațiune străină și acum e în categoria băncilor ce depind de Banca Națională și de contribuabilul român, prin intermediul ministerului de finanțe.

Pe la sfârșitul secolului trecut și începutul secolului acesta, Banca Marmorosch Blank & Co., era o

afiliație a Băncii Comerciale din Pesta. Imediat după război, cum banca din Pesta nu mai putea să o finanțeze, a devenit o afiliațiune a lui Banque de Paris et des Pays Bas, care avea ca director general un ovrei din Ungaria, Finaly.

Actualul director al Băncii Marmorosch, Blank & Co. D-l Aristide Blank n'a putut să admită ca el să depindă de cineva, și s'a emancipat de tutela B-ței de Paris et des Pays-Bas, rămânând ca în cazuri grele să nu se bizue decât pe sprijinul Băncii Naționale Române. El s'a arătat cu deosebire dibaci în a cumpăra pe oamenii politici.

Credem că ocuparea unui loc în consiliul unei societăți anonime s'ar putea justifica în modul următor: Acea persoană ar trebui să fie sau unul din fundatorii societății, sau un mare acționar, sau un specialist în comerțul sau industria pe care o exercitează societatea. În primul caz, ca fundator, prezența lui în consiliu e justificată prin munca depusă în crearea societății; în al doilea caz, ca mare acționar, prin interesul material ce reprezintă, și în al treilea caz, ca specialist, prin îndrumarea ce o poate da societății, mulțumită cunoștințelor și experienței sale speciale.

De fapt aceste însușiri nu se cer decât pentru maximum jumătate din consilieri, cealaltă jumătate, cu deosebire la marile bănci din București, fiind ocupată de politicieni care își trafică influența politică.

Într'o țară democratică, ariviștii de tot soiul au foarte mare șanse de a pune mâna pe guvern, mulțumită talentului oratoric și lipsei de scupul. Când poporul unei astfel de țări e pe o treaptă înapoiată în cea ce privește evoluțiunea socială, lipsa de caracter la oamenii politici e un fenomen foarte comun.

Ori cine a observat oamenii politici din România, care e țară de curând democratică, a putut să capete convingerea că toți oamenii ce s'au perindat ca miniștri, cu foarte puține excepții, sunt persoane lipsite de caracter, mânate de vanitate și de interes. Intr'un astfel de mediu, e natural că o instituțiune bancară condusă în mod abil, cum e Banca Marmorosch, Blank & Co., să cumpere cât mai mult din oamenii politici care au șanse de a se perinda la guveru. Cumpărarea lor nu se face printr'o tranzacție comercială în genul achiziției unei perechi de galoși în piață, sau dobândirii unui titlu la Bursă. Modul acesta de cumpărare directă este înlăturat în tranzacțiile cu marfa politică. Cumpărarea se face în mod indirect, politicianul primind în toți anii, pe o perioadă de timp variabilă, o sumă însemnată de bani sub formă de tantieme.

La Banca Marmorosch, Blank & Co, consiliul de administrațiune forma o mică menagerie politică. În adevăr, în acest consiliu se afla reprezentată toată fauna politică a României Mari. Aceste animale sălbatice care se sfâșie între ele atât prin presa din țară cât și în arena parlamentară, se îmblânzesc de îndată ce-și făcea apariția dompteurul Aristide Blank. Intocmai ca și la circ, mijlocul prin care fiarele sălbatice sunt dominate, e bucata de zahăr, care, în termeni bancari, se numește jetoane și tantieme. Aceasta e dulceața făcătoare de minuni, care, distribuită cu dibăcie, menține armonia între fiarele politice și le face să lucreze conform dorințelor dompteurului.

Acest fenomen al vânzării oamenilor politici, nu

e special României, el manifestându-se în mai toate țările democratice, cu o intensitate variabilă, după gradul de evoluțiune a popoarelor. În Spania, pe timpul dictaturei lui Primo de Rivera, acesta decretase o lege prin care se interzicea foștilor miniștri și personalităților politice, care au ocupat funcțiuni publice, să accepte un loc de consilier la vre'o societate anonimă. Dacă s'ar introduce o astfel de lege în țara românească, ea ar avea ca prim rezultat, desființarea consiliului de administrație al Băncii Marmorosch, Blank & Co. Să sperăm, în interesul speței politicianilor, că o astfel de calamitate nu va avea loc.

Politicienii, cu care era împănat consiliul Băncii Marmorosch, Blank & Co., erau îngrășați în timp de opoziție pentru ca să lucreze în favoarea băncii când sunt la guvern. În decurs de zece ani această instituțiune a fost salvată de trei ori dela faliment de către politicieni, aceștia intervenind cu toată autoritatea lor ministerială pe lângă Banca Națională că să îi pue sumele necesare la dispoziție. Dar nu s'a pus numai institutul de emisiune la contribuție pentru a menține în picioare această bancă darnică politicianilor, ci s'a apelat și la contribuabilul român, ca să îndrepte cu punga lui operațiunile greșite ale direcțiunii. Astfel Banca construisese la Sinaia un hotel foarte costisitor din venitul căruia nu se acopereau nici măcar cheltuelile de întreținere. Pentru a scăpa de această afacere dezastroasă, banca a imaginat să o treacă statului pe prețul de 65 milioane lei. Președintele ei, un membru marcant al partidului liberal, a intervenit cu toată autoritatea lui ca statul să cumpere acest hotel deficitar, și cum în acel moment

numai ministerul de război avea suma disponibilă, hotelul a fost cumpărat de acest minister pentru ca să-l întrebuițeze ca sanatoriu pentru ofițerii săraci, suferinzi de reumatism, de oarece Sinaia e localitatea cea mai scumpă și cea mai umedă din România!

Presa, care a fost unsă în mod prealabil, n'a scărțait de loc când s'a făcut această afacere remuneratoare pentru Bancă și dezastroasă pentru ministerul de războiu, care pe lângă pierderea sumei de 65 milioane, mai trebuia să acopere în fie-care an deficitul hotelului. De altfel, Banca era tot atât de dibace în cumpărarea presei ca și în cumpărarea polițienilor. Această dibăcie s'a mai manifestat și în anul 1930 când statul a fost pus din nou la contribuție ca să cumpere de la Banca Marmorosch Blank, & Co., întreprinderea tipografică Cultura Națională pe prețuri de 210 milioane lei, când el n'avea absolut nici o nevoie de tipografie, și când această întreprindere fusese evaluată de experții Creditului Industrial la suma de 70 milioane lei. Nici un jurnal n'a protestat contra acestei afaceri prin care contribuabilul român plătea de trei ori mai scump o întreprindere ce îi era inutilă. Nici măcar Universul, care de altfel făcea o opoziție crâncenă guvernului, n'a suflat un cuvânt. Se pare că și pe la el trecuse oala cu miere!

În Martie 1930 Banca Blank s'a găsit într-o situație foarte dificilă, rămânând aproape fără de nici un ban în casă. După moartea bătrânului Mauriciu Blank, creditorii Băncii au început să-și retragă treptat sumele, de oarece nu prea aveau încredere în capacitatea financiară a șucsesorului Aristide Blank. Această opinie era greșită, căci deși e adevărat că tânărul Blank e slab financiar și bancher dubios, aplecăt mai

mult către speculă și jocul de cărți de cât spre operațiuni comportând puține rizicuri, totuși e unul din oamenii cei mai dibaci în a se învăța în mediul românesc. Nu e reținut de nici un scrupul moral și manifestă o deosebită maestrie în cumpărarea și mânuirea oamenilor politici. A finanțat, în timp de opoziție un întreg partid politic, și acesta, dobândind puterea, îi a fost recunoscător punându-i întreg aparatul de credit al statului la dispoziție pentru a îi salva banca de la faliment.

Retragerile depunerilor au luat o întorsătură catastrofală pe la finele lui Februarie 1930. Depunătorii se îngrămădeau cu sutele la ghișeurile Băncii cerând banii ce îi încredințaseră. Resurse lichide nu mai existau și nu rămănea altă soluțiune de cât să închidă ușile. Imediat s'a apelat, ca să salveze situațiunea, la miniștrii care fuseseră în consiliul Băncii, sau care avuseseră conturi remuneratoare, și aceștia s'au năpustit asupra Băncii Naționale forțând-o să deschidă larg baerele pungei în favoarea instituțiunii a cărei existență era periclitată. Se spune chiar că ministerul de finanțe ar fi dat o scrisoare Băncii Naționale prin care îi garanta sumele ce le avansa Băncii Blank sub formă de scont de portofoliu. În ori și ce caz în câte-va zile aproape un miliard de lei s'au revărsat asupra băncii leșinate repunând-o în picioare.

O dată scăpată de catastrofă se punea direcțiunii Băncii problema rambursării datoriei ce o contractase la institutul de emisiune. Din resursele Băncii operațiunea ar fi fost imposibilă, mai ales în situațiunea de criză care băntuia țara, de aceea s'a recurs la contribuabilul român. El avea să plătească datoriile Băncii Blank. În consecință s'a trecut această datoria

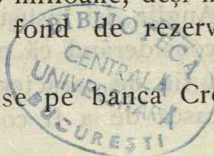
de la Banca Națională la ministerul de finanțe la contul imobilizărilor, conform planului de stabilizare, cont ce va fi plătit de băncile debitoare la Sântul Așteaptă, sau chiar mai târziu.

Prin urmare, o bancă mai importantă din București, dacă nu se reazimă pe o instituțiune similară din occidentul Europei, trebuie să se sprijine pe Banca Națională, și cum aceasta este încăpută pe mâna politicienilor, se impune cumpărarea acestora, fie prin jetoane și tantieme, fie prin deschiderea de conturi ce se soldează prin contul de Profit și Pierderi.

Să revenim acum la Banca Franco-Română. După cum numele ei îl indică, ea ar trebui să facă parte din categoria afiliațiunilor străine. De fapt ea a fost concepută pe această bază, și când și-a sporit în 1921 capitalul la 50 milioane lei, o bancă dela Paris, Credit Français, a subscris 25.000 acțiuni, devenind, astfel, comanditara ei. Peste vre'o doi ani, însă, Credit Français intră în încurcături și e obligată să lichideze. În 1927 pachetul de acțiuni Franco-Române, posedat de Credit Français, este rescumpărat de un grup românesc, și astfel Banca Franco-Română trece din categoria băncilor afiliate în cea a celor curat românești.

61730
 În 1925 făcuse o convenție cu Banca de Credit din Praga să fuzioneze cu filiala acesteia dela București, și în consecință își mărise capitalul la 120 milioane lei. Banca Ceho-Slovacă nu dote, însă, curs acestei convențiuni, astfel că emisiunea de 60 milioane a fost luată de o societate românească, Economia Națională. Emisiunea de 60 milioane, deși nu era plătită, era balansată prin un fond de rezervă ascuns al Băncii de 60 milioane.

Prin faptul că pierduse pe banca Credit Français

și nu reușise să facă combinațiunea cu Banca de Credit din Praga, Banca Franco-Română a rămas declasată. Ea ar fi trebuit să procedeze ca Banca Marmorosch Blank și să cumpere pe piața politică foști și viitori miniștri, cea ce îi ar fi asigurat concursul institutului de emisiune în vremi grele. Nefăcând aceasta a rămas expusă la vicisitudinile ce puteau să ia naștere în urma crizei ce s'a abătut asupra țării românești.

Vom examina în capitalul următor cauzele speciale care au determinat prăbușirea acestei instituțiuni, care, din o afiliațiune străină, devenise o instituțiune curat, românească.

II

CAUZELE PRĂBUȘIREI

Cauzele care au determinat prăbușirea Băncii Franco-Române se pot împărți în două categorii și anume: *a)* Cauzele interne, datorite structurii Băncii și mentalității personalului și direcțiunii acestei instituțiuni, și *b)* Cauzele Externe cum au fost campania jidovească, atitudinea presei, animozitățile unora din directorii Băncii Naționale, criza de numerar, santagistă, etc.

Cauzele Interne. Una din slăbiciunile Băncii Franco-Române o constituia mentalitatea directorului general I. D. Protopopescu. Acesta nu știuse să-și adapteze instituțiunea la mediul românesc, și în special la mediul politic.

Făcându-și studiile universitare în Germania, în Franța și în Anglia, își însușise oare-cum mentalitatea occidentală, considerând că prima datorie a unui om civilizat e să fie de caracter, să-și respecte cuvântul și să se ferească de a fi corupt sau de a corupe.

pe alții. Reîntors cu o astfel de mentalitate în țară a debutat pe terenul bancar, și după un scurt stagiul la Banca Românească unde n'a putut suporta autoritatea excesiv de voluntară a lui Vintilă Brătianu, a creat Banca Franco-Română. Cât timp aceasta a fost o afiliațiune străină lucrurile au mers, mai ales că abundența de numerar de pe piață dădeau o mare ușurință afacerilor de bancă. Dela 1926 când banca din Paris a intrat în lichidare, și când Banca Franco-Română a devenit o instituțiune curat românească, atât ea cât și directorul ei ar fi trebuit să se adapteze la mentalitatea mediului. Ca și Aristide Blank, I. D. Protopopescu ar fi trebuit să se adreseze la oamenii politici din diferite partide, cumpărându-i prin mijlocul tantiemelor și a conturilor curente, asigurându-și astfel un sprijin pe lângă ministerul de finanțe și Banca Națională. În loc de adoptarea acestei suplețe amorale, directorul general al Băncii Franco-Române și-a păstrat ridicola mentalitate căpătată în țările din occidentul Europei, considerând că e imoral să dea locuri în consiliu oamenilor politici pentru a îi face pe urmă să intervină fie în parlament, fie la ministerul de finanțe, fie la Banca Națională. În naivitatea lui considera că ocuparea de către un politician a unui loc în consiliu de administrație echivalează cu un trafic de influență, parcă Bucureștiul ar fi fost Londra și oamenii politici români niște Gladstoni, Asquithi, etc. Consecințe cu această concepțiune naivă, nu făcu nici un fel de avantajii personalităților politice din diferitele partide, astfel că acestea, considerând cu drept cuvânt că băncile din România au, printre altele, și menirea de a întreține din veniturile lor pe oamenii ce se sacrifică în a se

îmbogăți pe terenul politicei, priveau cu ochi puțin favorabili Banca Franco Română. Astfel, când Banca fu asaltată de panica depunătorilor, mai toți politicienii priviră cu o oare-care satisfacție cum această instituțiune egoistă o ia la vale.

I. D. Protopopescu în candoarea lui nu-și dedea seama că ori-ce om care vrea să reușească într'un mediu trebuie să-și dobândească mentalitatea acelu mediu. Dacă vrei să reușești în țara Hotentoților trebuie să aibi mentalitatea Hotentoților; dacă vrei să devii un personagiu marcant printre Zulusi trebuie să judeci ca Zulusi; de asemenea de vrei să joci un rol oare care în țara românească se impune să-ți însușești mentalitatea claselor diriguitoare din această țară. Ori el a rămas străin de mediul în care se învârtea. Fiind la începutul carierei seale înscris în partidul liberal nu și-a însușit mlădierea dorsală cerută de directorul economic Vintilă Brătianu. A trebuit deci să părăsească partidul. Ajuns bancher independent, în genul lui Aristide Blank, nu și-a însușit abilitatea acestuia în a peria și a cumpăra pe oamenii politici; era deci natural să fie eliminat din această branșă, mai ales că nu manifesta o deosebită simpatie epntru jidani, tocmai când aceștia acaparau fără de nici o piedică țara românească.

Directorul Băncii Franco-Române mai avea concepțiunea anormală că nu e bine să cumpere presa, parcă aceasta poate trăi numai cu oxigenul și azotul din atmosferă. În loc să facă precum fac mai toate băncile mari din București ungând presa ca nu cumva ea să cârâe în contra lor, el făcea rare ori publicațiuni pe care le plătea cât mai eftin posibil. Era natural ca presa, în special cea independentă, să

privească cu ochi rei Banca Franco-Română, și să profite de prima ocaziune ca să o forțeze să deburseze dintr'o singură dată cea ce n'a vrut să plătească în decurs de mai mulți ani. Vom arăta mai departe, când ne vom ocupa în mod special de presă, cum aceasta a procedat ca să scoată cât mai mulți bani dela Banca Franco-Română, pentru-că directorul ei general era așa de miop încât n'a văzut că primul lucru pe care trebuie s'o facă o instituțiune de credit pentru a-și păstra creditul e să plătească pe cei ce îi-l pot periclita, și în special presa.

I. D. Protopopescu a făcut și greșeala că n'a afiliat Banca partidului liberal. Necumpărând oameni politici din toate partidele, precum o făcea Banca Marmorosch Blank, care prin acest procedeu trecea drept bancă independentă, Banca Franco-Română era cotată ca o bancă liberală, pentru că președintele consiliului ei era liberal. Partidul liberal n'o considera, însă, și cu drept cuvânt, ca o bancă liberală, astfel că ea avea în contra ei pe toți vrăjmașii partidului liberal, fără să poată conta pe sprijinul acestui partid.

Banca avea 45 sucursale și agenții, și pentru ca să evite fraude din partea directorilor acestor sedii provinciale, se făceau inspecțiuni cât mai dese prin mijlocul unor inspecțori. Se constatasese că unul din dirigenți nu prea era corect și anume un domn N. Trandafirescu ce dirija agenția Costești. Pentru a-l pune sub observațiune specială a fost mutat la Găești, fiind localitatea aceasta mai aproape de București. Considerând aceasta ca o înaintare pentru modul cum a lucrat la Costești, a continuat să fraudeze Banca, perfecționând, însă, sistemul, pentru a îngreua

descoperirea fraudelor. El imaginează să-și asocieze pe casier și pe contabil, astfel ca să nu poată fi denunțat, și această sfântă treime s'a pus pe jaf în modul următor. Când un client venea să depună o sumă sub formă de depozit spre fructificare, ei liberau acestuia un carnet de depozit din partea Băncii, însă în loc să treacă suma în registrele respective, o băgau pur și simplu în buzunar fără să facă nici o înregistrare. La inspecțiuni fraudă nu putea fi descoperită de oare-ce operația nu era înregistrată. Ea n'a eșit la iveală decât atuncea când unul din depunători s'a prezentat la București, la sediul central, pentru ca să retragă o sumă ce o depusese la sucursala dela Găești. Astfel s'a putut descoperi că există carnete de depuneri care nu sunt înregistrate, și că, prin urmare, sumele presupuse că au fost depuse la Bancă, au fost de fapt încasate de personalul sucursalei.

Dirigintele dela Găești, N. Trandafirescu, văzându-se cu bani furați, și-a descoperit însușiri de om politic, și în consecință s'a decis să se înscrie într'un partid spre a-și manifesta talentele și pe acest teren. S'a dus, în mod instinctiv, la partidul care remunerează mai bine astfel de talente, înscriindu-se la gruparea național-țărănistă din localitate, cu promisiunea de a fi numit primar, când asupra partidului s'ar revărsa mana puterei. La primărie îi se părea că ar fi putut gospodări tot așa de bine ca la Bancă, mai ales că aci nu există plictiseala inspecțiunilor.

Socotelile lui fură, însă, încurcate când se pomeni într'o zi cu un inspector dela centrala, care, după-ce chemă pe toți depunătorii, constată că N. Trandafirescu, împreună cu cei doi slujbași, delapidaseră

140.000 lei, din care partea leului o luase dirigintele. Această fraudă, constatată de inspector, a fost recunoscută de însuși directorul N. Trandafirescu, chiar în procesul ce s'a redactat pe loc.

Direcțiunea centrală n'a putut proceda altfel decât de a încredința parchetului această afacere, fraudă fiind recunoscută de însăși inculpații. Afacerea ajunsă, însă, pe mâna justiției, Trandafirescu și consorții au scăpat de orice pericol. În adevăr, au intervenit protectorii lui național-țărăniști, în cap cu deputatul Cornescu, pretinzând că toată această afacere e o înjghebare a direcțiunei Băncei, care e liberală, pentru a se răzbuna în contra lui N. Trandafirescu pentru faptul că s'a înscris în partidul ultra democratic național-țărănist.

Tribunalul de Târgoviște luând în considerare cererea Băncei de a se aresta defraudatorii în cap cu N. Trandafirescu, și având în vedere că fraudele au fost constatate de către inspectorii Băncei și de experții numiți de judele instructor, și recunoscute de însuși inculpatul N. Trandafirescu, l'a lăsat în libertate. În adevăr perplexitatea judecătorilor era explicabilă. De obicei se arestează persoane bănuite că au comis fraude, și aceasta spre a le forța să recunoască săvârșirea fraudei. Ba de multe ori sunt și condamnate pe bănueli când dovezile sunt discutabile. Dar să arestezi și să condamni un om ce recunoaște crima ce îi se impută, aceasta li se părea o aberație. Pentru ca tribunalul să fie lămurit ar fi trebuit ca chestiunea să fie ceva mai confuză, și în consecință el acordă, după cererea inculpatului, proba cu martori, citându-se spre a depune mărturie jumătate din funcționarii Băncei, atât dela centrală

cât și dela sucursale. Nu se putea ca, din ațâtea mărturii din partea unor persoane ce nu cunoșteau nimic din această împrejurare, chestiunea să nu devină confuză, permițând tribunalului să dea o sentință conform legilor țării. Cum martorii nu au venit în număr, s'a dat termene peste termene, până când și tribunalul și martorii, și acuzatorii, și inculpații au uitat despre acest proces, el rămânând, oare-cum, în spațiu.

Dacă însă Trandafirescu a scăpat de pușcărie, el nu putea să lase direcțiunea Băncei Franco-Române nepedepsită pentru îndrăzneala ce a avut de a se uita prea cu de a mănuntul în scriptele sucursalei Găești, și să îi facă o crimă pentru că-și însușise ceva parale. Povățuit de protectorii lui național-țărăniști s'a adresat ziarelor *Dimineața* și *Adevărul*, apărătoarele moralității publice, care, fiind în același timp ziare cușer, purtau o ură neîmpăcată în contra directorului general a Băncei Franco-Române pentru că publicase o lucrare intitulată *Pericolul Ovreesc*. Aceste ziare, sub conducerea unei corciturii orientale cu numele de Socor, au publicat atacuri calomnioase în contra Băncei Franco-Române. Pentru ca să nu riște un proces de calomnie, atacurile le făceau sub forma de scrisori semnate de N. Trandafirescu, scrisori prin care se denunța fraude imaginare comise de direcțiunea Băncei, precum și faptul că fiscalul ar fi fost fraudat cu sume importante.

În această campanie de presă, Trandafirescu era încurajat și de unul din directorii Băncei, șeful lui erarhic. Domnul acesta, I. N. Anastasescu, era un fel de bășică de săpun care se credea un Zepelin. El ținea cu ori și ce preț să ajungă administrator

delegat al Băncei, și pentru aceasta lucra să slăbească pozițiunea fraților Protopopescu. O campanie prin presă contra acestora, campanie pe care el ar fi putut' o opri cu condițiunea să îi se dea un loc în consiliu și o delegație, îi se părea că e un bun mijloc de a'și atinge scopul. În consecință el finanță, oare-cum, campania lui N. Trandafirescu, dându-i sumele necesare ca să poată subzista. Trandafirescu afirmă că ar fi primit 30.000 lei din partea lui I. N. Anastasescu.

I. N. Anastasescu dovedea prin acest procedeu că era tot așa de miop ca și sălbatecul din Australia care, dorind să atingă crăcile din vârful unui copac, îl taie dela rădăcină. Miopia lui era cu atât mai mare cu cât el însuși era călare pe una din ramurile copacului, și cu prăbușirea acestuia cădea și el. Dar la multe persoane vanitatea întunecă bruma de inteligență cu care îi a înzestrat natura.

Articolele publicate în cele două ziare au alarmat publicul depunătorilor, mai ales că se vorbea în ele de o amendă de 30 de milioane ce va fi nevoită Banca să plătească fiscoi. Ancheta făcută de ministerul de finanțe a dovedit că toate aceste afirmațiuni erau simple calomnii, Banca fiind la zi cu plăta impozitelor, iar fraudele pe care le ar fi comis direcțiunea generală ne depășind imaginațiunea acuzatorilor.

N. Trandafirescu, reușind să fure o sumă importantă de bani fără să fie băgat la pușcărie, și a zis că talentele lui de om politic sunt evidente, și că se cade ca ele să fie întrebuițate și remunerate de partidul cărui aparține. În consecință se adresează comitetului central, cerându-i să fie trimis în parlament,

în aşteptarea unei remanieri ministeriale, când îi s'ar putea încredinţa cel puţin un subsecretariat de stat. În parlament s'ar fi găsit într'un mediu simpatic de persoane de aceeaşi fire şi având aceleaşi apucături ca el. Acolo ar fi putut să-şi exerciteze mai departe aptitudinile şi talentele cu care l'a înzestrat natura, evitând rugina pe care o provoacă inacţiunea. Aceasta, bine înţeles, până când îi s'ar fi putut face loc pe banca ministerială unde şi-ar fi putut manifesta cu toată amplitudinea talentele sale de politician.

Direcţiunea partidului îi a recunoscut aptitudinile seale care erau incontestabile, însă, cum nu erau locuri libere în parlament, au însărcinat pe Cezar Simionescu, consilier comunal şi având legături intime cu Socor, după cum se va vedea mai departe, să-i procure un loc de contabil la Societatea de gaz şi electricitate. Aceasta, bine înţeles, în mod provizoriu, căci ar fi fost păcat ca un om cu astfel de talente să rămână într'un post obscur.

Acestea sunt cauzele de ordin intern care au contribuit la prăbuşirea Băncei. Ele însă n'ar fi fost suficiente ca să provoace dezastrul dacă nu veneau lovituri din afară, din diferite părţi, care au paralizat acţiunea direcţiunii. În capitolul următor vom examina şi analiza aceste cauze, punând în evidenţă că ele au fost provocate de ură, spirit de răzbunare şi prostie.

III

CAUZELE EXTERNE

Am văzut care au fost cauzele interne care au determinat prăbușirea Băncei Franco-Române. Să examinăm acum și cauzele externe, care sunt mult mai importante.

Una din cele mai importante din aceste cauze a fost desigur ostilitatea jidanilor, și cu deosebire a jidanilor bancheri și jurnaliști. Această ostilitate era îndreptată în contra directorului general al Băncei Franco-Române, I. D. Protopopescu, însă în logica lor jidanii își spuneau: „Ca să lovim în Protopopescu; trebuie să îi prăbușim banca“.

Ostilitatea aceasta era justificată, de oare-ce I. D. Protopopescu comisese crima de a scrie în 1920 o carte care trata de o chestiune social-economică ce interesa România, publicând'o sub numele de *Pericolul Ovreesc*. Examinând pozițiunea elementului ovreesc în mijlocul populațiunilor române el ajungea la următoarele concluziuni:

1. Ovreii sunt un popor, iar nu sectarii unei religii. Ei formează un popor ale cărui caracteristice etnice sunt foarte pronunțate, separându-i complect de cele l'alte popoare în mijlocul cărora trăesc. Caracteristicele acestea, întărite prin o moștenire trimilenară, sunt așa de bine înrădăcinate în Ovrei încât îi constituie în ceva mai mult ca o națiune, îi constituie aproape în o rasă.

2. Ovreii sunt inasimilabili, adică nu pot fi absorbiți de cele l'alte popoare în mijlocul cărora trăesc. Toate popoarele din Europa care au viețuit mult timp pe aceiași întindere teritorială au fuzionat, cei mai

puțin numeroși fiind absorbiți de cei numeroși. Ovreii, ori cât de puțin la număr ar fi fost într'o țară, n'au fost supuși acestui proces de asimilare. Ei au putut învăța limba poporului care forma naționalitatea dominantă în acea țară; de asemenea ei au putut să'și însușească portul și ceva din felul de a se înfățișa al acestora, însă, prin faptul că nu se căsătoreau decât între ei, și evitau încrucișările cu elementele străine lor, 'și-au păstrat aspectul fizic și mentalitatea lor particulară.

3. La Ovrei religiunea este cu totul altce-va decât la Arieni. Pe când la aceștia din urmă religia e o legătură spirituală complet separată de ideia națională, la Ovrei religiunea formează îndeobște legătura națională. Prescripțiunea, impusă cu deosebire bărbaților, de a nu contracta o căsătorie de cât cu o femeie din tribul lui Izrael este strict urmată. Din cauza acestei prohibițiuni ei au putut să'și păstreze caracteristicile lor etnice, și să dăinuiască în forma unui popor, deși perduseră țara și limba, elemente care formează caracteristicile naționale ale tutulor celor l'alte popoare în mijlocul cărora trăesc. Cât timp își va păstra religiunea, Ovreiul va fi inasimilabil.

4. Ovreii formează un popor eminentemente parazită. Ei au oroare de munca fizică. Nu iau parte la nici un fel de muncă productivă de materii brute, cum e munca agricolă, minieră, forestieră, a transporturi'or și cea din uzine. Puțini Ovrei care lucrează cu brațele, o fac în unele industrii unde efortul fizic este redus, precum e croitoria, tapițeria, vopsitoria, etc. Spiritul lor mobil îi împiedecă a se deda cu mare succes la carierele tehnice, de aceia nu prea sunt numeroși ca ingineri, în această meserie cerându-se

foarte des un efort intelectual persistent în o anumită direcțiune. Ei s'au năpustit cu toții asupra activității comerciale, unde se poate cu un minim um de efort realiza maximum de câștig. In toate cele l'alte ramuri de activitate omenească, efortul e lung și greu, iar câștigul nu prea e mare. Țăranul, minierul, lucrătorul industrial, inginerul, lucrează de multe ori din greu pentru a'și susține traiul și a'și mări încetul cu încetul capitalul. Comerciantul, mai ales când este abil în speculă, se poate îmbogăți în scurt timp fără mari eforturi.

Ovreeii s'au cantonat mai cu toții în comerț, unde își pot pune în valoare talentele lor de speculanți, adică talentul de a-și însuși produsul muncii celorlalți. Ei, când vin într'o țară, n'aduc nici un capital cu ei, nici măcar valoarea brațelor, cum o aduc colonii arieni care se duc prin America sau prin coloniile Africei sau Australiei, ci numai aptitudinea de a trafica produsele muncii populațiunilor indigene, astfel încât o bună parte din produse să rămână în buzunarele acestor intermediari. Chiar în comerț ei au o predilecțiune deosebită pentru formele cele mai ușoare, în deosebi pentru speculă.

5. Ovreeii sunt un element turburător pentru ordinea socială, și sunt niște aprigi conrupători ai moralei ariene. Neavând o patrie a lor, și nefiind animați de sentimentul patriotic care însuflețește pe Arieni, ei nu au nici un interes la menținerea și dezvoltarea patriei a poporului pe spinarea căruia trăesc. Țara lor de predilecție e aceia în care pot câștiga mai mult, și ei se conduc în această privință după deviza: *Ubi bene, ibi patria.*

Fără de sentiment patriotic, și cu instincte cozmo-

polite foarte dezvoltate, ei sunt un element de descompunere pentru societățile ariene, bazate pe principiul naționalității și patriotizm. Ne având o patrie a lui proprie, Ovreiul parcă simte o deosebită plăcere să dărâmâne patriile celor l'alți.

Cu un spirit critic foarte dezvoltat, gata a vedea părțile slabe al ori-cărui organizm social, și ajutat de un talent înnăscut de a pune în evidență și de a exagera aceste slăbiciuni, Ovreiul este un periculos dărâmător al ordinii sociale, mai ales că e complect lipsit de spiritul constructiv care să îi permită să clădească dupăce a dărâmat. Toată teoria socialistă, care este pozitivă în acțiunea ei dărîmătoare, însă negativă în combinațiunile ei de organizare și reclădire a societăților civilizate, este esențialmente ovreiască. Toți teoreticianii mai de seamă ai socializmului, și toți conducătorii acestei mișcări sunt Ovrei.

Ei sunt niște aprigi conrupători ai moralei ariene, de oarece în raporturile lor cu alte popoare nu sunt absolut de loc ținuți să respecte regulile de morală pe care trebuie să le observe numai în relațiunile de la Ovrei la Ovrei. Din educațiunea primită în copilărie și întărită prin repetare asupra sute de generațiuni, Ovreiul nu se consideră obligat a respecta regulile de moralitate de cât față de alt Ovrei, însă a minți a înșela sau a fura pe *goym*, nu poate fi pentru el de cât un act meritoriu. Cu astfel de practice morale și cu o dibăcie infernală de a cumpăra și a corupe toate conștiințele, Ovreeii constitue un element periculos pentru mentalitatea Arieniilor. În țările unde Ovreeii sunt numeroși, populațiunile ariene care vin în contact cu ei au o morală foarte slabă, și foarte puține personalități de caracter, mai

ales când acele populațiuni aparțin unei națiuni tinere care n'a putut să și formeze o mentalitate fixată printr'o ereditate seculară.

6. Ovreeii constituiesc un pericol special pentru poporul român. În țara noastră, în care clasa burgheză nu e de cât pe jumătate românească, până în mijlocul secolului trecut covârșitoarea majoritate a Românilor fiind țărani, elementul ovreesc, cantonat în mase compacte prin orașe, nu poate de cât să slăbească dezvoltarea numerică și valoarea morală ale acestei clase. Pripășirea Ovreeilor galițieni și ruși în Moldova a fost o piedică foarte mare pentru formarea unei clase. Pripășirea Ovreeilor galițieni și ruși în Moldova de acești intruși, care, prin dibăcia și spiritul de solidaritate ce îi anima, împedecau fiii de țărani de a se aventura pe terenul comercial. Aceiași tendință se manifesta și în Muntenia, și au trebuit eforturi constante din partea conducătorilor țării pentru a putea introduce unele elemente românești pe terenul comercial și industrial, și a evita ca burghezimea românească să nu fie formată de cât de clasa funcționarilor publici. În România, din populațiunea urbană României nu mai au de cât majoritatea relativă, și elementul străin care ocupă al doilea rând la număr îl formează Ovreeii. Cum ei nu sunt cantonați în o anumită porțiune a țării, ci răspândiți peste tot cuprinsul României, au o înrăurire mai mare asupra mentalității burghezimei române decât vr'una din cele l'alte naționalități.

Influența Ovreeilor nu poate fi de cât dăunătoare, și prin practicile lor parazitare și prin conruperea conștiințelor. Contactul permanent pe care României din orașe îl au cu Ovreeii nu poate fi de cât dăunător

pentru mentalitatea primilor, și constituie una din piedicele care zădărnicesc formarea caracterului la elementele românești.

Acestea sunt în rezumat ideile cuprinse și dezvoltate în lucrarea intitulată „Pericolul Ovreesc“. Toate aceste păreri despre elementul jidovesc erau argumentate în mod obiectiv și bazate pe o documentațiune științifică. Ele ar fi putut fi combătute în același mod, de către cei interesați în cauză. Jidanii, însă, negăsind argumente ca să dărâme teza susținută de I. D. Protopopescu, au căpătat o ură adâncă în contra lui. Fără să-și dea seama că prin modul lor de a proceda, justifică teza dezvoltată în lucrarea *Pericolul Ovreesc*, ei au lucrat în mod solidar și după un plan de ansamblu ca să lovească în autorul acestei broșuri. Prin aceasta dovedeau că au consistența unui popor și că formează în adevăr un pericol pentru dezvoltarea neamului românesc.

Au început prin a blestema în sinagogile lor pe directorul general a Băncii Franco-Române. De asemenea calomniau Banca ori de câte ori o puteau, afirmând, cui voia să creadă, că ea se clatină. Bancherii jidani făcuseră între ei o convențiune secretă să nu cumpere devizele Băncii Franco-Române de cât cu 1 % sub cursul pieței, și cu scopul de a o discredita și ca să o împedecă de a realiza un beneficiu din acest comerț. În perioada în care Banca își construia imobilul, fiind nevoită să întrerupă lucrarea din cauza ernei, ori de câte ori un jidan trecea prin fața ei afirma în gura mare, pentru-ca cei l'alți trecători să-l poată auzi, că Banca nu mai dispune de sumele necesare ca să desăvârșească clădirea.

Jidanii din presă stăteau la pândă pentru ca să nu

scape momentul favorabil de a lovi în Bancă, și când li s'a prezentat ocaziunea cu acuzațiunile calomnioase ale lui N. Trandafirescu, s'au aruncat asupra ei cu toată bucuria. Ca să evite, însă, rizicul unui proces de calomnie, atacurile în contra Băncei l'au făcut sub forma de scrisoare semnată de susnumitul funcționar delapidator de la Banca Franco-Română.

Când s'a reușit a se crea panică printre depunători și când aceștia se îndesau la ghișeurile Băncei spre a'și retrage depunerile, jidani, organizați în echipe staționau prin hallul Băncei tănguindu-se în gura mare că sunt ruinați pentru-că nu li se restituie sumele depuse, deși n'aveau nici un depozit la Banca Franco-Română.

O persoană care s'a dus să vadă pe directorul ziarelor Adevărul și Dimineața, un jidan care 'și a schimbat numele din Brauer în Graur, rugându'l să înceteze campania în contra Băncei Franco-Române, de oarece directorul general al acestei instituțiuni, I. D. Protopopescu a părăsit postul ce-l ocupa, și că prin urmare periclitarea existenței Băncii nu putea decât să producă pagube acționarilor și creditorilor, a primit un răspuns negativ.. — „Din momentul ce am fost atacați, atacăm și noi“, zise Grauer. *Noi*, adică jidanii, sau cu alte cuvinte poporul jidovesc din România, *am fost atacați* prin publicarea unei broșuri în care se analiza mentalitatea jidanilor și activitatea lor în România; pentru această crimă *atacăm și noi*, adică lovim în o instituțiune românească provocând pagube la vr'o opt mii de români sadea. Atitudinea lui Graur și a jurnalelor lui era o vie justificare a tezei susținute în lucrarea *Pericolul Ovreesc* că jidanii for-

mează un popor foarte coerent și că e dăunător instituțiunile românești.

Ura jidanilor, și campania dusă de ei în contra Băncii Franco-Române, a fost una din cauzele externe importante care au contribuit la prăbușirea acestei instituțiuni. Ea însă n'ar fi fost suficientă, și de fapt Banca Franco-Română a rezistat la atacurile jidanilor aproape zece ani, dacă nu venea lovitura chiar dela elemente românești, și anume dela unii din directorii Băncii Naționale.

Până la 1926, sub guvernarea lui I. Bibicescu și M. Oromolu, Banca Națională a urmat politica fondatorului ei Eugeniu Carada. Ea sprijinea instituțiunile curat românești care n'aveau un comanditar peste hotare. Astfel au salvat dela peire Banca Generală, Banca Agricolă și Banca de Scont, când după fluctuațiunile leului în 1921 ele s'au găsit la două degēte de prăpastie. Pe Banca Blank a salvat'o, de asemenea, în două rânduri, deși nu prea era curat românească, fără să vorbim de a treia și ultima salvare din primăvara anului 1930 de care am vorbit în un capitol precedent¹⁾. Mai dă o mână de ajutor și Băn-

1) Cu toată pretinsa abilitate a elementelor semite ce conduceau Banca, ea n'a putut rezista la vijelia crizei economice, și s'a prăbușit ca o simplă bancă creștinească în Oct. 1931. Trebuie, totuși să recunoaștem că politicienii, pe care îi avea în consiliu, au făcut tot ce le era cu putință pentru ca să salveze instituțiunea ce le servise, până aci, frumoase venituri nemuncite și, prin urmare, nemeritate. Ultimul președinte al consiliului de administrațiune a Băncii, care în urma unor fantezii a zeilor nemuritori ajunsese șeful guvernului țarei și deținătorul departamentului finanțelor, a intervenit pe lângă Banca Națională pentru ca aceasta să pue la dispozițiā Băncii Blank sumele necesare ca ea să treacă hopul. Direcțiunea Băncii Naționale, care nu voise să ajute Banca Franco-Română cu suma de Lei cincizeci milioane, a pus la dispozițiunea Băncii Politicienilor aproape două miliarde Lei, aceasta, probabil ca să dovedească independența ei față de gu-

cilor Bihorului, Victoria din Arad și Timișoara când acestea se găesc în o grea situațiune.

Cu plecarea lui M. Oromolu și moartea lui I. Căpitanovici, precum și în urma modificărilor făcute cu ocaziunea stabilizării leului, consiliul Băncii Naționale devine un fel de soviet politic, fără cap, afară doar de acela al controlorului străin, cu directori

vern! Gaura, însă, era așa de mare că cele două miliarde dispăruse fără să oprească Banca Blank pe panta ce o ducea spre Tribunal; nici intervenția lui Argetoianu, care voia să pună în mișcare aparatul legislativ, n'a putut să o împedec de a depune registrele și a trage oblonul.

În perioada care preceda cu puțin suspendarea plăților, o societate străină ce purta numele sonor de Lugano se bucura de un credit așa de solid, încât cu toate greutatele pe care le preîntâmpina Banca Blank, direcția acesteia acordă primei un credit în blanc de patruzeci și cinci de milioane lei. Societatea Lugano, dorind să-și plaseze acești bani în valori de prima calitate, se adresă lui Aristide Blank pe care'l convinse, după lungi și grele pertractări, să îi vîndă pe valoarea nominală un stoc de 90.000 acțiuni Banca Marmorosch Blank & Co., care se nemerea să facă tocmai 45 milioane lei, cât ea obținuse sub formă de credit în blanc, de la Banca Blank, condusă de Aristide Blank. Afacerea s'a încheiat spre satisfacerea tutulor părților, cu toată neplăcerea de ordin sentimental cauzată lui Aristide prin separația de un stoc așa important de acțiuni a unei bănci care, pretinde el, a pus bazele vieței economice a României. Unele limbi rele susțin că această operațiune comportă oare-care rizicuri, și că în caz de pagubă s'ar ivi un blanc nu în activul Băncii Blank ci în acel al Băncii Naționale. Dar chiar dacă acești pesimiști ar avea dreptate, răul n'ar fi așa de mare căci eventuala pagubă de 45 milioane ar fi suportată de contribuabilii români, adică de vr'o cinci la șase milioane de persoane, cea ce revine la mai puțin de zece lei de contribuabil; mai nimica toată!

Dacă cum-va I. Protopopescu, directorul general a Băncii Franco-Române, și ar fi vîndut vr'o sută două acțiuni de ale Băncii societăței Economia Națională sau altei societăți afiliate, ar fi înfundat pușcăria, pe când directorul general a Băncii Blank nu numai că n'a dat ochii cu nici un judecător de instrucție sau vr'un procuror, dar are mijloacele materială să-și petreacă restul zilelor pe marginele lacului Lugano, mulțumită societăței Lugano. Dar vorba Latinului: *Quod licet Jovi, non licet bovi*, sau cu alte cuvinte dacă nu împărți boul furat cu cei de sus, riscă să intri în pușcărie și pentru un ou.

recrutați din mediocritatea clientelei cluburilor politice, care, în afară de interesul material și personal, nu urmăresc decât scopuri electorale iar nu naționale. În această nouă formațiune a direcțiunii institutului de emisiune, băncile care nu sunt sprijinite puternic de un partid politic au slabe șanse de a găsi un ajutor în un moment de grea cumpănă.

Până la venirea lui D. Burillianu în fruntea institutului de emisiune, Banca Franco-Română, dacă nu se bucura de un scont prea favorabil cum se bucurau bunăoare Banca Agricolă, de Scont, etc., era cel puțin privită cu simpatie. Cu numirea surprinzătoare, a lui Burillianu în postul de guvernator, și mai ales după intrarea elementelor național-țărăniște în consiliul de administrațiune, Banca Franco-Română a început să fie rău-văzută.

Înainte de a examina persoana și rolul pe care l'a jucat fiecare din directorii Băncii Naționale în determinarea prăbușirii Băncii Franco-Române, credem că e necesar să dăm câteva explicațiuni asupra operațiunilor ce aceste două Bănci făceau împreună.

Banca Franco-Română dispunea la Banca Națională de un credit de scont de portofoliu, care până la 1922 era puțin însemnat. Dela această dată creditul ei îi se mărește prin un gen de operațiuni noi numite credite speciale. Aceste credite speciale consistau în scontarea de polițe a unor clienți pe care îi indica însuși unul din directorii Băncii Naționale. Când unul din directorii institutului de emisiune vroia să acorde un credit unei persoane oarecare, să îi zicem X, îl trimetea la o bancă ce avea scont la Banca Națională, rugând pe acea bancă să deschidă lui X un credit pe polițe, care la rândul lor erau acceptate la

scont de institutul de emisiune, după ce fuseseră în prealabil andosate de banca respectivă. Unele din băncile mari, ca Banca Românească, nu acceptau acest mod de a li se impune clientela favorizată. Altele însă, care nu puteau jicni un director al Băncii Naționale prin un refuz categoric, erau nevoite să accepte această clientelă, chiar când nu era din prima categorie. Printre aceste din urmă bănci era și Banca Franco-Română. Ii se vărsase astfel pe gât cam o sută de milioane de credite speciale, unele din ele slab garantate, iar altele curate imobilizări. La finele lui 1927 din scontul de 150 milioane ce avea Banca Franco-Română la Banca Națională, două treimi erau formate din aceste credite speciale, așa că de fapt creditul propriu al Băncii Franco-Române nu depășea 50 milioane lei.

Când s'a schimbat guvernul și a venit D. Burillano, acesta voia să continue cu sistemul creditelor speciale, pentru a permite să se înfrupte și partizanii săi politici, însă cum ceilalți colegi ai săi s'au opus, s'a decis de comun acord suprimarea acestui sistem de credit. Suprimarea s'a făcut, însă, fără a ține seama de creditele speciale deja acordate, punând, astfel, unele bănci, și în special Banca Franco-Română în o grea situațiune. În adevăr, când îi s'a cerut acesteia să achite în 1928 jumătate din portofoliul ei, această proporție de 50% s'a aplicat la cele 150 milioane scontate la Banca Națională, nu numai la 50 milioane cât era scontul propriu al Băncii Franco-Române, restul de 100 milioane fiind format de creditele speciale, care, după cum am spus-o, erau credite imobilizate. Prin urmare Banca Franco-Română trebuia să achite 75 milioane, adică tot scontul ei pro-

priu de 50 milioane, plus 25 milioane din creditele speciale care fuseseră acordate clienței de însuși directorii Băncii Naționale. De nu îi s'ar fi impus creditele speciale, Banca Franco-Română n'ar fi fost obligată să restituie, când îi s'au cerut reducerea angajamentelor ei cu 50%, decât suma de 25 milioane lei, iar nu 75 milioane, și afară de acest avantaj n'ar fi rămas în spate cu imobilizările și cu rizicurile creditelor speciale, imobilizări și rizicuri pentru care ea n'avea personal nici o vină, afară doar că nu s'opus cu toată energia la presiunea ce exercita asupra ei directorii Băncii Naționale.

Să examinăm, acuma, înainte de a descrie cum Banca Națională a săpat terenul pe care se afla Banca Franco-Română, cum se prezintă directorii instituției de emisiune.

D. Burileanu, sau mai exact Tilică Burileanu, căci astfel e denumit în cercurile lui intime, e un om față de care natura a fost foarte darnică. În adevăr, ea l-a înzestrat cu o barbă fenomenală, atât prin abundența perilor cât și prin lungimea lor. Ea, barba, îi atârnă de bărbie întinzându-se pe piept ca un scut protector și mobil în același timp, dând capului o importanță pe care altfel n'ar avea-o.

În tinerețe, când nu purta barba, personalitatea lui era insignifiantă, cu toate cele 20 sau treizeci mii pogoane moștenite dela părintele seu. Numai când a renunțat să-și mai plimbe briciul pe față, lăsând barbei să-și atingă dezvoltarea ei naturală, a început să capete o greutate mai mare pe terenul social și să joace un rol în politică. Parcă avea o presimțire că barba lui are să-l împingă sus pe treapta socială,

de aceia îi consacra o îngrijire deosebită. Avea tot d'auna asupra sa, în unul din buzunarele vestei ce sta ascuns sub faldurile mlădioase ale barbei, un pieptene de fildeș gata să intre în acțiune pentru a repara firele ce s'ar fi încălțit dintr'o cauză oarecare. Noaptea, pe când se legăna în brațele lui Morfeu, barba era ascunsă într'o desagă de mătase ce și-o anina de urechi, ca nu cumva din vârtoarea viselor să iasă încălțită sau deformată. Când se spăla pe față, desaga de mătase era înlocuită cu alta de cauciuc sau guta-percă, împedecând apa și săpunul să se prelingă pe fire. Spălarea bărbei o făcea într'un lighean de formă specială și cu ingrediente preparate de renumitele case de parfumerie din Paris sau Londra.

Mulțumită acestor îngrijiri de toate zilele a reușit să-și păstreze barbei o formă impecabilă, fiind poate unica barbă impunătoare din România mare. Nici Patriarchul, și nici o altă față cuvioasă nu pot să se mândrească cu o astfel de barbă, astfel încât cu drept cuvânt ea poate fi considerată ca o mândrie națională, ca o *barbă națională*.

În afară de însușirea aceasta naturală și fără pe-reche în țara românească, el a mai căpătat, mulțumită averii părintelui său o educațiune foarte îngrijită. Tot d'auna îmbrăcat la ultima modă și cu haine făcute din stofe costisitoare, a dobândit o eleganță naturală ceea ce-l făcea să fie foarte apreciat în cercurile feminine. Printre cursurile pe care le-a urmat a fost și acela de a se folosi de un monoclu, și a ajuns la o mare tehnică în mânăuirea, sau mai exact, în utilizarea acestui disc de sticlă. Astfel era capabil, când prezida o ședință a celebrităților financiare ce compun consiliul de administrațiune a Băncii Naționale, să

facă să sară monoclul, dintr'o singură mișcare a sprincenei, și să-l facă să cadă drept în buzunarul cu batista dela haină. Această dibăcie în a jongla cu monoclu impresiona adânc pe profunzii financiari, mai sus pomeniți, și nu contribuia puțin în a îi menține prestigiul de om capabil și îndemânat.

Educațiunea de specialitate, în materie bancară, și-a făcut-o în mod îngrijit pe la cluburile din Capitală și din străinătate. Nenumăratele bănci la bancara la care luase parte îl familiariza cu ruajul și mecanismul acestora. Chestiunile acestea bancare nu mai aveau nici un secret pentru el.

Pe lângă tehnica bancară, studiată cu asiduitate mai în fiecare noapte împrejurul mesei verde până la revărsarea zorilor, el se perfecționase și în politica financiară în calitate de președinte a consiliului de administrație a băncii Creditul Morilor Țărănești, care și-a avut sediul în mansarda unui imobil de pe Calea Victoriei, până când creditorii îi l-au transferat la secția falimentelor din palatul justiției, pe cheiul Dâmboviței.

Dacă la aceste cunoștințe teoretice și practice măi adăogăm și faptul că a semnat și polițe scontate la bănci comerciale, putem să ne dăm seama de pregătirea desăvârșită ce o avea pentru a ocupa cu succes un înălt post de încredere în finanța română.

Dându-și seama că barba lui îl destina la jucarea unui rol de prim plan pe terenul internațional, având să trateze probleme economice importante cu guvernatorii marilor bănci de emisiune din lume, a căutat să dea numelui său o ortografie și o consonanță mai occidentală. Astfel numelui de familie, care derivă dela satul Burila, îi a mai adăogat un

î și un *l* suplimentar schimbându-i și *u* din coadă în *o*. Burilliano, care pe limba franceză sună Būriiano, căpăta o consonanță frumoasă și oare-cum occidentală. E adevărat că unii ar fi putut deduce că numele lui derivă de la buruiană iar nu dela Burila; dar aceasta n'are importanță.

Natura și educațiunea lucraseră, așa dar, în mod armonios pentru desăvârșirea acestei capo d'opere omenești ce avea să prezideze destinele economice ale României mari în perioada cea mai grea prin care a trecut finanțele țării. Intimii lui susțineau că e capabil de o muncă încordată pe un timp îndelungat, și că, înainte de a fi numit guvernator al Băncii Naționale, cea ce-l obliga să vină la slujbă nu mai târziu de ora unsprezece antemeridian, el lucra cu asiduitate, cel puțin trei ore în fiecare dimineață dela 9 la 12, ca să-și pieptene barba și să-și poleiască unghiile.

Era deci natural, și faptul n'a mirat pe nimenea, când această barbă națională a fost destinată să fâlfâie în postul de guvernator al Băncii Naționale. Guvernul ce îi a încredințat acest post în 1927 a avut mâna norocoasă, și a dovedit o mare iscusință în a numi, după cum zice englezul *The right man in the right place*, adică pe omul care era cel mai nimerit pentru acest loc.

O dată numit în postul de guvernator al institutului nostru de emisiune, a început să-și manifesteze capacitatea și talentul său de organizație. A luat în mână greaua problemă de înlocuire a preșurilor pe sala de intrare și pe scara principală. Apoi a introdus sistemul gheretelor în care persoanele ce solicitau audiențe aveau să aștepte până să fie admise în fața governa-

torului. Toate aceste probleme grave îi absorbeau atențiunea și timpul de care dispunea, lăsând chestiunile mai puțin importante, ca circulațiunea monetară, stabilizarea leului, etc. pe seama vice-governatorului Oscar Kiriacescu, și mai târziu pe seama lui Rist și Auboin.

Față de Banca Franco-Română era prost dispus încă din anul 1922 când aceasta din urmă îi a protestat o poliță pe care n'a onorat-o la scadență. Nu-și închipuia că o instituție de bancă serioasă va ajunge în acest hal de destrăbălare încât să protesteze polița semnată de un personaj atât de important, pe meschinul motiv că ea n'a fost plătită sau preschimbată la scadență. Și în adevăr, direcția Băncii a comis o eroare capitală protestând polița unui viitor guvernator al Băncii Naționale; și încă ce guvernator! Slăbiciunea direcției Băncii Franco-Române s'a manifestat în mod evident prin această lipsă de prevedere elementară.

Primul lucru ce a făcut, o dată numit guvernator al Băncii Naționale, după ce a rezolvat problema covoarelor și a gheretelor, a fost în a întocmi un dosar în contra direcțiunei Băncii Franco-Române, pentru a putea la timpul oportun să o învețe minte pentru lipsa ei de respect față de capacitățile naționale din țara românească. Innainte însă de ai strânge șurubul, interveni pe lângă direcția sus numitei bănci, uzând de autoritatea lui de guvernator al insti.utului de emisiune, pentru a obține un credit, din cele zise speciale, pentru un protejat al seu N. Carp; de asemenea pentru a dobândi unele avantaje în țavoarea băncii Creditul Morilor Țărănești, care era debitoare la Banca Franco-Română, și care-și trăgea sufletul

prin sălile palatului de justiție. O mai obligă a se substitui pentru suma de 300.000 lei unui creditor al fraților Câmpeanu, un domn Bucur care risca să piardă această sumă, și care se bucura de privilegiul de a fi reporter la ziarul Argus.

Trebue notat că pe lângă barbă, profundul financiar din capul Băncii Naționale, mai cultiva și pe jurnaliști. Sub administrațiunea lui, trei milioane de lei se duceau anuaf din fondurile institutului de emisiune în casele ziarelor și în pungile ziaristilor și reporterilor. Iși zicea el, cu drept cuvânt, că e bine să fie cultivată corporația ziaristilor, de oarece are și ea drept la viață ușoară, mai ales că, în schimb, putea să comunice publicului toate isprăvile financiare pe care genialul guvernator le punea la cale. Astfel, când prin luna Aprilie și Mai se ducea la Paris ca să se hodinească de munca titanică ce o depunea în cele trei ore pe care le petrecea la Bancă, ori pentru ca să-și repare măselele, ce îi erau găunoase cu toate că erau oltenești; presa, care se înfruptase din mana fondurilor Băncii Naționale, anunța cu literă d'o schioapă că ilustrul financiar se duce în misiune pentru a regula toate chestiunile pendinte între România și creditorii ei străini. Această reclamă nu putea decât să fie folositoare tuturilor; și publicului cetitor, care astfel putea să capete ideea că în capul primei noastre instituții financiare avem o mare capacitate; și jurnaliștilor care puteau, în baza celor publicate să treacă pe la casa Băncii; și guvernatorului care, citind cele publicate despre el, dobânda încredere în facultățile și capacitatea sa proprie.

C. Băicoianu. E cel mai vechi director sau, mai

exact, administrator al Băncii Naționale. Ocupă acest post încă d'înainte de războiul mondial, și l-a căpătat mulțumită marilor seale calități fizice și intelectuale. E cel mai masiv, și probabil cel mai cu greutate dintre toți colegii săi, cântărind ceva peste 120 kgr. Cu o inteligență vie și subtilă, pe care, însă, nu o întrebuințează nici o dată, probabil de frică să n'o uzeze, fiind o fire foarte economă. Preferă să pară obtuz și greu la minte, căci aceasta reclamă mai puțină cheltuială intelectuală, cheltuiala, sub o: i și ce formă, fiindu-i odioasă.

A fost numit în postul de director al Băncii Naționale de Vintilă Brătianu, pentru că a scris o lucrare monumentală asupra navigațiunei pe Dunăre. Ii zicem monumentală căci volumul sub care s'a înfățișat această lucrare avea dimensiunile unui exemplar din enciclopedia Larousse, sau a unui Handatlas german. Elevii sub vârsta de 15 ani nu sunt în stare să-l deplaseze.

Când a fost să aleagă între diferiții candidați la postul de director la institutul de emisiune, se zice că Vintilă Brătianu le-a așezat lucrările, pe baza cărora solicitau locul în direcțiunea Băncii, — pe o masă de măsurat și le-a măsurat cu un dublu decimetru. Volumul lui C. Băicoianu întrecându-le pe toate cel puțin cu cinci centimetri în grosime, el a fost numit în locul vacant.

Cum își făcuse studiile în Germania, și cum avea mare simpatie pentru Germani, când s'a decis evacuarea Bucureștiului, a fost îndăcat să rămână în teritoriul ce era să fie ocupat de trupele Kaiserului. Studiile lui germane și simpatia lui pentru nemți n'a putut contrabalansa faptul că era considerat ca

omul Brătienilor, și în consecință fu scos din beciurile Băncii Naționale și trimis în lagărul dela Săveni, unde s'a îndeletnicit un an de zile să cumpere porci, găști și alte produse comestibile pe care le desfăcea cu beneficii prin băcănia ce posedă în Str. Covaci.

Posedă o moșie la 30 km. de București în satul Tâncăbești pe șoseaua Ploeștilor. Cum pe această șosea au trecut armatele vrăjmașe, el s'a considerat ca sinistat de război, înscriindu-se la despăgubiri cu o sumă apreciabilă. Pentru ca să dovedească comisiunii de verificare că a suferit în urma bombardamentului vrăjmașului, a cumpărat câte-va obuze scoase din uz și le-a zidit în pereții casei astfel încât jumătatea dinapoi a obuzului să rămână afară. Față de astfel de dovezi vizibile și pipăibile, nu putea nimeni să îi conteste faptul că imobilul său dela țară a fost supus la bombardament.

Mare partizan al instrucțiunii țărănimii, a constrâns băncile ce aveau reescont la Banca Națională să contribuie cu sume importante la construirea unei școli în satul Tâncăbești, școală ce poartă numele Fundațiunea Băicoianu. Astfel a forțat băncile, mai sus pomenite, să întrebuițeze o parte din fondurile lor în scop util pentru cultura poporului și perpetuarea numelui de Băicoianu, pentru ca nu cumva să se șteargă din memoria românilor amintirea unui om atât de valoros.

Om de o mare bunătate, pe care, însă, nu o manifesta voind, întocmai ca și pe inteligența sa, să nu o uzeze, el purta o pică direcțiunii Băncii Franco-Române pentru următorul motiv. Prin 1926, după insistențele lui, direcțiunea acestei Bănci deschisese un cont de vr'o 12 milioane unui văr al său, mare negustor de manufactură pe piață, rămânând

ca să obțină dela B-ca Națională un credit special de 12 milioane pentru B-ca Franco-Română. Cum cu toată greutatea lui nu avea o mare trecere pe lângă ceilalți colegi ai săi din consiliu, aceștia n'au încuviințat creditul special solicitat, astfel că B-ca Franco-Română a trebuit să perceapă vărului D-lui Băicoianu dobânda ei uzuală de 22% în loc de cea specială de 12%, de oarece sumele ce se obțineau de pe piață o costau 15% iar nu 6% cât percepea B-ca Națională pentru scont. Aceasta însă nu convenea voluminosului director al institutului nostru de emisiune, care inzista pe lângă direcția B-pei Franco-Române să nu perceapă vărului său decât maximum 12%, chiar dacă aceasta ar fi constituit o pagubă pentru Bancă. Cum direcțiunea solicitată nu împărțase această părere, s'a iscat conflict între ea și mastodontul dela Banca Națională, care s'a jurat că se va răzbuna la momentul oportun.

G. Stroescu. Al treilea administrator al Băncii Naționale care purta sâmbetele Băncii Franco-Române era G. Stroescu, un avocat care a fost cocoțat în acest post în urma unui accident politic. Nimica nu îi justifica ocuparea locului de administrator la institutul nostru de emisiune, căci nu fusese înzestrat de natură cu o barbă ca a lui Burileanu, nici nu scrisese tratate voluminoase asupra navigației vr'unui râu din România sau din vr'o altă parte a lumii, ca Băicoianu. Accidentul politic care l-a vărât în consiliul Băncii Naționale a fost guvernul efemer de o durată de trei săptămâni a lui Tache Ionescu din Ianuarie 1922. În această scurtă guvernare marele tribun și-a cazat câți mai mulți partizani în locurile disponibile, vărând pe G. Stroescu în cașcavalul național.

G. Stroescu care n'a fost nici odată un vultur pe terenul intelectual, ajunsese cu vârsta, — căci avea mai bine de 60 de ani — să nu se înnalțe pe acest teren mai sus de cum se înalță găinele sau curcile dela pământ. Era, însă, după cum o repeta el însuși, oricui voia să-l asculte, om *filotimos*, care ținea mult la rüdele lui. Printre acestea era afectat cu un frate, cu câțiva ani mai tânăr, care fusese înzestrat de natură cu o barbă mare și frumoasă, albă ca zăpada; o barbă care ar fi putut să-l facă, dacă nu guvernator, cel puțin vice-guvernator al Băncii Naționale, dacă ar fi avut inspirațiunea să și-o desfășure pe terenul politicei.

Se spune că acest frate ar fi debutat în viață ca învățător și că în această calitate ajunsese preparatorul unor tinere fete într'o familie bogată ce poseda o frumoasă moșie la porțile Bucureștiului. Murind capul familiei, se zice că ar fi rămas el în calitate de consilier tehnic pe lângă văduva lui, continuând însă cu prepararea fetelor. Cu sfatul și cu prepararea a pregătit așa de bine terenul că după un număr oarecare de ani a luat în căsătorie pe una din elevele lui. A continuat însă cu prepararea; și după altă serie de ani s'a pomenit cu moșia și casele văduvei și a celor două fete pe numele seu. Se zice că erau cu toții așa de strâns uniți, — văduva, cele două fete și el, — încât dese ori se producea confuziune, ne mai putând distinge care din femei îi era nevasta, care cumnata și care soacra.

După război, și după expropriere, ne mai rămânându-i de cât 700 pogoane cu venitul cărora nu putea să ducă traiul ca în trecut, s'a dat pe mâna samsarilor care l-au băgat într'o afacere de păduri pe valea Ol-

tului. Pentru a pierde însă bani în păduri trebuie mai întâi să îi aibi. Ori nu avea bani lichizi și atunci s'a adresat fratelui seu de la Banca Națională să îi procure sume sub formă de credit pe care să le dea pe gârla Oltului. Directorul Stroescu de la Banca Națională s'a adresat Băncii Franco-Română, care fusese utilizată pe o mare scară de colegii lui pentru credite speciale. Cu toate că direcțiunea Băncii Franco-Române a rezistat cât a putut, susținând că afacerile de păduri sânt proaste, și că toți clienții ei ce au exploatat păduri au pierdut parale, totuși el a pus atâta înzistență încât a reușit să obțină pentru fratele seu creditul solicitat punând în garanție moșia și casele. Direcția Băncii Franco-Române a considerat că nu e bine să se pue rău cu un director al Băncii Naționale, deși era convinsă că banii se pierd. Cum, însă, era acoperită prin gajul asupra moșiei și casele, acordă creditul solicitat. Ceeace ea prevăzuse s'a și întâmplat. Sumele date cu împrumut s'au irosit în mai puțin de doi ani, și Banca Franco-Română a fost nevoită să execute gajul scoțând moșia și casele în vânzare. Procesul și executarea gajului a ținut mai bine de doi ani de zile, ocazionând pagube Băncii, și a avut ca efect să supere grozav pe Dl. Stroescu, directorul Băncii Naționale, care găsea că e normal ca o bancă să dea bani cu împrumut, însă îi se părea foarte ciudat și anormal ca ea să ceară rambursarea sumelor avansate. De aci mare ciudă pe această Bancă anormală, a cărei direcție nu voia să priceapă că dacă nu îi se rambursează sumele avansate rudelor unui director a Băncii Naționale, nu trebuie să recurgă la justiție, ci să treacă aceste credite la pagube și să le amortizeze. Stroescu se alătură și el lui Burilliano și

Băicoianu în ostilitatea ce aceștia o aveau în contra Direcției Băncii Franco-Române.

În consiliul Băncii Naționale se afla o persoană care se impusese prin munca, priceperea și afabilitatea sa. Acesta era Oscar Kiriacescu. Fusese numit în postul de director încă din anul 1919, după-ce practicase finanțele publice ca înalt funcționar al ministerului de finanțe, și, pentru un scurt timp, chiar ministru al acestui departament. El lucrase împreună cu vechea direcție (Bibicescu, Căpitanovici) să salveze băncile românești (B-ca Generală, de Șcont, Agricolă) de la faliment, în urma scăderii vertiginoase a leului în 1921. Nu vedea, de asemenea, cu ochi rei Banca Franco-Română, considerând că trebuie să sprijine pe terenul bancar inițiativele românești. El era cel mai indicat să fie numit guvernator, când acest post deveni vacant la finele anului 1926, însă ne având barbă, guvernul preferă pe Tiliță Burillianu.

Pentru a neutraliza influența lui Kiriacescu, bărbosul guvernator atrase de partea sa pe cele două somități ale baroului și finanțelor, pe Stroescu și Băicoianu. Era o plăcere să vezi această sfântă treime la masa de consiliu a Băncii Naționale, Burilliano stând la mijloc cu barba măturând suprafața mesei, având la dreapta subtilul jurisconsult Stroescu și la stânga profundul financiar Băicoianu, cari îi șopteau la ureche sugestii de modul cum trebuie să conducă dezbaterile. Pozițiunea lor fu foarte mult ușurată când în 1928, Kiriacescu fu nevoit să stea primul semestru la Paris ca să trateze cu Banca Franței stabilizarea leului.

Ocaziunea ca această sfântă treime să se răzbune

pe Banca Franco-Română se prezentă cu chestiunea dobânzilor.

Ca o consecință a restrângerii circulațiunii monetare, și ea rezultatul unei politici monetare mioape, dobânda banilor a mers într'una crescând. Când banii sunt abundenți sunt eftini, când sunt rari sunt scumpi, conform legei cererei și ofertei. În 1928 circulațiunea monetară scăzuse la o treime din ce era în 1913, ceea ce a determinat pe piață dobânzi de 20—30%. Ca dobânzile să scadă nu există altă metodă de cât mărirea cantității de numerar pe piață. Oferta de bani mărindu-se va scade dobânda.

Genialul guvernator al Băncii Naționale nu admitea această lege economică. După el dobânzile pe piață vor scădea în urma unui ukaz. N'avea decât să ordone băncilor să scadă dobânda amenințându-le că le va tăia creditul dacă nu se supun la acest ordin. În consecință dăte o circulară în acest sens și convocă la o consfătuire toate băncile mari din București. Băncile mici și mijlocii din provincie, care lucrează cu marea masă a agricultorilor și cu micii industriași sau meseriași n'au fost convocate.

La această consfătuire băncile mari din București, care își procură resursele lor în cea mai mare parte din străinătate cu 6—7% și de la Banca Națională cu 6%, au admis să nu perceapă mai mult de 18% de la debitori și să nu acorde la depunători mai mult de 12%. Aceste limite le convenea, căci le lăsa o diferență de cel puțin 12% asupra dobinzilor ce plăteau la creditorii străini și la Banca Națională, și mai bine de 6% asupra dobinzilor ce le acor-

dau la depuneri, în medie chiar 8%. Banca Franco-Română, însă care nu lucra de cât în o slabă măsură cu credite străine, și a cărui cont la Banca Națională era mai bine de jumătate absorbit de creditele speciale la care nu câștiga decât 8—10% și la care suporta rizicuri mari, își procura banii de pe piață, cu media de 13%, prin faptul că prin cele 45 sucursale și agențiile seale era mai mult o bancă de provincie, obligată, deci, să lucreze cu dobinzi mari. Directorul general al Băncii Franco-Române a protestat mai întâi contra măsurii de a se fixa limită la dobinzi, susținând că în materie de prețuri și dobinzi nu se pot fixa limite, legile naturale neținând seamă de legile convenționale; apoi a mai protestat contra faptului că nu se consultă și delegații ai băncilor din provincie care se găsesc cu totul în alte condițiuni de credit decât cele mari din București. Măsura luată va lovi în băncile curat românești care lucrează mai numai cu depozite, lăsând câmpul liber băncilor străine.

La aceste argumente logice, barba încadrată de Stroescu și Băicoianu dete un răspuns evasiv. Nu admitea ca decretul ei să fie discutate decât în formă iar nu în fond. Banca Franco-Română, căutând să evite un conflict, cu geniala direcție a Băncii Naționale, făcu propunerea că e dispusă la reducerea dobinzilor la limitele fixate în ukazul guvernatorului, dacă institutul de emisiune garantează o treime din depozitele ei. Cererea era logică, de aceia guvernatorul când o primi, în loc să o supună discuțiunii consiliului o încheie într'un sertar de unde nu o mai scoase la lumina zilei. Prin acest procedeu scutea

consiliul de a-și mai da luminata părere, și punea Banca Franco-Română la grea cumpănă,

Văzând că nu primește nici un răspuns dela diletanții din capul institutului nostru de emisiune, și cum nu putea să lucreze numai cu o diferență de dobinzi de 4% — căci aceasta îi ar fi constituit o pagubă reală — direcțiunea Băncii Franco-Române se hotărî să lucreze camuflând o parte din beneficii. Ea înregistrează pe numele Băncii Franco-Române dobânda de 18% și diferența de 6% o trecea la o societate afiliată numită Economia Națională. Dela aceasta vărsa diferența de 6% din nou la Banca Franco-Română la finele fiecărui semestru. In caz de inspecțiune din partea Băncii Naționale, nu s'ar fi prezentat decât registrele Băncii Franco-Române unde nu se înregistra decât 18%. Acest sistem a fost aplicat cu aprobarea tacită al organelor Băncii Naționale care aveau să facă inspecțiile, și care aveau experiență financiară, cunoșteau piața și nu judecau cu barba.

Totuși, dacă organele Băncii Naționale nu puteau găsi că Banca Franco-Română percepe dobinzi mai mari de 18%, au fost însă denunțuri individuale din partea clienților, denunțuri care îngroșau dosarul lui Burilliano.

In luna Iulie 1928, Burilliano consideră că e momentul favorabil să dea o lovitură Băncii Franco-Române, mai ales că lipsea din țară Oscar Kiriacescu care ar fi putut să îi ia apărarea. Convoacă consiliul de administrațiune și luând loc între financiarul Băicoianu și juristul Stroescu scoase la iveală dosarul ce formase în contra Băncii Franco-Române. După ce își netezi barba și făcu ceva jonglerii cu monoculul,

arăată consiliului că Banca Franco-Română îi a desconsiderat prin faptul că a continuat să perceapă dobinzi de 24% când ei decretaseră că dobânda nu trebuie să fie mai mare ca 18%. Se impunea, așa dar, ca această Bancă să fie pedepsită pentru lipsa de considerațiune ce manifesta față de ordinele date de un consiliu format din cei mai mari specialiști în cehstiuni pe care'l are țara Românească. Ca penalizare s'a hotărît să o forțeze ca la fiecare scadență să achite 25% din portofoliul scontat, și cu aplicarea acestei măsuri a fost însărcinat C. Băicoianu care prin firea lui e mai puțin accesibil să facă vr'o concesiune.

Această măsură luată de consiliul Băncii Naționale în contra Băncii Franco-Române a fost imediat cunoscută pe piață mulțumită discrețiunei ce caracterizează pe unii din directorii institutului de emisiune. Când jidanii au aflat de penalizare au telegrafiat în străinătate la băncile care lucrau cu Banca Franco-Română, și acestea speriate îi au închis creditul. Astfel în interval de câteva luni Banca Franco-Română a fost nevoită să achite 80 milioane lei la Banca Națională și cam tot pe atâta la creditorii ei din străinătate, epuizându-și complet disponibilitățile lichide. Când s'a pornit în Aprilie 1929 campania presei jidovești în contra ei, nu avea decât foarte puține fonduri lichide cu care să facă față la panica provocată printre depunători.

Am văzut că din consiliul Băncii Naționale erau ostili Băncii Franco-Române D. Burilliano, G. Stroescu și C. Băicoianu. Favorabili nu îi erau decât O. Kiriacescu și N. Bălănescu, restul consilierilor privind'o cu ochi indiferenți cu o tendință mai curând

către rău decât către bine, de oarece directorul ei general I. D. Protopopescu avea șira spinărei prea rigidă și nu le făcea temenelile ce li se cuvenea pentru capacitatea lor de mari financiari. Kiriacescu lipsind din țară în mai tot cursul anului 1928, sfânta treime ostilă Băncei Franco-Române a avut câmpul liber să o manevreze pe plac spre a se răzbuna în contra ei.

La începutul anului 1929, partidul național țărănesc fiind la guvern au survenit unele schimbări în compunerea consiliului institutului nostru de emisiune. S'au mărit numărul consilierilor cu doi național-țărăniști și pe lângă consiliu s'a format un comitet de direcțiune compus din cinci consilieri. În acest comitet erau delegați guvernatorul D. Burilliano, vice-guvernatorul O. Kiriacescu, și trei membri, N. Balănescu, C. Stoicescu și A. Buzdugan. Acești doi din urmă erau ostili Băncei Franco-Române pe care o considera ca o instituțiune liberală, și vedeau cu ochi răi pe directorul ei general, care publicase un articol în o revistă economică relativ la parazitismul politic, și cum ei erau paraziți politici s'au crezut vizați în mod special de acest articol.

Nu putem să terminăm acest capitol fără să schițăm în scurt aceste două personaje care au jucat și ele un rol în prăbușirea Băncei Franco-Române.

Lică Buzdugan. Printre cei numiți în consiliul de administrațiune a Băncei Naționale, și în comitetul de direcțiune fu și un fost ofițer din armata română care după război obținuse un post la legațiunea sau pe lângă una din numeroasele comisii române dela Paris. Numirea aceasta în postul de director al institutului de emisiune o datora faptului că era fiul

părintelui său, care, din cauza renunțării la tron a prințului Carol, ajunsese o treime de rege al României.

Pe lângă această calitate de a fi fiul unuia din regenți, Lică Buzdugan mai avusese și aceia de a se înscrie în partidul național-țărănist, care drept recunoștință că a fost salvat dela inaniție de părinte, a recompensat pe fiu dându-i un post în care nu se cere nici muncă nici cunoștințe speciale și care în schimb e foarte bine plătit.

Lică Buzdugan suferea însă de o meteahnă congenitală, anume de o amnezie acută. Uita foarte repede, mai ales obligațiunile bănești ce le contracta. Se zice că pe când era cu slujba la Paris și făcea dese drumuri între capitala Franței și a României, niște doamne îi au încredințat sume de bani pentru a le face diferite comisioane. Din cauza amneziei, însă, a uitat de comisioane și, bine înțeles, și despre sumele ce îi se încredințase, mai ales că acestea se amestecase în buzunar cu proprii lui bani.

Numirea lui la Banca Națională nu l'a curarisit de amnezia financiară de care era afectat, și ori de câte ori cumpăra ceva pe credit — și ca bun român cumpăra foarte mult pe credit — uita de sumele ce datora și de scadențele lor. Remedii ușoare ca avize de plată nu erau în stare să îi repună memoria în funcțiune, și numai sechestrul pe veniturile lui dela Banca Națională, erau singure în măsură a îi înviora pentru scurt timp amintirile datoriiilor contractate.

O altă trăsătură a caracterului său era că avea oroare de ipocrizie, istorisind cui voia să asculte tot ce afla, fie din discuțiile din consiliu, fie din cele

ale comitetului de direcție. Cum era înzestrat de natură cu multă imaginație, toate lucrurile ce afla le amplifică dându-le un colorit viu, și astfel le transmitea mai departe.

Față de Banca Franco-Română nu putea fi bine dispus din două motive: mai întâi că o considera ca o bancă liberală, și al doilea pentru că direcțiunea acestei instituțiuni nu găsisse cu cale să acorde credite unor persoane din apropiata lui intimitate.

*

Costin Stoicescu. Și acesta e unul din cei sălțați în postul de director al Băncii Naționale prin mijlocul trambulinei politice, care are această caracteristică de a te sălta cu atât mai sus cu cât ești mai ușor, adică mai puțin îngreuiat cu bagaj.. intelectual. Nu îi se poate face o vină de modul cum a ajuns la institutul de emisiune, de oarece mai toți, cu excepția lui O. Kiriacescu și N. Bălănescu, au fost aduși aci prin politică.

A debutat în carieră la Banca Marmorosch Blank de care s'a divorțat în toată regula în fața tribunalului. Neputând să ajungă director la Blank și-a întors privirile către Banca Națională, și știind că aceasta e o anexă a partidelor politice, s'a înscris într'unul din partidele existente, care ducea o luptă crâncenă pentru cucerirea bugetului. A dovedit în alegerea partidului că a fost înzestrat de cece se numește *flair*, căci acesta reuși să dobândească mana bugetară, plasându-și partizanii pe la toate robinetele prin care se scurg dările plătite de contribuabili sub formă de lefuri, tântieme, diurne, jetoane, misii, etc. El și-a

ales ca robinet principal, și care avea șanse să continue să curgă în favoarea lui și după ce partidul ar fi fost înlăturat dela putere, pe acel de director la Banca Națională. Nu e vorbă, și-a mai asigurat și câteva robinete secundare pe la diferite case autonome, aceste ingenioase ventuze budgetare care permit partizanilor politici să sugă din sudoarea contribuabilului fără să mai fie nevoie ca această operațiune să fie sancționată în fiecare an de ministrul de finanțe și de parlament.

Impreună cu Lică Buzdugan (dauphinul) figura în comitetul celor cinci ca reprezentant al partidului național-tărănesc, pe când guvernatorul reprezenta partidul poporului, iar celelalte locuri rămăseseră partidului liberal care pe vremuri deținuse singur toate posturile din consiliul acestei instituțiuni.

O caracteristică a lui Costin Stoicescu e că are o natură închisă și fire încăpățânată, cea ce-l predispune să creadă cu mare plăcere tot răul ce se spune de alții și chiar să-l exagereze. Foarte ambițios și vindicativ, în același timp. Se spune că în liceu lupta din răsuputeri pentru primele locuri, și dacă vr'un camarad îi lua înainte sau obținea o notă mai bună ca el, îi purta o mare pică și nu îi mai vorbea cu lunile.

Despre Banca Franco-Română căpătase o idee dezaastroasă în urma cetirei unui raport calomnios asupra acestei instituțiuni făcut de un funcționar ce fusese eliminat pentru incapacitate. Acest funcționar numit Florian, om de aproape 70 ani, fusese inspector financiar la ministerul de finanțe unde se obișnuise să considere pe toți mânăitorii de bani hoți de codru. Energic, muncitor și strâmt la inimă și la minte.

REBELE

Fusese angajat ca inspector la Banca Franco-Română, însă, după un timp relativ scurt, fu concediat de direcțiune, care constatase că dela inspecțiile pe care le făcea la sediile din provincie se întorcea cu găști, curcani, unt, ouă, brânză, etc. ce reprezentau plocoanele directorilor acestor sedii. Furios pe conducătorii Băncei, întocmi un raport calomnios pe care l'a înaintat la Banca Națională, știind, vorba lui don Basilio, că din calomnie va rămâne ceva. Astfel afirma că la Bancă se pierde 400 milioane, punând cu tot dinadinsul o cifră așa de mare pentru ca să rămână în mintea cetitorului raportului impresia unei pagube însemnate, chiar dacă ar reduce-o la jumătate sau la un sfert.

Prea dispus de natură să vadă negru, după cetirea raportului, și acest nou director al Băncei Naționale fu rău dispus față de Banca Franco-Română.

IV

MODUL CUM A CĂZUT BANCA

Acuma că am analizat care au fost cauzele, atât interne cât și externe, care au pus Banca Franco-Română în o situațiune precară, să examinăm în mod cronologic cum s'a efectuat prăbușirea ei.

N. Trandafirescu, fostul director al sucursalei Găești și fost viitor primar național-țărănist, fiind dat pe mâna parchetului pentru hojiile comise pe contul Băncei, ca să scape de pușcărie s'a adresat, după sfatul prietenilor săi politici lui Socor, directorul ziarelor Adevărul și Dimineața. Acesta, ca fost pușcăriaș, nu putea decât să simpatizeze cu oameni

de teapa lui Trandafirescu, și în consecință ia pus coloanele ziarelor seale la dispoziție.

Campania a pornit pe la finele lui Martie 1929 cu o notiță în ziarul Adevărul anunțând că o bancă mare cu foarte multe sucursale a fraudat fiscul pe o scară întinsă, și că un denunț a fost făcut ministrului de finanțe. Deși nu se numea banca, prin detaliile pe care le da era ușor de aflat că e vorba de banca Franco-Română. Cum a apărut această notiță primii care s'au alarmat au fost celelalte bănci din București care aveau disponibil la Banca Franco-Română din operațiunile de încasso ce făceau cu aceasta. Imediat s'au repezit și și-au retras disponibilul, circa 16 milioane lei.

A doua zi a apărut în ziarul Dimineața un articol mai lung, în care se vorbea de registre duble ținute la sucursale și care aveau de scop să treacă o parte din beneficii societății Economia Națională, frustrându-se astfel și Banca și fiscul, de oarece pentru aceste beneficii nu s'ar fi plătit impozitul. Articolul era cam confuz neprecizând nimic relativ la Economia Națională, și lucrul era explicabil, căci nici Trandafirescu, nici Socor, nici experții comptabili ai ziarelor Dimineața și Adevărul nu știau ce se făcea cu sumele încasate de Economia Națională. Totuși el își atingea scopul de a alarma depunătorii Băncii. Direcția acesteia dete o dezmințire, cum însă nu putea să înceapă o polemică detaliată care ar fi făcut jocul celor două ziare jidovești, s'a mărginit să nege afirmațiunile calomnioase.

La această dezmințire ziarul Dimineața răspunse cu o scrisoare semnată de N. Trandafirescu în care publica o circulară dată de direcțiunea sucursalelor,

relativ la modul cum trebuie să înregistreze dobânda de 24% percepută dela clientelă și anume 18% la contul Băncii și 6% la contul Economia Națională. Era sistemul adoptat de direcțiunea Băncii pentru a se evita, în caz de inspecțiune din partea Băncii Naționale, constatarea că ea percepe mai mult de 18%, cum decretase barba din capul institutului de emisiune. Circulara aceasta nu putea dovedi nici o fraudă, însă putea crea confuziune în mintea cetitorilor și menține alarma printre depunătorii Băncii Franco-Române. De fapt, aceștia, ca și băncile din București, s'au prezentat la ghișeurile Băncii Franco-Române chiar din a doua zi după publicarea articolelor din cele două ziare jidovești retrăgându-și depozitele.

Aceste retrageri punea într'o grea situațiune Banca Franco-Română, mai ales că lichiditatea ei fusese foarte mult redusă prin măsura luată de Bancă Națională cu câteva luni mai din vreme, prin care o forțase să ramburseze circa opt zeci de milioane din scontul ce avea la ea, și cam tot pe atâta la creditorii ei străini. Direcțiunea băncii a recurs la două mijloace ca să pareze la situațiunea grea în care a fost pusă instituțiunea. A cerut imediat ministerului de finanțe să facă o anchetă spre a se dovedi că acuzațiunea că Banca ar fi fraudat fiscal era o simplă calomnie, și în același timp s'a adresat la Banca Națională pentru a îi veni în ajutor.

La această din urmă instituțiune se făcuseră modificări radicale în administrațiunea ei. Numărul consilierilor fusese mărit dela 7 la 9 și se crease un comitet de direcție compus din 5 persoane. Din aceste din urmă numai două, Kiriacescu și Bălănescu erau dispuse să vie în ajutorul Băncii Franco-Române,

celelalte trei fiindu-i ostile pentru motive pe care le am explicat în altă parte al acestei lucrări. În astfel de condițiuni nu s'a obținut decât majorări de credit parțiale la diferite sucursale, majorări efectuate nu în o singură dată cu o sumă importantă, ci în mod succesiv. Banca Franco-Română n'a reușit, prin urmare să acumuleze o sumă importantă de 80—100 milioane lei, cece ar fi calmat pe depunători, căci cu tot secretul impus funcționarilor dela casă, cei interesați aflau ce disponibil avea Banca. Baniii intrând încet nu se puteau acumula, căci eșeau spre a plăti pe depunătorii speriați, mai ales că verificările ce se făceau inspectorii ministerului de finanțe mergeau încet, și că ziarele lui Socor continuau acuzațiunile calomnioase în contra Băncii Franco-Române.

La aceste cauze care punea Banca într'o grea situațiune, trebuie să mai adăogăm și criza acută monetară care se declarase pe piață. Stabilizarea leului nu adusesese cu ea expansiunea monetară la care se aștepta toată lumea. Ba din contră, din cauza suspendării navigațiunii pe Dunăre timp de două luni din cauza înghețului, exportul fusese aproape complect suprimat, cece lipsea piața monetară de devize. În luna Aprilie și Mai din această cauză circulațiunea monetară scade cu 3 miliarde lei trecând dela 21 la 18 miliarde. Debitorii Băncii Franco-Române, cea mai mare parte agricultori, neputându-și vinde produsele, nu erau în măsură să-și achite datoriile la scadență.

Totuși Banca face față tuturor angajamentelor seale atât în cursul lunii Aprilie cât și în cursul lunii Mai, cu toate atacurile presei și a jidanilor care telefonau la toți depunătorii Băncii, pe care îi aflau, să-și retragă sumele căci Banca va da faliment.

Oscar Kiriacescu, vice-gubernatorul Băncii Naționale, văzând că nu poate ajuta direct Banca Franco-Română, intervine pe lângă Banca Românească rugând-o să avanseze ea o sumă. Aceasta convine în principiu să acorde un credit de 30 milioane cu ceziune de ipoteci din cele 250 milioane ipoteci ce le avea Banca Franco-Română. Peste noapte, însă, Banca Românească își schimbă părerea și renunță să facă avansul cerut, mărginindu-se a lua o ipotecă de 4 milioane. La întrebările directorului general a Băncii Franco-Române, directorul general a Băncii Românești răspunde că nu poate da nici un avans deoarece Banca Națională le face dificultăți la reescontul portofoliului lor. Negăsind sprijin nicăeri, Banca Franco-Română se vedea în grea situațiune, mai ales că se aflase pe piață că este izolată, ceea ce făcea jocul jidanilor ce o atacau. Situațiunea ei deveni primejdioasă pe la începutul lui Iunie. O mică bancă din București, Banca Română de Finanțare, proprietatea lui N. D. Protopopescu, introduce la tribunal o cerere de moratoriu. Publicul depunătorilor cetind aceasta și știind că N. D. Protopopescu e frate cu cei dela Banca Franco-Română au făcut o confuziune și s'au prezentat a doua zi în masă mare spre a-și retrage depunerile.

Ne mai putând face față cererilor de retragere Banca Franco-Română se adresează din nou Băncii Naționale spunând direcției acesteia că dacă nu îi vine în ajutor va fi nevoită să depună bilanțul. Banca Națională fixează pentru ziua de 18 Iunie o convocare a marilor bănci din București pentru a le convinge să ajute Banca Franco-Română, însă

membrii din comitetul de direcțiune au început să răspândească șvonul că Banca Franco-Română va cere moratoriu. Dauphinul, Lică Buzdugan, spunea cui vroia să-l asculte, că I. D. Protopescu a recunoscut formal că Banca are pagube de 200 milioane, deși această afirmațiune era gratuită și pornită numai din imaginațiunea poetică a etericului director a institutului de emisiune. Barba Națională sfătui persoanele ce îi erau cunoscute și aveau depozite la Banca Franco-Română să și le retragă căci aceasta va cere moratoriu. O domnișoară Negri, ce avea un depozit pe termen la această bancă, veni speriată să ceară restituirea banilor. Strânsă cu ușa în întrebări afirmă că Burillano îi ar fi spus că Banca Franco-Română va cădea. De asemenea după ședința comitetului de direcțiune a Băncii Naționale, funcționarii acesteia, care aveau depozit la Banca Franco-Română, au venit a doua zi cu toții să ceară restituirea sumelor. Prin urmare elementele din direcțiunea Băncii Naționale, ostile Băncii Franco-Române, nu numai că n'au stat în rezervă, dar chiar au lucrat cât au putut să o dîscreițeze și să o dărâme.

La întrunirea băncilor mari din București, la care luau parte opt din marile bănci, dându-se cuvânt lui I. D. Protopopescu, acesta spuse că n'are nevoie decât de 50 milioane lei deoarece retragerile sunt datorite panicei depunătorilor, panică ce se va calma când ei vor vedea că în dosul Băncii Franco-Române stau toate marile bănci din București împreună cu Banca Națională. De altfel cea mai mare parte a depozitelor la vedere s'au retras, rămânând cele pe termen, astfel că 50 milioane sunt suficiente.

Cererea directorului băncii Franco-Române nu era exagerată și ar fi revenit ca fiecare bancă să avanseze opt milioane lei. Văzând pericolul salvării Băncii Franco-Române, Aristide Blank interveni imediat cu o perfidie. El spuse că I. D. Protopopescu se înșală dacă crede că poate să facă față situațiunii cu 50 milioane. Băncii Franco-Române îi trebuie 350—400 milioane, sumă pe care ele, băncile mari, sunt dispuse să o avanseze, dacă Banca Națională la rândul ei le acordă un scont echivalent. Știa el că Banca Națională n'are disponibil decât 270 milioane lei, de aceea a cerut 350—400 milioane pentru ca să împiedece ca Banca Franco-Română să fie ajutată în realitate.

Deși era logic ca I. D. Protopopescu să-și cunoască mai exact nevoile băncii seale decât Aristide Blank, propunerea acestuia satisfăcea mai bine celelalte bănci, de oarece nu îi s'ar fi dat curs, astfel că ele n'ar fi avut să deburseze nimic. Cum Banca Națională nu putea să admită să deschidă un astfel de scont, și nimenea negăsind să propună că s'ar putea cel puțin dubla cererea lui I. D. Protopopescu, conferința bancherilor s'a ridicat fără nici un rezultat.

Banca Franco-Română a fost deci nevoită să introducă la tribunal o cerere de acordare de moratoriu, legea concordatului preventiv nefiind încă promulgată. Cererea a fost introdusă pe ziua de 19 Iunie și trebuia obținută adesiunea tuturor creditorilor și termenul judecării s'a fixat la 5 August. În intervalul acesta Banca încercă să facă un aranjament cu creditorii ei, cerându-le să îi dea un termen de un an pe care timp să nu-și retragă depunerile obligându-se a le plăti o dobândă de 6%. Cum însă

trebuia obținută adesiunea tuturor creditorilor, și aceștia fiind peste 7.000 la număr, propunerea s'a dovedit a fi irealizabilă.

În ziua de 5 August Banca a obținut moratoriul pe șase luni până la 5 Februarie 1930. Direcțiunea spera că în acest interval va găsi o soluțiune spre a salva banca. S'a adresat la diferite bănci din străinătate propunându-le mai multe combinațiuni.

Situațiunea economică începuse a se înrăutăți în toată lumea, și după crachul dela New-York din Octombrie, nu se mai găsea nici o instituțiune bancară dispusă a-și întinde sfera de activitate. Pe lângă aceasta se pornise o acțiune de discreditare complectă a Băncei, campanie în capul căreia se afla faimosul N. Trandafirescu, secondat de alți funcționari ai Băncei care și ei furaseră bani și se temeau să nu fie urmăriți, precum și de depunători care prin aceste maniefstări căutau să șantajeze direcția Băncei. Bine înțeles că toată aceasta campania era încurajată de presa jidovească care îi dedia o largă publicitate tipărind cu litere groase toate calomniile ce se debitau în contra direcțiunei Băncei.

Pe lângă N. Trandafirescu, fostul director dela Găești, care furase dela Banca Franco-Română 140.000 lei, se mai afla un macedonean, Chiose, care furase peste 200.000 lei dela sucursala Silistra unde fusese director, și altul Passa, fost director dela agenția Făurei, care și el furase peste una sută mii lei. Aceștia trei, împreună cu o serie de funcționari cari fuseseră concediați, fie prin faptul că se suprimaseră unele sedii, cum era cazul unuia Roșu care fusese directorul agenției Băicoi, — sau prin faptul că se redusese posturile în spirit de economie, provocau întruniri de ale depunătorilor la care luau parte

acuzând direcțiunea Băncii de mari fraude, fără să aducă, bine înțeles, nici o dovadă. Știau ei că oamenii care riscă să piardă bani sunt dispuși să creadă orice calomnie, fără să ceară ca acuzațiunile să fie probate. Credința lor în fraudele comise de direcția Băncii erau cu atât mai mult întărite cu cât a doua zi după întrunire le citeau în litere d'o schioapă în ziarele Dimineața și Adevărul, și omul simplu, adică majoritatea oamenilor, iau drept literă de evanghelie tot ce se publică prin jurnale.

La funcționarii care excrocaseră Banca, și care aveau interes să o declare în stare de faliment ca să nu mai aibe cine să îi urmărească în fața justiției, s'a alipit și unii din creditorii șantagiști, care credeau că prin acest mijloc vor putea teroriza direcția și a o forța să le restitue numai lor totalitatea depozitului. Printre aceștia cel mai gălăgios era un tip fălcos cu fruntea strâmtă și cu înfățișare de măcelar, anume M. Antonescu. Nu insistăm aci asupra personalității lui de oarece ne ocupăm mai pe larg de el în capitolul următor. În orice caz ziarele jidovești îi publicau numește la locul de onoare prezentându-l ca un tel de pălatin, apărătorul văduvelor și orfanilor jefuiți de direcțiunea Băncii Franco-Române, omițând, însă, a informa pe cetitori că înainte de a se devota acestei profesiuni idealiste se ocupa cu meseria de proxenet.

Toate campaniile acestea calomnioase îngreuiau foarte mult opera de salvare întreprinsă de direcție, și dacă la ea se mai adaogă și faptul că directorii au fost înlocuiți pe un interval de trei luni, în care timp n'u s'a făcut decât discreditarea Băncii, nu s'a putut găsi altă soluțiune decât propunerea unui con-

cordat preventiv. Am spus în altă parte al acestei lucrări că cererea a fost introdusă la 16 Decembrie 1929 și că termenul pronunțării creditorilor a fost fixat la 29 Martie 1930.

La această dată 75% din creditori au aderat la propunerile Băncii și tribunalul a fixat termenul omologării la 17 Mai, dacă până atunci nu se va face opoziție. Câțiva creditori, care au urmărit dela început șantajul, și despre care ne ocupăm mai în detaliu în capitalul următor, crezând că vor putea șantaja mai departe, au făcut opozițiune la omologarea concordatului. Acești șantagiști erau profesorul Plastara, avocatul Nițeanu, Radu Stolojan și un oarecare Finkelstein dela Râmnicu-Sărat.

Acest proces, a fost judecat de secția I comercială, president fiind I. Șerbănescu iar judecători Vintilă Christescu și I. Manolescu.

După ascultarea pledoariilor tribunalul s'a pronunțat la 2 Iunie, respingând omologarea și declarând Banca în stare de faliment. Sentința a fost dată cu majoritate de voturi, Vintilă Christescu și I. Manolescu fiind pentru declararea Băncii, iar președintele I. Șerbănescu fiind contra acestei hotărâri.

Ne ocupăm mai departe în capitolul intitulat Justiția, despre pledoariile și hotărârile date, atât de prima instanță cât și de curtea de apel, mulțumindu-ne pentru prezent numai cu nararea faptelor.

Cu declararea Băncii Franco-Române în stare de faliment s'a înlocuit judele concordator Ghinea Constantinescu prin judele sindic Udrea.

Cum legea concordatului a fost modificată pe la începutul lunii Iulie, admițându-se că, din momentul ce falimentul nu e definitiv decât după pronunțarea

curței de apel, administrațiunea afacerii nu poate fi luată de justiție, și vechea direcțiune a Băncei a fost repusă în funcțiune pe ziua de 15 Iulie, sub controlul vechiului jude concordatar.

Apelul s'a judecat dela 26 Septembrie până la 20 Octombrie la secția V-a de Ciurea, prezident și Aslan și Cernățeanu consilieri. Sentința s'a dat la 14 Noembre respingându-se apelul Băncei, falimentul rămânând, deci, definitiv.

La opozițiile dela tribunal s'au mai adăogat cea a lui M. Antonescu, având ca avocat pe V. Soare care fusese la prima instanță avocatul Băncei, numit în această calitate de către judele concordatar. El, însă, a trecut cu arme și bagaje la partea adversă ca să se răzbune că n'a fost menținut în această funcțiune după ce direcțiunea Băncei a reluat ființă la 15 Iulie.

Printre agitatorii din afară de Bancă, ce se manifestau pe la întrunirile creditorilor, trebuie să menționăm un avocat Vintilescu, mare amator de piscine, capabil chiar să înnoate și pe uscat, după cum a dovedit-o în compania unei doamne mai în vârstă, pe care, însă, a lăsat-o în spațiu când îi au secat fondurile.

V

COMITETUL DE CONTROL ȘI ȘANTAGIȘTII

Legea prevede că odată cu acordarea moratorului se institue un comitet de control compus din un oarecare număr de persoane luate printre creditori, comitet care, după cum numele său'l indică, are menirea să controleze operațiunile pe care le face debitorul.

În comitetul instituit de tribunal pe lângă Banca Franco-Română intra: I. Nițulescu, inspector la Banca Națională, Ath. Simu, I. N. Anghelescu, I. Ciocârlie din partea Societății de Explosive, Romulus Anghelescu din partea Băncii Generale a României, Ing. Oteteleşanu și ing. Solomon.

I. Nițulescu, reprezenta Banca Națională. Om ponderat și obiectiv, considera că datoria lui e să dea tot concursul direcțiunii Băncii Franco-Române pentru a o face să repună instituțiunea în picioare. Lucra, prin urmare, în acest sens menținând un contact permanent cu directorii și personalul Băncii.

Ath. Simu, cel mai mare creditor al Băncii Franco-Române după Banca Națională, era și el un om care nu urmărea decât ca Banca să iasă din încurcătura în care fusese târâtă. Vârsta, însă, îl împedea de a lua o parte activă la ședințele comitetului, așa că mai târziu a demisionat și a fost înlocuit prin profesorul Plastra.

Ing. Oteteleşanu, și ing. Solomon ca și cele două persoane de mai sus, nu urmăreau un interes personal ci căutau să repună Banca în funcțiune. Oameni cu bun simț și cu scaun la cap, aduceau o notă obiectivă în discuțiunile comitetului.

I. N. Anghelescu profesor și fost rector al Academiei de Comerț, creditor al Băncii cu trei milioane lei, nu se prezenta în aceleași condițiuni ca cele trei persoane menționate mai sus. Era membru marcant al partidului liberal cu veleități de ministru de finanțe în viitorul guvern ce l'ar alcătui acest partid. Acest post marcant în partidul liberal îl datora, ca și alți mulți liberali marcanți, faptului că fusese distins de Vintilă Brătianu pentru marea capacitate de

muncă brută pe care o putea desfășura. Era capabil să muncească de dimineața până seara, deși, de cele mai multe ori, acest efort prelungit se aseamăna cu munca aceluia ce caută să scoată apa din puț cu ciurul. Scria pe comandă articole economice susținând tezele puțin științifice ale lui Vintilă Brăianu. Astfel cu pana și cu vorba a susținut ani de zile teza revalorizării leului contra celor ce preconizau stabilizarea lui, pentru ca mai târziu să-și renege părerile când clubul liberal a hotărât să renunțe la valorizare pentru stabilizare.

Moratoriul Băncii Franco-Române îi producea pagube materiale, însă îi oferea posibilitatea să pună mâna pe această instituțiune, asigurându-și un *atout* pentru candidatura lui ministerială. În adevăr dacă izbutea să repună Banca Franco-Română în picioare și să ocupe locul de președinte al acestei instituțiuni, aceasta îi ar fi mărit prestigiul și consolidat situațiunea în sânul partidului liberal, asigurându-și șanse la dobândirea unui portofoliu ministerial, când ar fi venit momentul ca partidul să dobândească puterea.

Romulus Anghelescu e un tânăr de aspect agreabil și cu o predispoziție a-și ilumina fața cu un surâs la ori și ce ocazie. Are însă prostul obicei de a se așeza pe partea corpului cu care cugetă¹⁾. Dându-și, oarecum, seama că cugetele lui nu prea sunt clare și profunde, caută să le compenseze prin rânjeală. Rânjește la toți și se arată prietenos cu toții, astfel că dacă lumea nu-l prea găsește inteligent, își zice că e cel puțin băiat simpatic. Se consideră abil în a trage sfori și a lucra pe din dos pe cei pe care îi pupă în față. La Banca Generală cultiva pe I. G. Duca, șeful partidului liberal, ceace nu l-a împedecat

1) Acesta era modul lui de a se manifesta ca om cu scaun la cap.

însă a face și temeneli lui Madgearu pentru ca să obțină postul de cenzor la Banca Națională, punându-se astfel în plăcuta situațiune de a verifica în calitate de cenzor portofoliul ce-l prezintă la scont din partea Băncii Generale unde este director. Și a spus, însă, că e momentul să avanseze în grad și dela postul de prim director dela Banca Generală, să treacă la acela de director general la Banca Franco-Română. Se asociază, prin urmare, cu I. N. Anghelescu pentru a elimina directorii și consilierii Băncii Franco-Române și a îi înlocui prin persoanele și oameni devotați lor.

I. Ciocârlie, delegatul Societății de Explosibile în comitetul de control, e un tip care a renunțat la cobilița părinților săi pentru o treaptă socială mai importantă. A debutat în viață ca funcționar la Banca Națională și ajuns director la agenția dela Câmpu-Lung a părăsit-o, întocmai cum țiganul sărise gardul neîntrebat, în urma unor divergențe de păreri cu direcțiunea centrală dela București. Aceasta din urmă, având o mentalitate retrogradă, găsea curios că directorul agenției de la Câmpu-Lung își vinde favorurile băncilor comerciale locale care aveau scont la Banca Națională! Parcă era să le favorizeze în mod gratuit?! În urma acestei deosebiri de păreri cu direcțiunea de la București, s'a pomenit într'o bună zi că pleacă dela Banca Națională. Cum e un tip energic, îndrăzneț și reclamagiu, a reușit să intre la Societatea de Explozive în calitate de șef contabil. Această societate deține un monopol pe întreaga țară, astfel că lefurile sunt mari și munca ușoară.

El privea, însă, acest post ca ceva trecător considerându-se că e merit să joace un rol mult mai im-

portant pe suprafața pământului. Când Banca Franco-Română a fost nevoită să ceară moratoriu a făcut pe dracu în patru pentru a intra în comitetul de control a creditorilor. A luat parte la întrunirile creditorilor unde își puna în evidență talentul seu de orator de mahala, înjurând direcțiunea Băncii Franco-Române și luându-și obligațiunea să o bage la pușcărie, căutând prin aceasta să atragă de partea sa pe depunătorii aceia care voiau cu ori și ce preț să găsească un culpabil care să fie dus la Văcărești.

A reușit să intre în comitetul de control, și mai târziu, după eliminarea foștilor directori s'a așezat, pentru cât-va timp în scaunul directorului general. Venea fie-care zi la Bancă unde muncea din greu un ceas și jumătate ca să critice cui voia să-l asculte, fosta direcțiune a Băncii. Cum munca aceasta nu era remunerată cu salariu, și cum în calitatea sa de bun economist știa că ori și ce efort trebuie să fie plătit, căută să-și obțină singur plata eforturilor sale la Bancă. Ocaziunea îi se prezentă când unul din clienții Băncii, Țesătoria Sf. Luca, veni să-și prelungească contul care se ridica la vr'o șapte milioane lei. „Acum ori nici o dată“ își zise ciocărlanul ce ocupa locul de director general al Băncii Franco-Române, și în consecință nu admise prelungirea contului și reducerea procentului de cât dacă îi se dă lui personal una sută mii lei. Cum țesătoria Sf. Luca nu dispunea de bani gheață, însă avea stocuri importante de țesături, a convenit să îi dea marfă în valoare de una sută mii lei, preț de gros. Cunoștea Ciocărlia destulă economie politică pentru-ca să admită o astfel de tranzacție prin care obținea o valoare de una sută mii lei, chiar dacă ea nu figura sub formă de numerar.

Peste câteva luni s'a întâmplat că Ciocârlia a sbrut, iară neîntrebată, din direcțiunea Băncii Franco-Română, și că avantajul pe care l'a făcut țesătoriei Sf. Luca să fie anulat. Aceasta veni să îi ceară restituirea sau plata mărfii de una sută mii lei, căci nu înțelegea să-i facă un simplu cadou pentru frumusețea penelor sale. Cererea de restituire de fonduri îi se păru Ciocârlanului că e o obrăznicie, însă cum n'ar fi vrut să meargă în fața justiției, propuse o tranzacție. El posedea polițe în valoare de una sută mii lei de la o băncuțiță numită Georgescu & Co., care căzuse în stare de faliment. El depusese la această bancă economiile ce realizase în timpul activității sale ca director al Băncii Naționale la Câmpulung, (probabil de pe spinarea băncilor ce scontau portofoliul la B. N. R.) și ca om dibaci nu primise chitanța sau carnet de depuneri, ci polițe semnate de banca Georgescu. Cum soc. Sf. Luca era și ea debitoare cu mai multe sute de mii lei la banca Georgescu, el îi a propus să primească aceste polițe în plată, de oare-ce prin acest sistem țesătoria făcea compensație în conturile băncii. Direcțiunea țesătoriei se lăsă a fi îmbrobodită, însă cum a fost obligată mai întâi să plătească debitul ce l'avea la banca Georgescu, și numai după aceia se putea prezenta să'și încaseze în calitate de creditoare cota ce s'a distribuit din lichidarea falimentului, cotă ce nu poate depăși media distribuită de tribunal de 3%, a rezultat pentru ea din afacerea Ciocârlie o pagubă seacă.

Deși n'a reușit să rămână definitiv director general sau administrator delegat la banca Franco-Română, în trecerea lui pe la această instituțiune, pasărea de la Societatea de Explozive s'a ales, însă, cu un respectabil număr de duzine de cămăși și izmene.

Guvernul Național țărănist, aflând de aceste isprăvi ale lui Ciocârlie, și a zis că un astfel de Ciocârlan merită să ocupe un post de cenzor la institutul de emisiune, pentru a controla și a împedeca pe directori să'și procure izmene pe socoteala clientelei Băncii Naționale. Ii a susținut candidatura la unul din posturile vacante în comitetul de cenzori dela institutul din Str. Lipscani. Acționarii, însă, oameni plini de prejudecăți, nefiind capabili să aprecieze calitățile lui Ciocârlie nu l'au ales în postul vacant. Guvernul, totuși, nevoind să renunțe la capacitățile acestei pasăre maestre, a dat afară unul din cenzori care se afla de vr'o două zeci de ani în acest post și a cărui mandat expira, și a numit în locul lui pe dibaciul acumulator de izmene.

Ciocârlie cu cei doi Angelești forma un triumvirat decis a pune mâna pe banca Franco-Română. Planul lor era să îndepărteze pe frații Protopoșescu, să modifice consiliul formându-și o majoritate cu prieteni și oameni de încredere, și după aceia să propună creditorilor reducerea creanțelor la 60% plăindu-le jumătate cu acțiuni Banca Banca Franco-Română de prioritate, și restul rămânând în cont la Bancă pe un termen de câți-va ani cu 5%. Banca scăpa astfel de creditori, și putea lucra mai departe. Preșdenția consiliului o lua I. N. Angheliescu, viitorul ministru, Ciocârlie sbura în locul de administrator delegat și surăzătorul Romulus își turtea organul cugetării pe scaunul directorului general.

Pentru ca să obțină demisiunile din consiliul de administrațiune a membrilor existenți, I. N. Angheliescu șoptea la ureche cui voia să'l asculte că în dosul lui e Vintilă Brătianu, iar Romulus Angheliescu pre-

tindea că se sprijină pe I. G. Duca pe care îl vede în fiecare zi și care-l întreabă în continuu cum mai stă cu refacerea Băncii Franco-Române. În astfel de condițiuni nu le-a fost greu să obțină demisiile lui N. Racottă, I. D. Protopopescu și a celorlalți membri din consiliu. În locul lor s'au numit pe ei trei împreună cu vr'o patru sau cinci alți prieteni personali, din care unii erau lihniți de foame și cărora a trebuit imediat să le creeze lefuri pentru ca să nu leșine de inaniție.

Banca Franco-Română funcționa, așa dar, dela 1 Octombrie 1929 cu un nou consiliu și cu un comitet de control al creditorilor, de oarece era în moratoriu care expira la 5 Februarie 1930. Primul punct din planul triumviratului reușise. Vechiul consiliu și vechia direcțiune fusese înlocuite prin elemente noi, cu excepția lui Tacke Protopopescu care răhnăsese ca să urmărească mai departe afacerile vechi ale Băncii. Când fu să procedeze la al doilea punct din program, și anume la convingerea creditorilor să-și reducă creanța și să se mulțumească a primi în schimb pentru 50% acțiuni privilegiate ale Băncii, operațiunea deveni foarte grea, de oarece se izbiră de faptul că trebuia să obțină asentimentul tuturor creditorilor care erau în număr de șapte mii, ceace era, din punct de vedere material, un lucru foarte anevoios; și pentru că aveau de a face cu mulți șantagiști care credeau că prin amenințări pot să-și scoată imediat toți banii.

Pentru a forța pe creditori să admită o reducere a creanței cu 40%, trebuia să îi convingă că pierderile Băncii sunt foarte mari. Prin urmare s'a pornit o campanie contra fostei direcțiuni arătând că a acordat

credite la persoane insolubile, deși greutatea de a încasa debitele provenea din situațiunea generală a pieței. Nu vroiau să țină seamă că scăderile de 50—75% a prețului cerealelor, petrolului, lemnului și în general a tuturilor materiilor brute din România, a pus pe cea mai mare parte a debitorilor, cu deosebire pe agricultori, în imposibilitate de a-și achita, nu numai capetele, dar în multe cazuri chiar dobânzile. Le era ușor ca din 21.000 debitori, cât avea Banca Franco-Română, să scoată câte-va conturi slabe și să exagereze eventualele pagube.

Procedeul acesta de a exagera pagubele Băncii, dacă n'a reușit să convingă pe creditori să accepte o reducere a creanței, a avut în schimb ca efect să discrediteze complet această instituțiune aducând apă la moara celor ce urmăreau falimentul ei.

Triumviratul nereușind să convingă creditorii să accepte propunerea lor s'a gândit că trebuie să le dea și ceva bani gheață, nu numai hârtii și promisiuni. Însă cum Banca nu avea numerar disponibil, s'au gândit să se adreseze la uniunea băncilor mari din București, care să le avanseze circa una sută milioane lei pe care să le dea depunătorilor cu condițiunea să le accepte planul.

În uniunea băncilor mari din București intra două bănci românești și anume Banca Generală și Românească, restul fiind bănci străine și jidovești. Banca Generală n'avea mijloace bănești ca să ajute la operațiune de salvare; Banca Românească era prea fricoasă ca să-și asume un risc; băncile străine priveau Banca Franco-Română cu indiferență; iar cele jidovești cu ostilitate. Situațiunea fiind astfel era natural ca intervențiunea triumviratului pe lângă uniunea băncilor mari să nu dea vr'un rezultat pozitiv. Totuși

acestea nu refuzară de plano cererea triumviratului, ci însărcinară pe Banca Românească, Banca de Credit și Marmorosch Blank să examineze conturile Băncii Franco-Române și să refere. Banca Românească refuzase să avanseze 30 milioane cu ceziuni de ipoteci, în Mai când fusese solicitată de Banca Franco-Română, astfel încât era natural să nu fie dispusă în a face un avans în Decembrie când situațiunea pieței se înrăutățise. Banca de Credit, care cu Banca Moldova e cea mai jidovească din băncile mari din București, era natural, ca ele nu numai să nu avanseze nici un ban pentru salvarea instituțiunei create de autorul *Pericolului Ovreesc*, dar chiar să facă tot posibilul să o dea complect la fund. Cât pentru Banca Marmorosch Blank, în afară de ostilitatea elementului jidovesc și politician care o compunea, îi ar fi fost imposibil să ajute pe cine-va cu bani, de oare-ce era extrem de anemiata, de abea ținându-se pe picioare. Avea și ea nevoie de o mare doză de oxigen ca să nu și dea duhul, cum s'a dovedit cazul pe la începutul lui Martie, când n'a fost salvată de la moarte sigură decât de Madgearu, care a forțat Banca Națională să îi dea oxigen în valoare de un miliard cu garanția statului.

Triumviratul neobținând bani lichizi n'a putut convinge pe creditorii să accepte planul lor, astfel că pe la mijlocul lunii Decembrie au fost nevoiți să părăsească consiliul Băncii Franco-Române rămânând ca I. N. Anghelescu să și caute altă trambulină ministerială, Ciocârlie reluându-și postul la soc. de Explozive după-ce și-a mărit rufăria cu un stoc important de izmene cu care s'a ales din scurta-i trecere prin direcțiunea Băncii Franco-Române, și Romulus

Anghelescu presându-și din nou organul cugetărei pe fotoliul din direcția Băncii Generale.

S'a refăcut la Banca Franco-Română vechiul consiliu, redus, însă, la șapte membrii. Acesta introduse o cerere de concordat care s'a sorocit pentru ziua de 29 Martie. Tribunalul delegă un jude concordatar, pe Ghinea Constantinescu, care înlocuia comitetul creditorilor din perioada moratorului. În același timp se procedă la o nouă verificare a conturilor Băncii, numindu-se expert I. S. Pănescu, dela Soc. Comunală a Tramvaelor. Era a cincea verificare de conturi, prima fiind cea făcută de inspectorii Ministerului de Finanțe, a doua de inspectorul Băncii Naționale Mecu, a treia de experții numiți de Tribunal pentru acordarea moratoriului, și a patra verificare făcută de inspectorul Băncii Naționale I. Nițulescu.

În cererea de concordat, Banca oferea creditorilor rambursarea creanțelor în termen de trei ani și în proporția de 80%. În primul an propunea 15%, în al doilea 25% și în al treilea 40%. Ea mai propunea și, celor ce preferau achitarea imediată, stingerea datoriilor ei, plătind cu activul ei, și anume în proporția de 50% în primul an și 60% în al doilea. Dacă după al treilea an, cota de 80% fiind achitată, mai rămânea ceva din activul Băncii, acesta mergea tot la creditori.

Propunerea consiliului era bazată pe situațiunea Băncii și a pieței. Rambursarea integrală era imposibilă când toate valorile din România suferiseră o scădere de cel puțin o treime, și când produsele solului și subsolului scăzuseră chiar în valoare sub 50%. Ea a fost de fapt acceptată de 75% din creditori și concordatul s'ar fi omologat dacă printre a-

ceștia n'ar fi fost un mic număr de șantajişti care au întrebuițat sperietoarea falimentului în scopul de a'și încasa întregă creanță.

Innainte de a continua narațiunea peripețiilor prin care a trecut Banca Franco-Română cu cererea ei de concordat, să schițăm în scurt figurile șantagiștilor celor mai importanți, care au lucrat în mod indirect la prăbușirea instituției.

Plastara. Printre creditorii Băncii Franco-Române, figura cea mai proeminentă, nu numai prin masivitatea fizicului seu, dar mai ales prin capacitatea de a șantaja era de sigur profesorul de drept civil de la universitatea din București, Plastara. Inainte de a înfățișa rolul pe care'l a jucat în prăbușirea Băncii Franco-Române, să examinăm în mod succint activitatea lui în mediul universitar.

După cum numele său îl indică, își are originea în orientul apropiat unde s'au corcit tot soiul de rase dând un produs, caracterizat tocmai prin lipsa de caracter, care socoate că scopul de a câștiga bani scuză mijloacele întrebuițate. O dată ajuns profesor universitar s'a pus pe lucru cultivând elevii cu asiduitate. Aceștia observaseră că pentru a avea șanse de a trece examenele la profesorul Plastara, e bine să cunoști a fond dreptul civil, și că această cunoștință se manifesta în așezarea pe masa examinatorului a unui volum de drept civil, având ca autor pe susnumitul profesor, volum care costa modesta sumă de 1500 lei. Pentru ca nu cumva știința să fie împrumutată de la un alt camarad, volumul trebuia să poartă pe copertă semnătura candidatului scrisă în caractere vizibile de la distanță.

Se spune că editorul împreună cu librarul nu încă-

sau mai mult de 10% din prețul volumului, restul sumei trebuind să remunereze genialul creier ce a compus volumul copiindu-l după manuale franceze.

Chiar luând aceste măsuri de a se prezenta la examene în fața profesorului Plastara cu volumul semnat în toată regula, rar se întâmpla ca un candidat să răușească la prima sesiune. De cele mai multe ori, marea majoritate a candidaților trebuiau să se prezinte la ambele sesiuni, pentru a putea reuși la a doua, plătind, bine înțeles, taxele de două ori, din care taxe profesorul examinator încasa un procent destul de mare.

Muncind astfel din greu ca să examineze pe fiecare elev de două ori, controlând dacă și-a procurat volumul de drept civil, reușise bietul profesor să agonisească vr'o 12—13 milioane de lei hârtie. Cum era holtei; și pe vremurile acestea de scumpete damele au ajuns la un preț inabordabil, era nevoit, sărmanul om, să se mulțumească, pentru satisfacerea nevoilor lui lumești, cu studentele mai nostime. Le invita în preajma examenelor să vină să le prepare la el acasă, și de fapt se constata că cele bine preparate reușeau cu bile albe, pe când cele l'alte nu luau de cât roșii, iar cele recalitrante se alegeau cu bile negre.

Deși profesor de drept civil avea un spirit comercial foarte dezvoltat, și, în consecință, căuta să mărească milioanele de lei hârtie prin dobinzi compuse. Se adresa pe la negustori și bancheri și le depunea banii cu 15—20% dobândă. Astfel depusese 5 milioane la restauratorul Mircea, probabil cu 20% și vr'o 7 milioane la Banca Franco-Română cu 15%. La scadența depozitului se ducea regulat la Bancă

și se tocmea până'l treceau nădușelile ca să obție o dobândă mai mare, amenințând în continuu că și re-trage suma în mod brusc.

Soarta, însă, a fost nemiloasă cu el, căci acești bani câștigați cu atâta trudă în vânzarea volumelor sale și în examinarea atâtor mii de candidați, au fost brusc imobilizați prin cererea de concordat a restauratorului Mircea, și moratoriul Băncii Franco-Române.

Ca să reentre în cel mai scurt timp în posesiunea unei sume cât mai mari din depozitul ce'l avea la Bancă, recurge la amenințări și intimidări. Metoda aceasta, îi reușește în parte, căci unul din administratori admite să îi rescumpere jumătate din creanța ce avea asupra Băncii cedându-i o moșie de 250 po-goane ce posedă în județul Ilfov la 70 km. de București.

După-ce Banca obține moratoriul face tot posibilul ca să intre în comitetul de control al creditorilor și pentru ca să fie de partea Triumviratului și a lui Cio-cărlie pune condițiunea să îi se numere imediat 200.000 lei din depozitul său. Comitetul de direc-țiune admite să-l cumpere în acest mod, deși acest procedeu era ilegal.

Combi-nația triumviratului nereușind și venind, pe la începutul anului 1930, vechea direcție, care in-troduce o cerere de concordat, Plastara îi pune în cunoștință că va face opoziție acordărei concordatului de nu îi se restituie depozitul, dacă nu în numerar, cel puțin în diferite acțiuni de societăți pe care le deține Banca. Că cererea aceasta era ilegală și că mi-rosea a șantaj nu turbura de loc pe eminentul juris-consult. Era om prea inteligent pentru ca să fie oprit

în acțiunea lui de impedimente de ordin moral. Dacă șantajul îi a reușit într'o oare-care măsură de ce să nu continue cu acest procedeu?!

Cum direcția Băncii n'a dat curs cererei sale, la omologarea concordatului a făcut opoziție aducând conducerii instituțiunii tot soiul de învinuiri calomnioase, știind că întotdeauna calomnia prinde, mai ales în contra unei bănci la care judecătorii au fost datori și au fost constrânși să-și achite datoria. Banca a fost declarată în stare de faliment. Ea a făcut apel contra acestei hotărâri. Autorul tratatelor de drept civil, a căror cumpărare pe prețul de 1.500 lei volumul facilitează studenților reușită la examen, s'a prezentat din nou la direcția Băncii cu același cântec, cerând să îi se restituie din depozit 500.000 lei pentru ca să nu se prezinte la apel. De data aceasta a pus foarte mare insistență, prin tot soiul de intermediari, căci falimentul Băncii nu-i convenea. Știa, c'o lichidare judiciară la care statul percepe taxe de 12% din brut; la care procesele și urmăriile se fac în mod neglijent, dacă nu chiar în mod intenționat dăunător băncii; la care activul se vinde pe nimic la licitații publice, nu poate aduce creditorilor de cât un foarte slab procent. Cunoștea statistica lichidărilor falimentare din ultimii zece ani, creditorii neprimind de cât 3,5% din creanța lor. Știa, de asemenea că direcția Băncii, acceptând propunerea lui risca să înfunde pușcăria, dar ce îi păsa lui de toate acestea, el voia să-și încaseze cu ori și ce chip banii agonisiți cu atâta trudă, mai ales că nu știa dacă pe viitor va mai putea dăinui sistemele lui atât de ingenioase. Studenții ar fi putut să protesteze mai sus asupra constrângerii la care erau supuși, iar studentele deveneau din ce în ce

mai recalitrante, ne mai lăsându-se a fi preparate pentru examene cu atâta ușurință. Șantajul era, deci, ultima lui resursă, și nu a renunțat la el până în ultimul moment.

* * *

Mihail Antonescu. Al doilea șantagist, după profesorul Plastara era, printre creditori, Mihail Antonescu.

Se pare că a debutat în viață ca băiat de cârciumă. Fiind aprig la câștig, și știind să-și întrebuițeze mâinile, pe care le ținea tot prin buzunarele altora ca să le ferască de intemperii, ajunsese într'un timp relativ scurt să strângă un mic capital.

Se mai spune, că o dată ce a dispus de o sumă mai însemnată de bani, s'a dat la opere filantropice, deschizând o casă în care doamne și fete caritabile, după expresia lui Anatole France, dădeau două șunci pentru un cârnat. Filantropia aceasta era și rentabilă, în același timp, căci după câți-va ani capitalul lui Mihail Antonescu s'a ridicat la câte-va milioane de lei.

Obosit de filantropie, care'l forța să-și peardă mai toate nopțile, se decide să-și plaseze banii și să trăiască în rentier. Bine înțeles că acești gologani, câștigați cu trudă în finanțarea operilor de binefacere, trebuiau să îi producă un venit cât mai mare, și în același timp să îi poată avea cât mai lichizi, în caz că s'ar ivi o afacere în care ar fi putut să-și dubleze sau tripleze capitalul. A ales plasamentul pe la bănci pe termene cât de scurte și cu dobinzi cât de mari. Toată ziua alerga de la o bancă la alta ca să obțină în urma unei tocmeli aprige, maximum de dobândă. Depusese și la Banca Franco-Română vr'un milion de lei, la care obținea pe termen de 6 luni o dobândă de 15%.

Când Banca a încetat plățile a fost din cei care făceau gura cea mai mare prin hall, pe scări și pe culoare, năpustindu-se chiar prin birouri și urlând să îi se restituie banii căci altfel face moarte de om.

Moarte de om n'a făcut, însă a șantajat în toată regula, întâi în mod individual și pe cont propriu, și pe urma în tovărășia lui Plastara, Stolojan, Nițeanu, etc.

Era convins că direcția Băncii Franco-Române a doborât sume importante și că dacă va fi în continuu hârțuită îi va rescumpăra creanța pentru ca să capete liniște. Se pune deci serios pe lucru, muncind cu încredere, ca în zilele de sărbători când era mare afinență la casele lui filantropice, provocând întruniri a creditorilor în care înfiera jafurile făcute în avutul Băncii de frații Protopopescu. Cum la aceste întruniri asistau și reprezentanți ai presei independente, și în special reporteri prescurtați ai ziarelor *Dimineața* și *Adevărul*, rezumatul acestor întruniri erau redată în coloanele sus numitelor ziare cu litere grase. Se înfiera direcția care a comis fraude enorme, fără să se precizeze însă în ce consistau aceste fraude. Numele lui Antonescu apărea în capul coloanelor și era prezentat ca un fel de Archangel care va salva avutul depunătorilor și va băga la pușcărie fraudatorii din capul Băncii. Celebritatea lui, mulțumită reporterilor cușer, depășea cadrul restrâns al damelor de caritate din institutele lui filantropice, răspândindu-se asupra capitalei și provinciei. Când se ținea o întrunire a depunătorilor Băncii la Giurgiu sau la Câmpina, *Dimineața* anunța că d-l M. Antonescu se va duce să ia parte la ea, întocmai precum anunța depășirea corifeilor partidelor politice.

Din când în când trimetea vorbă fraților Protopopescu că e dispus să înceteze campania dacă îi dă o sumă de bani. Văzând că nu reușește să obțină nimic prin acest sistem de șantaj, se asociază profesorului universitar Plastara pentru a face opoziție cererei de concordat a Băncei, sperând că prin metoda aceasta va forța direcția să îi numere ceva parale.

Nici el nu credea că Banca va fi declarată în stare de faliment la a doua instanță. Credea că cei trei consilieri care judecă apelul Băncei, nu'și vor da seama de gravitatea fraudelor comise și de incapacitatea direcției, și că luând în considerațiune soluțiunea care e menită să salveze maximum din patrimoniul creditorilor, vor reforma sentința tribunalului acordând moratoriul cerut. Inșă cei trei consilieri, inteligențe profunde și capete luminate, contrar așteptărilor vulgului, au decis ca toți cei ce au pus bani la Banca Franco-Română, fie ca acționari, fie ca depunători, să piardă maximum, și în consecință au respins apelul Băncei și au menținut falimentul.

Așa dar, bietul Antonescu, al doilea prim șantagist după universitarul Plastara, 'și a văzut irosită toată munca depusă în aproape doi ani de șantaj, și periclitată și suma încredințată Băncei, sumă câștigată cu atâta trudă cu binevoitorul concurs al damelor caritabile din institutele lui filantropice.

* * *

Radu Stolojan. Dacă este adevărată afirmațiunea Evangheliei că sunt fericiți cei săraci cu duhul că lor le revine împărăția cerurilor, desigur că Radu Stolojan e unul din viitorii mari latifundiari al acelei împărăției, după-ce Parcele îi vor fi tăiat firul vieței în regatul României. Dispunând de o avere frumu-

șică, întrebuința o parte din veniturile lui ca să dea de lucru avocaților, mai ales celor specializați în pledarea cauzelor pierdute.

Avusese legături de afaceri cu Banca Franco-Română, la care depusese obligațiuni garantate de stat, primind dobândă în schimb. Când Banca a cerut moratoriu avea titluri în valoare nominală de trei milioane depuse pe termen. Risca și el, în caz de faliment să piardă o bună parte din depozitul lui. În acest caz ce era să facă pentru a reintra în proprietatea lui. Cu toată sărăcia lui de duh, creierul lui, biciuit de spaima pierderii în perspectivă, avu o concepție genială: Să încerce un șantaj în contra direcțiunii Băncii, amenințând'o cu un proces în caz că nu vrea să îi restituie depozitul. La obiecțiunea acesteia că din momentul ce a introdus la tribunal o cerere de concordat, legea nu îi mai îngăduie să ramburseze vr'un depunător până când concordatul nu s'a omologat, el a răspuns dând în judecată penală pe directorul general I. D. Protopopescu și pe directorul Aurel Lupșan, pe motivul că aceștia îi ar fi mâncat depozitul, de oarece chitanța ce el deținea de la Bancă purta semnătura acestor persoane sub firma instituțiunii. Că semnăturile lor puse sub firma Băncii angaja instituțiunea, iar nu pe ei personal, nu putea să admită acest moștenitor al împărăției cerurilor, și în consecință căută avocați care să îi ia procesul. Nu îi a fost greu să găsească un renumit avocat al cauzelor pierdute, care ia de la clienți sume mari pentru plăcerea ce le o procură în jonglerii subtile sub formă de pledoarii ținute în fața magistraților. După o lungă tocmeală, se zice că au căzut de acord pentru suma de 200.000 lei, avocatul angajându-se să de-

monstreze tribunalului, cum I. D. Protopopescu și A. Lupșan și-au însușit titlurile depuse de R. Stolojan la Banca Franco-Română, și această numai prin faptul că sub firma Băncei pusă pe chitanță s'a întâmplat să fie semnăturile — din cei treizeci de procuriști care putea angaja valabil instituțiunea —, acestor două persoane. E adevărat că în acest caz jongleria era demnă de un scamator dibaci, și desigur suma nu era prea mare pentru un astfel de *tour de force*.

Pledoria s'a rezumat în fond într'un dialog între renumitul avocat al cauzelor pierdute și avocatul apărării, un dialog în genul — „Bună ziua nea Istrate“ — „Cinci boboci de rață frate“ etc., care s'a terminat prin achitarea inculpaților, și prin încasarea de renumitul scamator a onorarului mai sus pomenit.

Pe lângă acest mic șantaj pe cont individual, simpaticul viitor latifundiar din împărăția cerurilor, se înscrise în tagma lui Plastara pentru a face opoziție concordatului Băncei, tot în speranța că frații Protopopescu îi vor da bani ca să retragă opoziția.

Nu putem încheia lista șantagiștiilor fără să menționăm cei doi Nițeanu, senior și junior. Primul făcea șantajul în mod inconștient având facultățile foarte reduse. Când începea o conversațiune cu cineva îi afirma dela început că are 70 de ani și că e sclerotic, aceasta, probabil, ca să previe pe interlocutor că nu e nevoe să'l iee în serios. Al doilea, tânăr avocat, cutreera sălile tribunalului în căutarea unui client. Cum nu reușea să pună mâna pe această pasăre albastră, și cum ținea morțiș să-și manifeste talentul la bară, a prins unica ocaziune ce îi s'a prezintat în decurs de mai bine de un an, înscriindu-se printre cei ce făceau opoziție omologărei concordatului Băncei. Trimise totuși vorbă direcțiunei că este

dispus să împedecă revărsarea valurilor sale de elocință, dacă această îi rescumpără creanța. Neprimind un răspuns favorabil, întări cu talentul său falanga formată de savantul Plastara, filantropul Antonescu și viitorul latifundiar Stolojan, și la bară, atât la prima instanță cât și în apel, revărsă timp de trei minute și jumătate o pledoarie de o mare amplitudine, prin care înfiera direcția Băncei și în special pe frații Protopopescu care nu se lăsau a fi șantajați. În această pledoarie care se distingea prin o logică aristoteliană și o elocință ciceroneană, junele Nițeanu stigmatizează cum trebuie *incapacitatea și reaua credință* a direcțiunii Băncei Franco-Române. Iată în ce mod se exprimă, după-cum reese în cele publicate în Biblioteca Marilor Procese:

„*De criză, de depreciere, de dumpingul rusesc, de insolvența agricultorilor, etc. banca nu trebuie și nu se poate plânge. Mai întâi în comerțul bancar, este o axiomă că credite agricultorilor, și mai ales micilor agricultori nu trebuie să se dea din o mulțime de motive, expuse în ori-ce manual al comerțului de bancă*“.

Sunt de admirat cunoștințele speciale ce manifestă acest june talent al baroului. A citit toate manualele de bancă și a aflat că într'o țară cu 80% populațiune agricolă din care marea majoritate sunt mici agricultori, creditul trebuie să fie aproape inexistent. Așa cel puțin spune axioma! În acest caz Banca Franco-Română se află în bună companie. În adevăr, toate băncile din provincie, mai cu deosebire cele din vechiul regat, în număr de peste 600, lucrează mai numai cu marii și micii agricultori, neținând seamă de axiomele din manualele de bancă. Dar cum aceste

mici bănci provinciale lucrează în mare parte cu credite pe care le obțin dela marile bănci din București și dela Banca Națională, rezultă că și acestea acordă în mod indirect credite agricultorilor, călcând în picioare axiomele lui Nițeanu și al manualelor ce a studiat relativ la comerțul de bancă! Ar trebui ca toate să fie declarate în stare de faliment, pentru a nu mai nesocoti *axiomele* creditului.

Această speranță a Țaroului — junele Nițeanu — dovedește în remarcabila-i pledoarie și calități de mare economist, nu numai de tehnician pe terenul bancar. Crizele economice n'au nici un secret pentru el. Iată ce spune el relativ la acestea:

„Iar criza nu are influență decât în comerțul de mărfuri, unde marfa din magazie, stând, se depreciază sau prețul este format de prețul mondial, ca la petrol, grâne, lemne, etc.

„Dar la ban? El nu se depreciază și criza din comerț îl face mai căutat și mai scump.

„Deci la o parte cu criza, dumping sau alte gorițe!“.

În acest pasaj claritatea cugetării nu e mai prejos decât eleganța stilului și pateticul expresiunii, cu deosebire în perorație. Crizele, prin urmare, nu se pot manifesta decât în comerțul de mărfuri, iar celor ce fac comerțul de bani le e interzis de a se prevala de argumentul crizei. Dacă negustorul, agricultorul, industriașul, a cărui marfă se depreciază din cauza crizei, nu mai e în măsură să-și achite datoria la bancă, aceasta nu poate crea o criză instituțiilor de credit, de oarece n'o permite avocatul Nițeanu. Din contră, băncile trebuie să se bucure de acest fenomen, căci, cum o spune eminentul economist, *banul*

nu se depreciază și criza din comerț îl face mai căutat și mai scump! Că debitorii n'ar plăti datoriile lor băncilor, aceasta n'are nici o importanță, pentru ilustrul avocat, și el nu dă voe instituțiilor de credit să devină insolvable din cauza crizei. Cele două mii de bănci din Statele-Unite, care au închis porțile în cursul anului 1930, au uitat să consulte în această privință pe eminentul specialist dela baroul din București, căci le-ar fi demonstrat el într'o pledoarie bine argumentată că ele nu pot să devină insolvable din cauza *crizei, dumpingului și altor gorife*.

Pledoaria continuă mai departe cu același gen de argumente științifice și cu aceleași expresiuni alese și elegante. Ne oprim aci cu reproducerea ei, pentru ca să nu avem aerul că d-l Nițeanu ne-a plătit ca să-i facem reclamă.

În fond toți acești șantagiști nu urmăreau prăbușirea Băncei prin declararea ei în stare de faliment, știind că falimentul echivalează cu pierderea aproape totală a sumelor ce aveau depuse la această instituțiune. Ei agitau spectrul falimentului numai ca să terorizeze direcția Băncei Franco-Române și s'o forțeze să le ramburseze, cum o ști ea, dacă nu totalitatea dar cea mai mare parte a creanțelor lor. Știau că odată cu falimentul Băncei, posibilitatea lor de a șantaja mai departe încetează. Ei doreau în fond concordatul, ca să poată continua a șantaja, fiind convinși că prin acest mijloc, inteligent și onorabil, vor putea obține mai mult decât ceilalți creditori. N'au contat, însă, cu inteligența judecătorilor, care, văzând foarte clar în această afacere, și trecând peste meschinele considerațiuni că trebuie căutată o solu-

țiune care să salveze maximum din drepturile creditorilor, au declarat Banca în stare de faliment, astfel încât să se aleagă praful din avutul acestor creditori.

Și în acțiunea șantagiștilor s'a dovedit că socoteala de acasă nu se prea potrivește cu cea din târg. Eforturile lor de a forța direcția Băncei, și în special pe frații Protopopescu, de a le da bani spre a înceta de a cere declararea Băncei în stare de faliment, n'a reușit, însă au izbutit să creeze confuziune în capul magistraților, convingându-i că direcția Băncei este compusă din hoți de codru; și că instituțiunea trebuie să fie declarată în stare de faliment.

Pe lângă acești șantagiști trebuie să mai menționăm pe unul din avocații Băncei, care a făcut șantaj pentru a se răzbuna.

Odată cu judele concordatar s'a instalat la Bancă și un mic stat-major, format din experți și avocați. Printre acești din urmă trebuie să menționăm pe avocatul V. Soare, care a jucat un rol special, deși cu aspect dublu, în procesul ce l-a avut Banca cu banda șantagiștilor *Plastara et Comp.*

Zeița *Clotho*, una din cele trei *Parce*, cari prezidează la nașterea oamenilor și le dă firul vieței, a uitat sau a neglijat să îndeplinească pe a lui *Z. Soare* și cu ceva duh. Din cauza aceasta pledoariile lui erau anoste și nesărate.

Acest june avocat debutase la baroul din Galați, unde atinsese culmea celebrității. Ne mai putându-se urca mai sus în localitatea de pe malul Dunărei, s'a mutat la București, unde ar fi putut atinge o culme ceva mai înaltă.

Predestinat poate de numele său, primise pe ceeace francezul numește *un coup de soleil*, și ceeace pe românește se traduce prin expresia a fi trăznit. Unii susțin că ar fi venit pe lume cu această particularitate, iar alții afirmă că ea e rezultatul unui

microb care se numește spirocheta Pallida, și pe care l-ar fi luat din valurile vieții. Dacă această din urmă versiune ar fi fost cea adevărată, renumitul avocat neglija să-și facă injecțiile de neosalvarsan.

Genialitatea lui se manifesta cu deosebire în vorbărie incoherentă și gesturi dezordonate. Din cauza confuziunii pledoariilor sale avea mare trecere la unii magistrați, căci îi scutea de a urmări cu atenție cele ce spunea, evitându-le, astfel de a-și obosei meningele.

Renumitul astru al baroului, Virgil Z. Soare, în volumul intitulat *Falimentul Băncii Franco-Române*, editat de *Biblioteca Marilor Procese*, își publică fotografia prevăzută cu o semnătură în stil napoleonean, și ne dă și note autobiografice. Știe el că aceste note sunt necesare generațiilor viitoare care, cu certitudine, se vor ocupa de activitatea unui astfel de geniu.

Dăm mai la vale aceste note, care prezintă un interes deosebit. Iată-le:

„M'am născut sau prea de vreme, sau prea târziu, adică la 8/21 Octombrie 1893 la Galați, în strada Tecuci, în casele ridicate de bunicul meu, moș Soare Ion“.

După cum o afirmă el însuși, genialul avocat a venit pe lume în mod anormal, fiind sau neisprăvit (prea de vreme), sau răscopt (prea târziu). De lucrul acesta se poate orișicine convinge după două minute de conversațiune, însă confirmarea lui proprie ne e prețioasă. Din fraza de mai sus reese, deasemenea, că toți cei născuți la 8/21 Octombrie 1893 sunt sau neisprăviți sau răscopti, deoarece cuvântul *adică* implică o astfel de supoziție.

Știind că pe casele unde s'au născut oamenii mari se pun după moartea lor plăci de marmoră comemo-

rative, precizează că ilustrul eveniment al nașterii lui a avut loc în strada Tecuci din Galați, în imobilul construit de moș Ion Soare. Păcat că nu indică și numărul; dar s'o fi gândit că primăriile au obiceiul să schimbe des numerele, și că e chiar bine să nu-l pue în notele autobiografice, ca nu cumva placa comemorativă să fie fixată pe o casă alăturată care n'a avut onoarea să-l adăpostească în momentul când și-a făcut apariția pe lume.

Mai departe continuă: „*Sunt contingentul 1915, formând generația de sacrificiu, generația cu tinerețea mâncată de război, de expropriere, de inflație și de criză*“. Uită să spună că unele exemplare din această generație sunt mâncate și de *spirochetul Pallida*, ceea ce îi determină să scrie în mod incoherent.

„*Școala primară am făcut-o la „Notre Dame de Sion“ din Galați, școală minunată în care însă plutea o oarecare atmosferă de ipocrizie, ipocrizie de care din păcate nu m'am putut molipsi, suferind din naștere de meteahna de a spune chiar neîntrebat numai adevărul*“.

E de o foarte mare importanță pentru generațiile viitoare de a ști că ilustrul Virgil Z. Soare a urmat cursurile unei școli primare. Contemporanii lui, cettindu-i scrisul și ascultându-i cuvântările, s'ar fi putut îndoi de așa ceva, însă generațiile viitoare având documentul notelor autobiografice, nu se vor putea îndoi că a absolvit cursul școlii primare, deși oarecum în mod incomplet, căci din păcate nu și-a asimilat ipocrizia ce se preda la „Notre Dame de Sion“. Să-l credem pe cuvânt că nu suferă de meteahna ipocriziei, lipsă ce a fost compensată de alte me-

tehne cu care a venit pe lume, după cum o afirmă el însuși, și una din aceste metehne e *de a spune chiar neîntrebat numai prostii*, pe care el le întitulează *adevărul*.

„*Ce e și mai păcat e că de această meteahnă nu am reușit să mă lecuiesc nici până astăzi; dovadă... cartea de față*“.

E în adevăr mare păcat că n'a reușit să se lecuiască de a bate câmpii, și cartea ce a publicat face în adevăr dovadă că spirocheții au o mare tenacitate!

„*Păstrez cea mai bună amintire din acest timp fostului meu proefesor Neculai Abramescu, actualmente profesor de geometrie descriptivă și analitică la Universitatea din Cluj*“.

Uită, eminentul jurisconsult, să precizeze ce anume curs preda Neculae Abramescu la școala primară „*Notre Dame de Sion*“: algerba superioară, ori calculul diferențial?! În orice caz acest profesor merită toate laudele că a reușit să treacă dela școala primară „*Notre Dame de Sion*“ la Universitatea dela Cluj.

„*Dreptul l-am învățat la Iași*“.

„*Amintirile mele de student se reduc deci la frig, la foame, și la păduchi*“.

Prin urmare oricine studiază dreptul la Iași trebuie să rabde de frig, de foame și să aibe păduchi! Intrebarea se pune dacă ilustrul membru al baroului a reușit să scape de acești din urmă paraziți, căci de cei ai lui *Pallida* vedem că nu s'a dezbărat.

„*M'am înscris în baroul de Covurlui la Galați, în ziua de 21 Iulie 1919. De atunci profesez neîntrerupt avocatura, până în Iulie 1926, tot în Galați, iar de atunci, în București*“.

Toate acestea sunt date

mari pe care publicul trebuie să le reție, și e foarte probabil că în secolul viitor gălățenii vor avea Strada 21 Iulie, precum parizienii au Rue du 4 Septembre și bucureștenii Strada 11 Iunie!

„Am pledat aproape exclusiv în afaceri comerciale din care cred că mi-am făcut o specialitate“.

Această frază din Notele autobiografice nu se mai adresează generațiilor viitoare, ci contemporanilor care ar avea procese cu caracter comercial la tribunalele din București. Puțină reclamă strecurată cu abilitate, nu poate face rău oamenilor de geniu.

„Iată așa!

„București 1931, Februarie“.

VIRGIL Z. SOARE

Prin exclamația de mai sus, maestrul baroului încheie notele autobiografice. Cetitorul rămâne nedumerit! De unde se aștepta la cel puțin două sute de pagini în genul confesiunilor lui *Jean Jaque Rousseau*, Virgil Z. Soare îi descrie viața lui atât de zbuciumată și plină de peripeții, și își proiectează aspectele atât de variate ale geniului său polimorf, în douăzeci de rânduri, și ele presărate cu frig, cu foame și păduchi!

Să sperăm că eminentul fiu al Galațului, va publica o lucrare mai detaliată asupra activității sale trecute și prezente, ușurând astfel munca istoricilor ce se vor ocupa cu marile figuri din România întregită.

Spuneam mai sus, că unii magistrați îl priveau cu simpatie, dacă nu chiar cu admirație. Direcțiunea Băncei, însă, împreună cu judele concordatar nu-l priveau sub acest unghiu, și când s'a suprimat în luna Iulie starea de faliment a Băncei și fosta di-

reciune, împreună cu judele concordatar, au fost repuși în funcțiune, renumita stea a baroului, avocatul Soare, a fost lăsat pe din afară. Această omisiune l-a înfuriat peste măsură, și pentru a se răzbuna, a trecut cu arme și bagaje în tabăra adversă, adică în cea a șantagiștilor, devenind avocatul filantropului Mihail Antonescu.

Unii avocați, probabil din cei lipsiți de inteligență, susțin că acest procedeu e imoral, și că nu se cuvine ca un avocat, care a fost în măsură să cunoască toate secretele clientului său, să treacă la partea adversă, fie pentru un motiv sau altul, de oarece acest procedeu echivalează cu un șantaj. Luminosul astru al baroului trecu peste aceste slabe argumente ale unor sofști, și pledă, cu toată confuziunea de care era capabil, cerând ca Banca să fie declarată în stare de faliment, și ca direcția și consiliul de administrațiune să fie arestați, — pentru ca să-i învețe minte de a renunța la serviciile unui așa de eminent avocat. A mai terfelit și pe ceilalți avocați ai Băncei, precum și pe judele concordatar și locțiitorul acestuia, și numai după ce și-a epuizat tot stocul de invective și devenise aproape afon, a renunțat de a mai continua eleganta lui pledoarie.

Cum am spus-o mai sus, eminentul avocat care a văzut pentru prima oară ziua în noaptea de 8/21 Octombrie 1893, a luat pozițiune contra Băncei Franco-Române la prima instanță.

Cât timp a funcționat ca avocatul Băncei, a putut observa modul cum lucrează direcțiunea și descoperi enormele fraude săvârșite de frații Protopopescu și mai ales de către Tache Protopopescu care nu-l mai reangajase ca avocat după suspendarea fali-

mentului. În concluziunile scrise pe care le-a depus la Curtea de Apel, secția V-a, pune punctele pe *i* și arată până la centimă cât au furat acești doi tâlhari, împreună cu corifeii lor. Nici unul din ceilalți șantagiști n'au putut dovedi așa de lămurit și așa de precis fraudele comise la Banca Franco-Română, mai toți mărginindu-se la acuzări vagi și nebuloase. Mulțumită însă geniului său înăscut și educațiunei primite la școala de călugărițe „Notre Dame de Sion“, Virgil Z. Soare scoate la iveală quantumul sumei furate, care se ridică la cifra de 236.777.948,38 plus 1.215.152,84.

Cum a procedat el oare ca să descopere aceste două furturi? Foarte simplu, și în acelaș timp foarte ingenios. Și-a pus picioarele în apă rece și a cetit în același timp raportul luminos al expertului I. S. Penescu. Iată ce scoate el din acest raport: „*În adevăr cu ocaziunea expertizelor efectuate în vederăa moratoriului s'a constatat un*

activ de Lei 1.255.564.864,96 și un

pasiv „ „ 1.018.786.916,58 adică un plus de activ Lei 236.777.948,38, iar cu ocaziunea expertizelor în vederea concordatului, după 6 luni de zile se constată un

pasiv de Lei 969.638.847,16 iar un

activ „ „ 968.421.694,32 adică un plus de pasiv Lei 1.215.152,84.

Diferența sau lipsa de 236.777.948,38 lei excedentul de activ dela 19 Iunie 1929 plus 1.215.152,84 lei excedentul de pasiv dela 20 Decembrie acelaș an, adică în total lei 237.993.310,22 nu se poate atribui decât fie furtului fie proastei comptabilități ținută de jalită“¹⁾.

1. Falimentul. Banca Franco-Română. Edit. „Curierul Judiciar“ pag. 194.

Pentru ca să nu rămâe îndoială că această sumă e furată și că nu poate fi atribuită unor evaluări diferite, genialul fiu al Galașilor continuă: „*In nici un caz această diferență nu poate fi atribuită unei diferențe evaluări a activului și pasivului băncii întrucât d-l expert Penescu declară în raportul său că în ceea ce privește imobilele s'a referit la expertizele făcute la moratoriu, iar la celălalt activ la bordourile prezentate de bancă declinând orice posibilitate de o evaluare exactă a activului ca bonitate*“.

Erori de înregistrări iar nu se poate, de oarece expertul constată — citat tot de V. Z. Soare — că: „*registrele sunt vizate, șnuruite și parașate. Operațiunile sunt în general regulat înscrise dar în mod sumar*“.

Nu rămâne deci în picioare decât ipoteza furtului. Demonstrațiunea e simplă, ca și oul lui Columb, însă, ca și pentru aceasta trebuia un cap genial care s'o găsească. Ori, pentru norocul justiției imanente acest cap se află pe umerii lui Virgil Z. Soare care a venit pe lume ori prea de vreme ori prea târziu, după cum o spune în notele autobiografice.

Așa dar, Virgil Z. Soare, membru marcant al baroului din București, demască pe frații Protopopescu, precizând până la centimă sumele furate de acești tâlhari. Insinuările Tribunalului și a Curței de Apel că există *presumțiuni de fraude atribuite administratorilor*, iau o formă precisă mulțumită pătrunzătoarei inteligențe a acestui Cicerone dublat de un Demostene. Prin urmare frații Protopopescu au furat 240 milioane lei, și aceasta numai în intervalul de șase luni între acordarea moratoriului și cererii de concordat, adică între cele două expertize.

E de admirat și enorma doză de hipocrizie ce se descopere la acești doi frați! Parcă ar fi urmat cu succes cursurile dela școala *Notre Dame de Sion* din Galați. În adevăr, ei au cerut moratoriu pe motivul că nu mai au bani în casă, când de fapt ei țineau ascunse în vreun beciu al Băncei sute de milioane, căci altfel nu se poate explica cum au încasat 240 milioane lei în cele șase luni ale moratoriului. Suma aceasta au trebuit s'o ridice într'o noapte cu vreun camion, căci chiar dacă ar fi fost toată în bilete de una mie lei, acestea reprezentau 2.380 pachete a 100 bilete, adică vreo doi metri cubi de hârtie. Sumele n'au fost depuse la bănci din România, căci aceasta s'ar fi aflat, mai ales că un astfel de depozit important s'ar fi făcut în perioada moratoriului. Ele au trebuit să fie depuse în străinătate, biletele exportându-se prin contrabandă, probabil ca spirt negru!

E, totuși, curios că acești bandiți care dispuneau de o sumă așa de mare în străinătate, în loc să se expatrieze și să trăiască în mod confortabil în țări străine, au preferit să rămână în România, ca să fie terfeliți de presa șantagistă, de grupul *Plastara & Co.* și de iluștri lor advocați!

În orice caz meritul mare al lui V. Z. Soare e că a putut vedea clar acolo unde toți ceilalți acuzaatori nu vedeau decât în mod confuz, și de a descoperi fraudă făcută de direcțiunea Băncei în cele două sume de 236.777.948,38 și 1.215.152,84 lei. E însă curios că după ce a făcut dovada până la evidență — cum o spune el — de cele de mai sus, hoții n'au fost încă arestați! Aceasta îl îndreptățește să pună în fruntea lucrării sale *Falimentul Băncei Franco-Române*, fotografia unui ucenic fugit dela stăpân și

adus înapoi de un jandarm, comentând-o astfel: „*In timp ce hoții de milioane (238!) umblă liberi, toată forța represivă este îndreptată împotriva țigăncușelor ce vând jurnale și a ucenicilor ce fug dela stăpân*“.

Tot în eleganta lui pledoarie, acuză Banca de faptul că ar fi fraudat fiscul, neplătind impozit decât pentru dobânda de 12% pe când Banca plătea depunătorilor săi dobânzi de peste 20%. Iată ce spune el mai departe în această privință:

„*Apelanta se apără de această acuzațiune invocând raportul unui Inspector al Ministerului de Finanțe, raport ce nu poate face dovadă în justiție ne-fiind dresat de vreun expert jurat cum cere legea. Dealtfel vom face dovadă în fața instanțelor represive că acest raport a fost redactat din ordin, în urma stăruințelor puse de frații Protopopescu*“.

Dibaci oameni acești frați Protopopescu! Reușise să aibe la ordinele lor și inspectorii Ministerului de Finanțe!

E curios cum ei se bucură de încrederea depunătorilor când după cum o spune ilustrul astru al baroului: „*In anul 1920 Soc. „Credit Francais“ din Paris a subscris și vărsat efectiv suma de 15.000.000 lei, sumă ce și a retras-o imediat ce a constatat modul fraudulos cum era administrată apelanta*“.

Omite, însă, renumitul avocat să precizeze că soc. *Credit Francais* e nevoită de criza din 1921 să lichideze, și că retragerea capitalului ei conzistă în a vinde acțiunile ce poseda la Banca Franco-Română unui grup românesc.

Inexactitățile, reaua credință și invectiva formează elementele de bază ale întregii acestei pledoarii. Nu mai vorbim și de prostia care se manifestă

la tot pasul, căci pentru această slăbiciune congenitală nu putem, pe dreptate, să'l ținem responsabil.

Curtea de apel impresionată de invectivele și confuziunea acestei pledoarii, îi dă dreptate și respinge apelul Băncei. Totuși nu-i acordă o deplină satisfacțiune, căci nu arestă direcțiunea Băncei, lăsând astfel fără de sancțiune crima săvârșită de ea prin faptul că a concediat un avocat de talia lui Soare. Procedul acesta e deplorabil, căci lasă pe mâna clienților puțin scrupuloși, pe bieții avocați talentați, ce nu-și pot valorifica talentul în alt mod decât făcând naveta între cele două părți care se judecă.

VI

P R E S A

Trebue să ne ocupăm într'un capitol special de Presă, aceasta jucând un rol important, — dacă nu chiar cel mai important — în prăbușirea Băncei Franco-Române. Ea a aprins focul care avea să consume această instituțiune, și a suflat în continuu asupra lui ca nu cumva să se stingă. Când un ziar slăbea puțin campania în contra Băncei Franco-Române, se găsea imediat alt ziar care să îi ia locul și să ațâțe din nou în contra acestei instituțiuni, astfel încât publicul să fie menținut în ideia că direcția băncii nu era de cât o bandă de tâlhari care au operat ca în codru.

Presă în România se împarte în două mari grupuri; în presa de partid și presa independentă.

Presă de partid e formată din jurnale întreținute de cluburile partidelor politice. Fondurile acestor cluburi provin în mare parte din budgetul statului,

adică din banii contribuabililor. În adevăr, când un partid vine la putere, se îngrijeste ca din fondurile secrete să-și alimenteze casa clubului, și în așa măsură încât să poată menține existența ziarelor sale și în timp de opoziție.

Rolul acestor gazete e să critice tot ce face guvernul, când partidul ce le scoate e în opoziție. Bine înțeles că acele ale partidului ce ocupă cetatea bugetară, e să susție că oamenii lor sânt cei mai capabili și cei mai curați ce există în România, și că din activitatea lor va eși belșug și fericire pentru țară, chiar când mizeria și jalea se întinde peste tot.

În chestiunea Băncei Franco-Române ele n'au avut mai nici o influență, mărginindu-se să comunice la rubrica informațiilor judiciare desfășurarea procesului.

Presă independentă se conduce după alte principii decât presa de partid. Fiind independentă, e supusă la legea economică a cererii și ofertei, vânzându-se cuică mai mult. Guvernele partidelor, mai ales a celor ce își zic democratice, și care sânt mai dispuse să răspândească banul public, le alimentează cu sume importante din fondurile secrete. Cum, însă, aceste ziare au un apetit formidabil, își caută venituri și pe altă cale. Ele, oarecum, provoacă oferte din partea societăților anonime și chiar a particularilor.

Un om politic spunea că presa, în România, nu poate face vr'un bine, însă, în schimb poate face mult rău. Pentru-ca să nu facă rău, presa independentă trebuie plătită, cea ce e logic, și în consecință mai toate societățile anonime, și în special Băncile, consacra sume mari la subvenirea bugetului acestor ziare. Când unele din aceste instituțiuni uită să își

îndeplinească această datorie, un articol bine plasat, sau chiar o serie de articole vin de le readuc la realitate. E cunoscută campania în contra băncii B. și a consilierului de la curtea de apel L. D., campanie care n'a încetat, se pare, de cât după-ce banca B. s'a delestat cu o sumă importantă în favoarea ziarului ce ducea campania.

În afară de aceste două categorii de jurnale din România, trebuie să menționăm Universul, care a fost mult timp un ziar independent, însă a devenit în ultimul timp un ziar politic, afiliat partidului liberal. În chestiunea Băncii Franco-Române a luat la început o atitudine favorabilă direcțiunii acestei instituțiuni, ca pe urmă, când îi s'a părut că s'au făcut unele avantaje de credit la doi membrii din guvernul național țărănist, să publice și ea articole defavorabile băncii respective.

Campania în contra Băncii Franco-Române a fost începută de Adevărul, și continuată de Dimineața, această având un tiraj mai mare. Ea avea un dublu scop: să satisfacă ura jidanilor în contra directorului ei I. D. Protopopescu, și să forțeze Banca să numere o sumă importantă de bani ca să înceteze campania.

Aceste două scopuri se excludeau într'o oarecare măsură, căci satisfacerea urei jidovești implica o campanie continuă în contra Băncii până la prăbușirea ei definitivă, iar obținerea unei sume de bani implica oprirea acestei campanii când suma a fost plătită. Aceasta bine înțeles dacă direcția ziarelor s'ar fi ținut de cuvânt, însă elementele care o compuneau judecau ca jidanul care pretinzând că n'are decât un singur cuvânt îl relua regulat înapoi după ce îl dădea, pentru ca să nu rămână fără de cuvânt.

Când au început campania în contra Băncii Franco-Române, neputând lua afirmațiunile lui N. Trandafirescu drept literă de evanghelie, și nevoind să riște un proces de calomnie, ziarele „Adevărul“ și „Dimineața“ au întrebuițat metoda publicării de scrisori semnate de N. Trandafirescu, lăsându-i acestuia toată răspunderea, deși de fapt lovitura venea din partea ziarelor.

După ce au publicat un număr de scrisori semnate de escrocul N. Trandafirescu, s'au gândit, directorii acestor ziare că ar fi timpul să încaseze ceva parale dela Banca Franco-Română, ca nu cumva munca lor să rămâe neremunerată materialmente. In consecință, într'o bună dimineață, la directorul general al Băncii se prezintă un debitor, Corciova, care îi spuse că are contact cu persoanele dela „Adevărul“ și „Dimineața“ și că s'ar putea opri campania lor în schimbul unei sume de trei milioane lei. Propunerea intermediarului fu refuzată, și cu drept cuvânt, pretențiunile șantagiștilor părând exorbitante direcției Băncii Franco-Române.

Intre timp Banca a căutat să oprească această campanie calomnioasă dusă de cele două ziare, intervenind la Banca Marmorosch Blank, care de fapt era proprietara lor, Graur & Comp., care le cumpărase neachitând mai nimic din prețul lor. Aristide Blank răspunse că regretă că nu poate interveni la cele două ziare, care sunt absolut independente ne-mai având nici o legătură cu Banca lui.

Afirmațiunea aceasta nu dovedea decât ostilitatea lui Blank și atâta tot. Avocatul Băncii Franco-Române, I. Oncescu, care cunoștea personal pe Socor, a intervenit pe lângă el însă fără rezultat. Dease-

menea a intervenit pe lângă Graur o rudă a lui, I. Țăranu, care fiind o persoană destul de corpulentă nu s'a putut mișca decât după ce a contractat la Banca Franco-Română un împrumut de 80.000 lei, plătitibil la calendele grecești. Dar și această intervenție a fost fără de vr'un rezultat.

Socor văzând că n'a reușit să forțeze Banca să cânte o întreagă simfonie prin intermediul lui Corciova, s'a gândit să-și reducă pretențiile, mulțumindu-se cu o sonată sau chiar vreun solo. S'a adresat unui prieten, acordor dibaci, însărcinându-l cu misiunea de a convinge Banca să cânte ceva. Acest capel-maistru se numește Cezar Simionescu și figurează în diferite orchestre național-țărăniște, precum e consiliul comunal al Capitalei, consiliul Soc. de gaz și electricitate, etc., consilii în care se face tot felul de muzică remuneratoare. Pricepându-se în muzica de cameră între patru ochi, se adresează la unul din administratorii Băncii spunându-i în mod discret că e păcat ca Socor să-și facă atâta sânge rău cu publicarea articolelor în contra Băncii, și ca aceasta să sufere în urma acestei campanii de presă, și că ar fi mai bine pentru toate părțile ca Banca să cânte ceva, măcar o sonată de 500.000 lei, directorul „Adevărului“ și „Dimineții“ fiind foarte mare amator de muzică, aceasta calmându-i nervii. Banca pretentă că o sonată de 500.000 lei e prea mult în starea de anemie în care se găsește, și că se teme că în urma acestui efort să nu răgușească și să devină complet afonă; n'ar putea decât să execute un solo de vioară în surdină de vreo 100.000 lei. Capel-maistru nu se dote bătut, căci nu voi să plece cu mâinile goale. Insistă din nou, renunțând la o sonată,

și după mai multe tractațiuni se mulțumi cu o sonatină de 300.000 lei compusă din trei părți: un alegro de vreo 100.000 lei pentru el, un adante de 50.000 lei pentru Graur, și un alegro con brio de 150.000 lei pentru Socor, executat de Banca Franco-Română dintr'o cassă Fichet acompaniată de o casetă Lips.

După executarea acestei muzici cele două ziare s'au calmat și n'a mai apărut în coloanele lor semnătura talentatului prozator N. Trandafirescu. Celelalte ziare independente își deteră seama că Banca a cântat ceva la urechea lui Socor, de oarece știau ele că crizele lui de nervi nu pot fi calmate decât cu muzică, și cum și lor le place muzica, și-au zis că ar fi bine să pue Banca Franco-Română să le cânte și lor ceva. Au început, prin urmare și ele să publice câte un reportaj neplăcut pentru Banca Franco-Română, și după aceia s'au prezentat la aceasta pentru ca să asculte un mic cântec. Banca a fost nevoită să se execute și astfel „Cuvântul“, „Curentul“, „Lupta“ și „Argus“ au putut fiecare să se delecteze cu câte un solo fie de vioară, fie de flaut, fie de pian de câte 100.000 lei fiecare. Banca a fost nevoită să cânte și ceva arii mai scurte de câte 5—10.000 lei diferiților reporteri ai acestor ziare, toți mari melomani, care au căpătat simțul muzical din practicarea meseriei de jurnalist independent.

Trandafirescu văzând încetarea campaniei de presă, dându-și seama și simțind cum stă chestiunea, nu înțelegea ca toți cei ce lucraseră la dărâmarea Băncii să încaseze sume, și el care a fost cel mai mare escroc și calomniator să nu ia nimic. Cere și el, prin

intermediari, vreo 200.000 lei. Fiind refuzat, trimise vorbă lui I. D. Protopopescu, că e dispus, contra unei sume oarecare, să-i destăinuiască cum I. N. Anastasescu, directorul sucursalelor, a pus la cale campania contra Băncei. Dar nici aci nu fu ascultat, astfel că a trebuit să renunțe a-și dobândi vreo sumă prin metodele pe care le practică presa independentă.

Dintre toate ziarele românești numai „Viitorul“, sub inspirațiunea lui Vintilă Brătianu, e singurul care protestează față de acțiunea ce se duce în contra Băncei Franco-Române. Protestul se sprijinea pe argumentul că această bancă este o instituțiune românească și că nu trebuie lăsată să cadă.

„Universul“, de care am spus că ocupă în presa românească o pozițiune specială, între cea de partid și cea independentă, văzând că Banca Franco-Română este atacată de presa jidovească, i-a luat apărarea. Când însă află că Iunian și Manoilescu sunt debitorii Băncei, se convinge că ea nu merită să fie apărată ci din contră atacată, și ca urmare dă ospitalitate în coloanele sale scrisorilor proxenetului M. Antonescu, prin care acesta înjura direcția Băncei.

Iunian avea o datorie de 700.000 lei la Banca Franco-Română. Acest debit fusese luat dela Banca Română de Finanțare când Banca Franco-Română a preluat ca plată o parte din activul ei. Când a apărut în „Universul“ că el e dator 700.000 lei la Banca Franco-Română, ministrul justiției și-a dat imediat seama de greaua situațiune în care era pus. Să fii de aproape doi ani ministru, și încă într'un guvern național-țărănesc, și să mai aibi după acest interval încă datorii pe piață, era ceva monstruos! Situațiunea lui era cu atât mai grea cu cât ceilalți miniștri, co-

legii lui, se achitaseră de datorii mult mai mari numai după câteva săptămâni de ministeriat. Astfel, însuși șeful Iuliu Maniu, care datora 14 milioane la Creditul Industrial, pentru o mină în care se presupune că ar exista aur, se scăpase de această angara scurt timp după ce regența îl înscăunase în capul guvernului. Să nu fii în măsură să te învârtești, ca ministru, ca să te cureți de pata datoriilor contractate la bănci, era un indiciu de incapacitate și tembelism, cu deosebire în partidul național-țărănesc, format din elemente atât de active și întreprinzătoare. Ziarul „Universul“ avea dreptate să-l atace pentru această crimă, și îi venea foarte greu bietului Iunian să suporte un astfel de blam. N'a dormit o noapte întreagă, terorizat de faptul că sus zisul ziar a făcut cunoscut că n'a reușit să-și achite datoriile, și a doua zi a făcut pe dracu în patru, s'a dus de s'a împrumutat pe la vreun cămătar discret și veni la judele sindic — Banca fiind declarată în faliment — de achită toată suma.

De fapt ziarul Universul n'a luat atitudine ostilă Băncei Franco-Române de cât pentru că aceasta avea ca debitori doi miniștri guvernamentali. Pentru această crimă ziarul a continuat să publice reportaje tendențioase în genul celor publicate de ziarele jidovești Dimineața și Adevărul, în care direcțiunea Băncei era pusă în o lumină urâtă. Trebuie să recunoaștem că ziarul Universul nu e, însă, amator de muzică, precum sunt celelalte ziare independente, căci n'a venit nimenea din partea lui să ceară Băncei să îi cânte ceva.

Campania dusă de presă independentă în contra direcțiunei Băncei Franco-Române era caracterizată

prin violența limbajului, asprimea epitetelor ce îi se aplicau și lipsa de precizie în ceea ce privește faptele ce îi se atribuiau. Ori-ce discurs calomnios ținut la întrunirile creditorilor de vr'un agitator oare-care, în care administratorii Băncii erau calificați de tâlhari și bandiți, era publicat cu litere groase de aceste ziare. Discursurile obiective a celor moderați nici nu erau măcar menționate. De asemenea relativ la reportajele procesului Băncii, pledoariile șantagiștilor Plastara & Co. găseau o largă ospitalitate în coloanele ziarelor, pe când din spusele apărării nu se menționa nimic, de multe ori nici măcar numele avocaților.

Acuzările pe care le publica presa independentă aveau tot d'auna nepreciziunea pluralului. Tâlhării, fraude, excrocherii, formau titlurile acestor reportaje. Ele evitau să întrebuițeze singularul, de oare-ce ar fi trebuit să fie, în acest caz, preciși, adică să explice în ce constă tâlhăria, fraudă sau excrocheria, lucru foarte greu de oare-ce nimenea nu le cunoștea pentru bunul motiv că erau inexistente.

După-ce ministerul de finanțe a făcut o anchetă amănunțită, după-ce Banca Națională a făcut două verificări prin inspectorii ei, și după-ce s'au făcut expertize de către comptabilii numiți de Tribunal cu ocaziunea moratoriului și cererei de concordat, văzând că nu iese nimic la iveală, ziarele cu pricina, în reportajele lor, au început să înlocuiască expresiunile de tâlhării, fraude, etc. cu *indicii de fraudă*. Frauda trebuia să existe de oare-ce existau indicii; că n'a fost încă descoperită era un lucru secundar, și nu dovedea de cât incapacitatea experților și atâta tot! Această modificare în expresii se impunea de oare-ce

publicul cetitorilor cetind luni de arândul despre fraudele comise la Banca Franco-Română, începuse să fie nerăbdător în a afla și în ce constă acele fraude. Neputându-li-se da preciziuni s'a recurs la schimbarea formulei de acuzare care amâna, oarecum, obligațiunea de a da explicațiuni.

N'ar fi fost de mirare ca aceleași ziare, văzând că nici cercetările făcute de judele instructor nu dă rezultatele așteptate, să fi continuat campania contra fostei direcții a Băncii Franco-Române, schimbând formula și vorbind despre *presupunerile de indicii de fraudă!* N'ar fi trebuit să lase publicul să vadă că toată campania dusă de ele în contra Băncii Franco-Române era complet lipsită de obiectivitate, și că s'au urmărit alte scopuri decât apărarea intereselor obștești.

Din cele relatate în acest capital reese clar cele spuse de personajul politic — citat mai sus — că presa din România nu e capabilă să facă vre'un bine, însă în schimb poate să facă foarte mult rău.

VII

J U S T I Ţ I A

În prăbușirea Băncii Franco-Române justiția, adică Tribunalul de comerț secția I și Curtea de apel secția V-a, au jucat un rol important, de oarece ele au refuzat omologarea concordatului, și au declarat instituțiunea în stare de faliment. Vom examina cum au fost compuse instanțele ce au judecat procesul Băncii, care era mentalitatea judecătorilor, și cum au argumentat sentințele lor.

În prealabil ne credem datori să afirmăm că ideia ce-și formează vulgul despre justiție este

eronată. Omul simplu, care n'are ca criteriu de judecată decât bunul simț, își închipue că aparatul judiciar e menit să împartă dreptatea. Ori ideia aceasta este foarte greșită și se explică prin faptul că marea majoritate a oamenilor n'au avut a face cu justiția. Dacă toți oamenii ar fi trecut cel puțin o dată în viață lor prin fața judecătoriilor și tribunalelor s'ar fi dezbărat de prejudecata că justiție și dreptate e tot una. Ar trebui, pentru extirparea acestei idei greșite ca toți locuitorii României, o dată ajunși la majorat, să fie obligați de a avea cel puțin un proces, întocmai cum sunt obligați să presteze serviciul militar sau să plătească impozitele. Că se întâmplă uneori ca sentințele tribunalelor să fie drepte, aceasta e incontestabil, căci de fapt nu se poate împiedeca întâmplarea de a se manifesta pe terenul justiției întocmai ca și în celelalte forme ale activității omenești. Judecătorul de care pomenește Rabelais cunoștea bine natura justiției când trăgea sentințele la sorț. Știa el că în justiție se aplică în special calculul probabilităților.

Deasemenea, înainte de a examina cazul special al Băncii Franco-Române, trebuie să constatăm că, cel puțin în România de după război, judecătorii în general sunt ostili băncilor. Lucrul este explicabil. Judecătorul este un biet muritor care ca mai toate persoanele cu venituri fixe, au avut de suferit în variațiunea capacității de cumpărare a leului. Cum viața se scumpea mai iute decât îi creștea apunamentele, era nevoit să contracteze datorii pe la bănci ca să-și echilibreze bugetul. Aceste datorii erau împrumuturi de consumațiune, care după ce au fost cheltuite lasă în urma lor o gaură mai mare decât cea pe care

erau menite s'o astupe, gaură ce merge într'una mărindu-se prin dobânzi, care și ele nu sunt prea mici. Debitorul, după ce-a cheltuit suma ce-a luat cu împrumut, e obligat s'o achite la scadență sau dacă se prelungeste să plătească dobânzi. Ori, plata dobânzilor cât și achitarea datoriei n'o poate face decât preluând din leafă, adică reducând aceasta, tocmai când modicitatea ei a provocat contractarea împrumutului. El trebuie să se restrângă și să ducă o viață de privațiuni ca să acihite Banca, și în astfel de condițiuni capătă o ură naturală în contra acestui creditor, care îi apare ca un cămătar parazit trăind pe spinarea debitorilor. Deși judecător, magistratul nu e capabil să judece în această chestiune, găsind că Banca nu e decât un intermediar pus între debitori și creditori și că prin urmare ea nu determină quantumul dobânzii pe piață, care de fapt e determinat de abundența sau raritatea numerarului. El, ca și ceilalți oameni neinițiați în chestiunile monetare, pune toate neplăcerile ce-i poate crea o criză cu caracter general în spinarea băncilor. Dela acestea a luat el parale, și acestora e obligat să le restituie împrumuturile contractate împreună cu dobânzile, prin urmare pe ele le consideră ca purtând vina tuturor inconvenientelor ce le suportă.

Așa dar, afară de rare excepții, magistrații, ca orice debitori care au contractat împrumuturi de consumație, nu privesc băncile cu un ochi favorabil. Constatarea aceasta e necesară, căci explică multe particularități curioase din modul cum Banca a fost judecată.

Magistrații manifestă și un spirit de corp ca și când ei ar forma o corporațiune. Când Banca Franco-

Română a introdus cererea de moratoriu, se aflau mai mulți magistrați printre depunătorii ce aveau bani la această instituțiune. Unii din ei, mai sprinteni, s'au dus la prezidentul secției unde avea să se judece procesul Băncei și i-au cerut să intervină ca să li se restituie totalitatea depozitului lor. Cel mai gălăgios printre aceștia era un oarecare Benișache, consilier la Curtea dela Constanța. Venea la Bancă unde sbiera cât îl ținea gura, pe urmă se ducea la tribunal unde intervenea pe lângă toți colegii lui, scria scrisori direcției Băncei cu conținut trivial și insultător, cerând să i se restituie lui toată suma, indiferent ce s'ar întâmpla cu sumele celorlalți creditori. Prezidentul tribunalului, ca să dea satisfacție și să protejeze pe acești magistrați, redactă o ordonanță prin care autoriza — adică forța — direcțiunea Băncei să restituie integralitatea sumei depuse următorilor magistrați: Benișache (300.000), Pandele Teodorescu (300.000), Stelian Bonea (200.000), și I. Șerbănescu (50.000).

Când ceilalți creditori au aflat că se poate retrage totalitatea sumelor depuse printr'o ordonanță prezidențială, au alergat cu toții la tribunal și au obținut dela înlocuitorul președintelui Gheorghian, ce se afla în concendiu, ordonanțele cerute. Față de această ploaie de ordonanțe care crea privilegiați, direcțiunea Băncei a refuzat să le mai dea curs, chiar cu rizicul de a nemulțumi pe magistrații ce aveau să hotărască în privința cererei de moratoriu.

✱ Mai erau încă zece magistrați cari aveau depozite la Bancă, însă aceștia trezindu-se prea târziu n'au mai putut întrebuița sistemul ordonanțelor prezidențiale ca să-și retragă sumele, astfel că au rămas

să împărtaşească soarta comună tuturor creditorilor.

„Charité bien ordonnée commence toujours par soi même“ glăsuște o zicătoare franceză, și se pare, după cele spuse mai sus, că are curs și în magistratura română.

După acordarea moratoriului, la 5 August, Banca Franco-Română nereușind să găsească un mijloc de a se repune în picioare, a solicitat la 16 Decembre un concordat. Această cerere a fost introdusă tot la secția I a tribunalului comercial prezidată de Gheorghian. De comun acord cu acesta, direcția Băncii propunea creditorilor ca pe lângă rambursarea unei cote de 80% în termen de trei ani, să li se dea și facultatea de a primi în plata creanțelor lor o parte din activ (polițe, acțiuni, ipoteci, etc.) reprezentând 50% din valoarea creanței, renunțând la orice pretenție în contra Băncii.

În Ianuarie 1930, Gheorghian a fost avansat consilier la Curte și în locul lui a fost numit I. Șerbănescu. Termenul pentru adeziunile sau refuzul creditorilor a fost fixat la 29 Martie, iar omologarea concordatului la 17 Mai. Obținându-se numărul de adeziuni cerut de lege, trebuia ca tribunalul să se pronunțe la 17 Mai asupra omologării, contra căreia șantagiștii — de care ne-am ocupat într'un capitol special — au făcut opoziție.

Tribunalul care judeca acest proces a fost compus din I. Șerbănescu președinte, Vintilă Christescu și Manolescu judecători.

Prezidentul, o fire domoală, era favorabil acordării concordatului solicitat de Bancă și acceptat de majoritatea creditorilor. Știa că e singura soluțiune care să permită creditorilor să obțină maximum din creanța

lor. Afară de această soluțiune nu era decât falimentul, care implică pierderea aproape completă a creanțelor.

Vintilă Christescu, e un magistrat din speța acelor care consideră că rolul justiției e să condamne. Pentru el magistratul integru e acela care condamnă. Acesta nu poate fi bănuit de părtinire, pe când cel ce achită poate fi suspectat că a avut un interes de a nu condamna. Ori, el ținea morțiș să treacă drept magistrat absolut integru, și în același timp original. Originalitatea lui consistă în a fi de părere contrară celorlalți colegi cu care judeca. Nefiind de aceeași părere cu ceilalți, dovedea că are un cap cu care gândește în mod independent, și el se mulțumea să facă dovadă că gândește prin el însuși, fără să cerceteze dacă operațiunea aceasta intelectuală o face bine sau rău. Din momentul ce prezidentul Șerbănescu era de părere să se acorde concordatul, el trebuia să fie în mod natural în contra acestei opinii.

Manolescu, al treilea magistrat, e un tip venit pe lume cu o mare predispoziție să contracte datorii bănești, însă în același timp având o aversiune instinctivă de a le achita. Când vreunul din creditorii lui îndrăznește să-i demonstreze că datoriile contractate trebuiesc achitate, aversiunea lui se intensifica la pătrat și se transpunea asupra acestui creditor imprudent. Întâmplarea a făcut ca el să fie mutat într'un oraș în care Banca Franco-Română avea un sediu, și dând curs predispoziției lui naturale, a contractat un împrumut la aceasta din urmă. Când, însă, la fiecare scadență Banca îi reamintea de datoria contractată și-l forța să achite părți din ea împreună cu dobânzi, atunci, în sufletul lui încolțea aversiunea ce

avea din naștere în contra acestei acțiuni. Era, deci, natural ca el să nu privească Banca cu ochi simpatici. Totuși cum e om inteligent, și-o fi spus că e bine să nu se grăbească și să nu se alătore delă început, fie părerei lui Vintilă Christescu, fie acelei a prezidentului Șerbănescu. E bine să rămână un oarecare timp în suspensie de oarece ar putea în acest interval să pice o mană din cer. S'au mai văzut minuni de acestea, mai ales în epoca de după război. În consecință amână pronunțarea hotărîrii în vreo trei sau patru rînduri, delă 17 Mai la 2 Iunie. Un prieten de-ai lui, avocat la Turnu-Măgurele, striga în gura mare că Manolescu va declara Banca Franco-Română în stare de faliment, și că frații Protopopescu ce așteaptă!

Văzând că mana nu mai sosește, Manolescu se alătură lui Vintilă Christescu și respinse cererea de concordat, declarând Banca în stare de faliment. E o bună lecție — și-o fi zis el — pentru frații Protopopescu și ceilalți membrii din consiliul Băncei, pentru că nu lucrează ca să se producă minunea cu picarea manei cerești, așteptată cu atîta nerăbdare.

Vom analiza mai la vale sentința Tribunalului Ilfov, secția I comercială, dată în ziua de 2 Iunie 1930, sau cu alte cuvinte proza și argumentația eminentilor jurisconșulți Vintilă Christescu și Mihail Manolescu. Cetirea acestei sentințe dă impresiunea unei mari profunzimi de cugetare, unui spirit de imparțialitate remarcabil și unei documentări desăvârșite. În adevăr, găsim în sentința următoarele puncte de acuzare aduse direcției Băncei, puncte care au determinat respingerea cererei de concordat:

„Că, nu oferă garanții pentru plata acestei cote

(80%), imobilele aparținând Băncei în proprietate fiind deja grevate de ipoteci considerabile, iar activul format din debitori fiind fantezist, marea majoritate a acestora o serie de dubioși, ori de-a dreptul insolvabili“.

În adevăr, ce fel de garanție mai putea constitui imobilele Băncei, evaluate de experți la 100 milioane lei, când ele erau grevate la Creditul Urban din București cu enorma sumă de lei 11 milioane efectiv! Diferența dintre aceste două cifre dă, — după credința celor doi magistrați — o proporție ridicolă de 89%, astfel că nu poate fi luată în considerație!

Deasemenea *activul format din debitori era fantezist!* Douăzeci și unu mii debitori, toți având proprietăți în România, cele mai multe proprietăți rurale, de oarece prin cele 43 de sucursale Banca lucrase foarte mult cu țărâtimea. E natural că pământul rural din România, neavând valoarea terenurilor dela Londra sau New-York, activul Băncei format din debitori români și în special țărani, să fie fantezist. Genialii judecători și-au dat imediat seama de aceasta și s'au grăbit s'o aștearnă negru pe alb, în sentința dela 2 Iunie.

Mai departe: „Că, în conducerea Băncei, nu s'a dat dovadă de cinste din partea administratorilor ei, pentru ca aceștia să poată invoca în numele instituției căderea Băncei din cauze neprevăzute și deci dreptul legitimat pe această cauză de a cere să i se acorde beneficiul concordatului încuviințat de lege numai comercianților de bună credință“.

Prin urmare direcțiunea Băncei a fost necinstită! În nici una din cele cinci expertize nu s'a făcut dovada existenței unei operațiuni necinstite. Nici unul

din denunțurile făcute de funcționari ce căutau să se răzbune pe directori, nu s'a dovedit a fi întemeiat. Inșă aceasta nu poate să împedecce pe niște magistrați inteligenți și conștiincioși să afirme că direcția Băncei a fost necinstită. Oare profesorul Plastara n'a afirmat în pledoaria sa că administratorii au fost necinstiți? Și dacă un profesor universitar afirmă ceva, magistrații, foștii lui elevi, trebuie să ia această afirmațiune ca literă de Evanghelie.

Direcțiunea Băncei, deasemenea, nu putea pretinde că jena Băncei e datorată unor cauze neprevăzute. Un director inteligent și perspicace trebuia să prevadă criza monetară și economică; trebuia să-și dea seama că unii directori ai Băncei Naționale îi vor suprima creditul; că anumita presă va porni o campanie de șantaj la care se vor alătura Plastara, Nițeanu & Co. Toate acestea nu sunt cauze neprevăzute. Criza economică a doborât vreo două mii de bănci în Statele-Unite¹⁾ și câteva sute în Europa, fără să mai intervină presa și alți șantagiști, dar aceasta nu poate să constituie, după opinia eminentilor jurisconșulți dela Secția I comercială, o scuză. Banca a căzut pentrucă activul ei era *fantezist* și atâta tot!

„Că drept rezultat al tuturor acestor operațiuni și altora, la 31 Decembrie 1929, bilanțul acestei societăți (Economia Națională) se închee față de Banca Franco-Română cu un sold de lei 54.448.342,52, sold ce a fost considerat de Banca Franco-Română în întregime ca o pierdere și a fost amortizat din Casa Băncei, folosind în acest scop fondurile proprii de amortizare și rezervă de care dispunea“.

1. Numai în 1930. În total cele căzute întrec numărul de 10.000.

Prin amortizarea sumei de mai sus, amortizare făcută după sfaturile expertului I. S. Penescu, nu rezultă de loc că Banca Franco-Română considera această sumă ca o pierdere. În adevăr, prin această amortizare Economia Națională rămânea posesoarea a unui pachet de 120.000 acțiuni Banca Franco-Română asupra cărora nu mai datora nici un ban. Cu alte cuvinte, cele 54 milioane amortizate de Bancă le câștiga Economia Națională, însă cum tot capitalul acesteia era proprietatea Băncii Franco-Române, rezultă că aceasta pierdea pe o parte 54 milioane și câștiga pe altă parte 54 milioane, prin urmare făcea o operațiune nulă. Totul se reducea la trecerea sumei de 54 de milioane dela contul rezervei ascunse la contul capital. Inteligența profundă a expertului I. S. Penescu și a celor doi jurisconșulți de la secția I comercială, nu putea ceti această operațiune simplă de contabilitate elementară. Pentru ei cele 54 milioane erau bani furați de direcție, deși nu prea puteau explica cum au fost furați.

Să continuăm: „Că mai departe, Banca Franco-Română, rămâne față de „Creditul Țărănesc din România“ cu o pierdere de lei 32.823.827, iar față de „Banca București“ cu o pierdere de lei 14.780.000“.

„Creditul Țărănesc din România“ scontase portofoliu- rural la Banca Franco-Română pentru suma de mai sus de 32.823.872 lei. Toți semnatarii polițelor sânt proprietari rurali, și, probabil, din această cauză cei doi magistrați considerau sumele avansate de Banca Franco-Română ca pierdute. În cea ce privește „Banca București“ expertul I. Penescu în raportul său o dă debitoare cu suma de 9.780.000, prin urmare cu cinci milioane mai puțin de cât o afirmă judecătorii

în sentința lor. Inșă cinci milioane formează o mică aproximație fără importanță! Din această sumă pe care magistrații o consideră o pierdere seacă s'a încasat ulterior mai bine de patru milioane. Inșă nici aceasta n'are importanță!

„Că, pentru a'și permite asemenea speculațiuni nenorocite și risipe deșanțate, conducătorii Băncii, având nevoie de capital, întrebuințează toate mijloacele și atrag mari depozite spre fructificare, cari ajung în anul 1928 până la cinci spre zece ori capitalul social.“

În afară de eleganța stilului, redactorii sentinței manifestă și cunoștințe matematice profunde. Depunerile n'au depășit nici o dată cifra de 650 milioane lei, cea ce raportat la capitalul și rezervele Băncii de 143 milioane lei dă proporția de patru iar nu de cinci spre zece. Se vede treaba că au căutat să facă acest calcul complicat cu ajutorul tablelor de logaritme, și din eroare or fi greșit pagina!

Sunt unele bănci mondiale, cum e Midland Bank de la Londra, cea mai mare instituțiune bancară din lume, care își permite să nu țină seamă de părerea lui Vintilă Cristescu și M. Manolescu, și care a ajuns ca la un capital împreună cu rezerve de 20 milioane Lire să aibe depozite de 400 milioane Lire, adică de douăzeci de ori mai mult! Să poftească direcția acestei bănci să ceară vr'o dată concordatul la Secția I comercială din București!

„Că deci singura criză de care Banca s'ar fi putut plânge ar fi fost numai criza de conducători onești și pricepuți, cari să cunoască condițiunile elementare de subsistență și propășire a comerțului bancar. Credit, lichiditate, corectitudine și relațiuni.“

E de admirat intuițiunea genială a celor doi magistrați! Deși n'au fost niciodată prin bănci decât ca să semneze polițe, au văzut și au priceput imediat organizațiunea atât de complicată a unei mari bănci, și cum se mânuește această abstracțiune ce se numește creditul. Au văzut dintr'o privire că conducătorii Băncii Franco-Române sunt și nepricepuți și lipsiți de onestitate! Sunt unii gogomani care susțin că trebuie să fi existat puțină pricepere ca să înjghebi o mare bancă având 43 de sedii, 450 funcționari, 21 mii debitori, 11 mii creditori, manipulând sume de miliarde, relațiuni pe piețele străine, și aceasta fără să aibi un puternic partid politic la spate care să-ți pună creditul și aparatul legislativ al statului la dispoziție, sau vreuna din marile bănci din străinătate care să-ți trimeată specialiști și creditele de care ai nevoie! Dar bine înțeles că acești gogomani care judecă așa de strâmb n'o să ajungă niciodată judecători la secția I comercială a tribunalului din București!

Direcția Băncii Franco-Române nu cunoștea *condițiunile elementare de subsistență și propășire a comerțului bancar*, din momentul ce constrângea pe magistrații ce aveau s'o judece să restituie Băncii, — și încă cu dobânzi — sumele ce le avansase ca împrumut. Probabil că aceasta formează și proba de lipsă de onestitate de care vorbește sentința, căci altfel de neonestitate nu s'a putut dovedi în contra direcției Băncii.

„Că în asemenea condițiuni, imobilizându-se sumele deponenților în întreprinderi vădit înfructuoase, în creanțe dubioase, fără de garanții serioase, în scopuri nemărturisite, dar pe care justiția represivă le va cerceta și descoperi“.

Așa dar, direcțiunea Băncii Franco-Române urmărea *scopuri nemărturisite*, întrebuintând în aceste scopuri sumele deponenților. Ce puteau fi aceste *scopuri nemărturisite* decât însușirea unor sume de bani, adică fraude. Prin urmare direcția Băncii a comis fraude, care nu mai rămân decât să fie dovedite! Fraudele sunt evidente din momentul ce nu sunt dovedite. Dealtfel dovada lor nu e decât o simplă formalitate. *Justiția represivă le va cerceta* (fraudele) *și descoperi*. Lucru e clar ca lumina zilei! Judele instructor va trebui să descopere fraudele care sunt evidente, din momentul ce sunt afirmate în sentință!

Unele capete seci susțin că e bine să se facă mai întâi dovada și pe urmă afirmația. Aceasta, din punctul de vedere a jurisprudenței stabilite de cei doi magistrați, e un procedeu greșit. Dovada nu poate decât să provoace confuziune, de aceea e bine să fie căutată după darea sentinței, nu înainte, pentru ca să nu turbure seninătatea de cuget a magistraților. Pe lângă aceasta, dacă afirmația fraudelor precede dovedirea lor, judele instructor știe în ce direcțiune să lucreze. Numai e obligat să bâjbâe prin întunec pentru a vedea de există sau nu fraude. El va *cerceta și descoperi* fraudele, ceea ce constituie un imperativ categoric, după cum ar zice Kant, și în consecință judele instructor poate să le spună experților, după ce a căzut cu ei de acord asupra onorariului: „Acuma luați contact cu vrăjmașul“. Vrăjmașul sunt fraudatorii de care vorbește sentința tribunalului adică direcțiunea Băncii Franco-Română. Vrăjmașul trebuie să fie răpus, adică dovedit și condamnat.

Pentru ca vrăjmașul să nu poată mișca, Banca tre-

bue să fie declarată în stare de faliment. Cei doi magistrați găesc că falimentul e procedură ideală pentru a lichida activul Băncii. În adevăr, iată cum argumentează ei această părere:

„Că, printr'o administrare falimentară chibzuită, incredințându-se portofoliul altor instituțiuni bancare serioase, procedându-se la vânzarea imobilelor după formele legale prevăzute pentru licitațiune și incredințându-se realizarea creanțelor și urmărirea debitorilor Băncii unor oameni pricepuți, experimentați și cinstiți, s'ar putea într'o largă măsură atenua parte din neajunsurile unei lichidări falimentare“.

Prin urmare lichidarea falimentară are mici neajunsuri care pot fi atenuate într'o largă măsură, conform părerei celor doi eminenti jurisconșulți. În adevăr, această părere e confirmată prin statistice. Iată ce spune, în această privință, judele concordatar, Ghinea Constantinescu, în raportul său:

„În adevăr, pe baza acestei statistice — întocmită de către sindicatul falimentar de pe lângă Tribunalul Ilfov — s'a stabilit că procentul mediu atribuit creditorilor de pe urma lichidării falimentare abia se urcă la cifra de 3,86 la sută. Această cifră vorbește dela sine și ne dispensează de orice altfel de comentarii“.

Așa dar, judele concordatar ne îndrituește să ne dispensăm de orice fel de comentarii relativ la opinia celor doi magistrați dela secția I, în ceace privește lichidarea falimentară!

Banca a fost, prin urmare, declarată în stare de faliment și Curtea de apel, secția V-a, a confirmat falimentul, respingând apelul Băncii. Respingerea apelului se bazează pe următoarele trei puncte:

1. *Oferța concordatară creiază inegalități între creditori;*

2. *Banca nu a propus garanții serioase și îndesulătoare;*

3. *Banca nu „merită” concordatul.*

În ceea ce privește inegalitățile între creditori, Curtea de apel le scoate din faptul că Banca propune 80% plătitibil în trei ani în numerar, însă lasă facultatea ca unii creditori să renunțe la creanța lor, luând în primul an elemente din activul Băncii în proporție de 50%, în al doilea an de 60% și în al treilea an de 70%. Prin acest procedeu s'ar fi putut crea inegalități, deoarece transformate în paralele s'ar fi putut ca unii creditori să ia 80%, alții 75% și alții poate chiar 70%, aceasta însă nu impus de către Bancă, ci după buna voe a creditorului care a preferit să ia imediat o cotă mai redusă din activ, decât să aștepte trei ani ca să ia cota de 80%. Ori, (constitue o calamitate, pentru magistrații secției a V-a a Curței de apel, faptul că din întâmplare un creditor să încaseze mai mult ca altul. Trebuie menținut cu orice preț principiul echității și ca nu cumva vre un creditor să încaseze 80% și altul 70% se va pune Banca în lichidare judiciară care va asigura tuturor creditorilor cota uniformă de 3.86%! Prin aceasta s'a salvat un principiu juridic, chiar dacă s'ar întâmpla să moară câțiva creditori de foame.

Fiat Justiția, pereat Mundus e principiul juridic — atât de umanitar — după care s'au condus magistrații secției a V-a. Acesta e un mare principiu juridic care face onoare jurisconsultilor care l-au formulat, și mai ales celor ce-l aplică.

Sunt unii oameni, lipsiți de spiritul juridic, și ne-

având la dispoziție decât vulgarul bun simț, care pretind că elementul uman e mai important decât principiile juridice și că justiția nu e ceva deasupra oamenilor, ci un sistem de a regula raporturile între ei, făcându-le viața în comun cât mai suportabilă. Dar bine înțeles magistrații, cari au căpătat spiritul juridic în urma lecturilor unor tratate voluminoase ca cele scrise de genialul Plastara, și în urma lustrurilor coatelor și pantalonilor ani de-a rândul pe fotoliile și pupitrele tribunalelor, acești magistrați nu pot lua în considerație cele ce spun oamenii călăuziți în judecățile lor numai de bunul simț, această facultate pe care o pot avea și analfabeții, coate-goale, nespălații, desculții, și, în cuvânt, vulgul. Ei nu pot decât să ignoreze cu dispreț argumentele acestor oameni.

E lucru incontestabil că Dumnezeu, sau Natura, a creat mai întâi Justiția, și pe urmă a creat și pe oameni pentru ca această justiție să aibe asupra cui se exercita. În al treilea rând a creat pe magistrați, ca să aplice justiția celorlalți muritori. Justiția cere echitate și echitatea se traduce prin egalitate. Nu trebuie să existe vreo inegalitate printre creditori, cum după principiile comuniste nu trebuie să existe inegalitate între averile oamenilor. După sentința Curței de apel, toți creditorii vor fi egali la cota de 3.86%, cum după metodele comuniste toți oamenii vor fi egali în mizerie! În ambele cazuri se salvează principii, în paguba oamenilor, căci oamenii sunt făcuți pentru principii nu principiile pentru oameni!

Al doilea punct pentru care Curtea a respins apelul Băncei, e că aceasta *nu a produs garanții*

serioase și îndestulătoare. În propunerea de concordat, Banca a oferit drept garanție tot activul ei. Nu a propus înscripțiunea ipotecară pe imobilele ei, de oarece taxa de 8% ce ar fi trebuit să plătească fiscului, ar fi diminuat pe atâta sumele ce Banca ar fi putut rambursa creditorilor. Garanția reală consista în controlul exercitat de comitetul creditorilor aprobat de tribunal, care poate împiedica direcțiunea de a săvârși vreun act dăunător masei credale. Însă, conform părerei Curței de apel, acest comitet compus din oameni oricât de onești și pricepuți, nu poate oferi *garanții serioase și îndestulătoare!*

Venim acum la al treilea punct. *Banca Franco-Română nu merită favoarea concordatului preventiv.*

Nici unul din magistrații Curței de apel, secția V-a, nu cunoștea personal pe frații Protopopescu sau pe una din celelalte persoane care au luat parte la conducerea efectivă a Băncii. Cu toate acestea sunt convinși de pledoariile șantagiștilor de Plastara, Nițeanu, Antonescu, etc., că direcțiunea Băncii Franco-Române era formată din oameni neonești. Astfel în sentința Curței de apel se insistă asupra faptului că: „*Tribunalul analizând diverse operațiuni, trage presupțiuni de fraude atribuite administratorilor*“.

Deși nu se dovedise, nici prin raporturile de expertize, nici prin pledoariile ținute în fața tribunalului, nici în cele desvoltate în fața Curței de apel, că direcțiunea Băncii, sau unul din directori, a comis vreo fraudă, totuși cu un spirit de obiectivitate remarcabil, magistrații secției a V-a introduc în sentința lor această insinuare că la Banca Franco-Română ar fi fost fraudatori.

Magistrații acestei secții sunt prin urmare prost

dispuși pentru direcția Băncii Franco-Române, și aceasta trebuie să se țină bine căci nu i se menajează epitete de rea credință și incapacitate. Tot deodată acești magistrați dovedesc o pricepere în materie bancară prin critica pe care o fac direcțiunei Băncii Franco-Române. Iată ce spun ei:

„In adevăr, când Banca la un capital de 120.000.000 lei găsește de cuviință a angaja numai în 2—3 plasamente (afacerea Câmpeanu, Inginer Gane, Florian Dumitrescu, Stroescu), o sumă de peste una sută cincizeci milioane, ajunsă cu procente la 200 milioane lei, și când aceste plasamente de lungă durată paralizau lichidarea Băncii, cu atât mai necesară cu cât avea sume considerabile în depozit. Când aceste depozite la început normale (în proporție de două ori capitalul Băncii), la bilanțul din 31 Decembrie 1927 întrec de cinci ori capitalul social, și în anul următor sunt sporite la de opt ori acest capital printr'o propagandă nepotrivită cu pretențiile unei instituțiuni serioase“.

Dacă acești magistrați s'ar fi informat când s'au acordat împrumuturile mai sus menționate, ar fi văzut că la acea epocă toți acești debitori aveau averi și venituri mari, astfel că aceste plasamente nu erau de lungă durată și nu paralizau lichiditatea — iar nu lichidarea, cum se exprimă sentința — Băncii.

La 1926, când s'au acordat mai toate aceste împrumuturi, frații D. și C. Câmpeanu aveau un venit din redevențe de 27 milioane lei (datoria lor fiind de 65 milioane); Inginer Gane 7 milioane la o datorie de circa 30 milioane; Florian Dumitrescu avea imobile rurale și urbane evaluate la 50 milioane, ipotecate la Bancă pentru 20 milioane; Stroescu

o moșie de 700 pogoane la 20 km. de București și case în oraș care valorau 25 milioane la o datorie de 14 milioane. Ei ar mai fi aflat că acești doi din urmă clienți au fost impuși Băncii Franco-Române de către unii din directorii Băncii Naționale. Ce e de vină direcțiunea Băncii Franco-Române că veniturile și averea tuturor acestor debitori scade în mod vertiginos în foarte scurt timp din cauza crizei monetare, a revalorizării leului și a crizei mondiale. Dela 20 mii lei vagonul de petrol scade la 5000 lei; în momentul când Banca cerea concordatul, grâul dela 100 mii lei în toamna anului 1917, cade la 50 mii în primăvara anului 1929. Pământul din regiunea unde se afla moșia lui Stroescu își vede valoarea redusă dela 50.000 lei hectarul la circa 20.000 lei; imobilele din București își reduc și ele valoarea cu 50%.

Direcția Băncii Franco-Române n'a contribuit cu nimic la aceste scăderi, care sunt de ordin general, și când a încercat să forțeze pe debitori pe cale judiciară, s'a izbit de încetineala aparatului judecătoresc. Astfel îi trebuie doi ani ca să execute creanța Stroescu, și tribunalul forțează pe Bancă să cumpere la licitație moșia acestui debitor pe 46.000 lei hectarul, când în aceiași regiune tranzacțiile se făceau pe maximum 25.000 lei hectarul.

Dacă, în spirit de obiectivitate, renumiții economiști dela secția V-a, s'ar fi informat de cum e format plasamentul celorlalte mari bănci din București, ar fi aflat că mai toate au angajate în 2—3 plasmamente sume ce depășesc capitalul cu rezervele lor cu tot. Astfel Banca Românească avea numai la Societatea Pietroșani o creanță ce depășea tot capi-

talul ei; Banca de Credit acordase la Soc. Buhuși și Reșița deasemenea o sumă ce depășea cu mult capitalul ei; Banca Chrisoveloni avea la Soc. Bourul și alte 2—3 industrii sume de mai multe sute de milioane; Banca Marmorosch avea un client ca Banca Industrială ce-i datora peste valoarea capitalului ei; Banca Moldova are pe Schwartz & Șaraga debitori cu 300 milioane lei. Nu continuăm enumerarea, căci toate Băncile mari din București sunt imobilizate cu sume importante, și aceasta nu din cauza incapacității direcțiunii, ci din cauze de ordin general, de care direcția nu poate fi făcută răspunzătoare.

E de admirat știința economică a sus pomeniților magistrați, după cum reese din sentința lor. Astfel ei găsesc că e normal ca o bancă să aibe depozite în proporție de două ori capitalul! Nu știm din ce tratat de Bancă au scos ei această proporție, dar dacă ar examina bilanțurile tuturor băncilor din București, chiar a celor mai solide, s'ar convinge că ele se găsesc în o situațiune anormală, având depozite ce depășesc de 10 ori capitalul.

Admirabilii acești economiști mai găsesc că Banca Franco-Română face rău că sfătuește pe directorii sucursalelor să atragă depozite, ca și când ea n'ar fi o instituție negustorească și ca atare nevoită să atragă clientelă. Banca Franco-Română fiind o întreprindere comercială, era în concurență cu alte întreprinderi similare și era nevoită să lupte cu ele pentru atragerea clientelei, și ea foarte redusă la număr din cauza crizei. Reclama, care e sufletul comerțului, nu e admisă de sus pomeniții economiști pentru bănci. Ele trebuie să nu facă nici un efort ca să atragă clientelă, dacă au *pretențiunea unei întreprinderi serioase!*

Dar să continuăm cu analiza prozei acestor eminenți juriști dublați de economiști încercați.

„Când Banca pentru asemenea depozite plătea procente de peste 15%“.

Banca Franco-Română poseda 45 sedii răspândite în vechiul Regat, Banat, Bucovina și Basarabia. În fiecare din orașele unde avea un sediu era obligată să lucreze după condițiunile locale. Erau localități unde banii erau mai eftini, iar altele unde ei erau mai scumpi. Astfel la Câmpina unde banii erau relativ abundenți, dobânda acordată la depuneri era de maximum 12%, în medie 10%. La Bălți, unde piața e foarte săracă, băncile acordau la depunerile pe termen 15—18%. Media însă pentru Banca Franco-Română se cifra la 13%, ceea ce de fapt nu era o dobândă exagerată, ținând seama că această Bancă era mai mult, prin multiplicitatea sediilor seale, o bancă provincială, iar nu bucureșteană. Argumentul dobinzilor exagerate, invocat de atâtea ori în contra Băncii Franco-Române, cade de la sine, când este examinat în mod obiectiv.

„Când în această situație, Banca este nevoită a opera cu registre duble, pentru a satisface în aparență cererile Băncii Naționale, de a nu lua procente urcate.“

„Când o asemenea lipsă de lealitate față de institutul nostru de emisiune, învedercază încă neseriozitatea concepției generale de conducere.“

S'a explicat în altă parte al acestei lucrări cum măsura arbitrară luată de direcțiunea Băncii Naționale — în lipsa din țară a directorilor experimentați — de a forța băncile să scadă dobânda fără însă a le ajuta materialmente la această operațiune, punea Ban-

ca Franco-Română în o situațiune dificilă. Dacă se conforma dispozițiunei luate de fapt de guvernatorul Burilliano, fără să primească un surplus de scont ce îi ar fi putut permite să forțeze și pe creditorii ei să consimtă la scăderea dobinzilor, Banca Franco-Română ar fi lucrat în pagubă și ar fi fost obligată să publice un bilanț în pierdere, cea ce desigur îi ar fi alarmat creditorii punând'o în grea situațiune. Direcțiunea Băncii Franco-Române, de altfel de comun acord cu cea mai mare parte a directorilor Băncii Naționale de la sucursalele și agențiile ei din provincie, care își dedeau seama de imposibilitatea de a se reduce dobânzile pe piață fără mărirea circulațiunei, a introdus sistemul borderourilor și registrele de casă duble, chiar cu riscul de a fi *neleală* față de guvernatorul Băncii Naționale care făcea bărbierie — fără aluziune la sistemul său capilar — pe spinarea băncilor comerciale. Direcțiunea Băncii Franco-Române n'avea altă soluțiune pentru ca să scape de impasul în care o pusese măsura arbitrară și anti-economică dictată de Barba Națională.

De altfel acest procedeu a fost urmat de majoritatea băncilor din provincie, însă ele n'au avut nenorocul să treacă sub critica marilor economiști de la secția V-a a Curței de Apel din București. Dar să continuăm cu proza sentinței:

„Când Banca făcea pe intermediara în împrumuturi, încărcându-se cu depozite pentru un comision infim.“

Prin urmare pe lângă atâtea crime și nelegiuri, Banca a mai făcut și pe *intermediara în împrumuturi*. Această faptă pune vârf la toate fără de legile comise de direcțiunea acestei instituțiuni! Cum e po-

sibil ca o instituțiune bancară, ce se respectă, să facă pe *intermediara în împrumuturi*, adică sa ia bani de la unii și să îi dea la alții? Lucrul acesta e de necrezut! Ba mai mult, accepta să garanteze pe unii debitori, care cu această garanție a Băncii găseau bani pe piață, și ce e mai grav această garanție o dădea *pentru un comision injim!* Că dobânda de 15%, ce Banca acorda la unele depozite pe termen, era prea mare lucru e incontestabil. De asemenea comisionul de 5% ce ea percepea pentru garantarea debitorilor ce îi cereau garanția, *e injim*; cel puțin așa găsesc eminenții specialiști de la secția V-a!

Că există bănci la Londra, New-York, Paris, Basel, etc., care fac și ele aceste operațiuni de a garanta persoane, care se duc după aceia pe piață de scontază aceste garanții, și că acest gen de operațiune se numește *credit de acceptațiune*, nu poate să scuzeze direcția Băncii Franco-Române. Operațiunile aceste pot să le facă băncile de pe piețele menționate mai sus, — și chiar unele bănci fac în mod exclusiv numai aceste operațiuni, însă nefiind practică de băncuțiță dirijată de frații expertului I. S. Penescu, devine o operațiune reprobabilă; în ori și ce caz netolerată de jurisconsultii dela secția V-a.

Că acest gen de credit nu reprezenta de cât 5% din creditele acordate de Banca Franco-Română, n'are nici un fel de importanță pentru genialii redactori ai sentinței curței de apel. Pentru ei, oameni de principii, crima nu se proporționează. E destul că Banca a făcut o operațiune pe care ei, precum și eminentul expert I. S. Penescu, nu o pricep, pentru ca aceasta să constituie o crimă și instituțiunea ce a săvârșit-o să fie condamnată.

Mai departe:

„Când amortizează o sumă de peste 54 milioane lei angajată în Societatea Economia Națională, fără a justifica cel puțin o măsură de urmărire.“

Din pledoariile șantagiștilor care au făcut opoziție la concordat, precum și din cuprinsul sentințelor tribunalului secția I și curței de apel secția V-a, unul din capetele de acuzare aduse direcțiunii Băncii Franco-Române era că societatea Economia Națională era condusă de sus numită direcțiune și capitalulul ei posedat în întregime de Bancă. Magistratii de la secția a V-a găsesc, însă, cu un spirit de logică impecabil, că e reproabil faptul că Banca amortizează datoria de 54 milioane a Economiei Naționale — adică o datorie pe care Banca Franco-Română o avea tot către Banca Franco-Română — și ce ce e mai grav fără a justifica cel puțin o măsură de urmărire, adică Banca să se urmărească pe sine însuși. Nu putem decât să felicităm sus pomeniții magistrați pentru inteligența lor pătrunzătoare și modul impecabil de cum mănuesc logica!

Continuăm:

„Desigur nu este nevoie de cunoștințe speciale pentru a caracteriza o asemenea politică bancară învederat lipsită de socoteală și de cel mai elementar simț de prevedere“.

Magistrații Secției a V-a, pe lângă toate calitățile ce le au manifestat în redactarea sentinței prin care respingeau apelul Băncii Franco-Române, în această din urmă frază dau dovada și de o mare modestie. După-ce intră în chestiuni de contabilitate, fixează ce proporție trebuie să fie între capital și depozite,

apreciază care dobândă e prea exagerată și ce comision e prea infim, fixează care sînt normele de lucru a unei întreprinderi bancare serioase, condamnă creditele de acceptațiune, etc., așa dar după-ce dovedesc o mare pătrundere în operațiunile de bancă și în tehnica bancară, vin cu modestie să afirme că *nu e nevoie de cunoștiințe speciale pentru a caracteriza politica bancară* urmată de direcțiunea Băncii Franco-Române; și că această politică este *lipsită de socoteală și de cel mai elementar simț de prevedere*.

Credem că e bine să părăsim aci pe cei trei magistrați ai Secției a V-a a Curței de Apel, căci ultimele lor aprecieri asupra politicei bancare 'și le-au însușit din raportul expertului I. S. Penescu, și că e mai just să ne ocupăm acuma de acest expert și de cele ce a consemnat în raportul seu, care a avut darul să convingă pe magistrații de la tribunal, și apoi pe cei de la curte că încurcăturile Băncii Franco-Române provin din incompetența și păcătoșenia direcțiunii acestei instituțiuni, iar nu din cauze exterioare Băncii și de ordin general.

Limbile rele spun că pentru a obține expertize de la tribunal I. S. Penescu întrebuița un sistem original. El cu frații lui și un cumnat, Sghibart, luaseră în antrepriză, pe numele acestuia din urmă, restaurantul Chateaubriand de la Șoșeaua Kiselef. La acest local se spune că invitau dese ori magistrați, mai ales aceia de care depindea numirea experților pentru verificarea scriptelor negustorilor ce solicitau un moratoriu sau concordat. La astfel de chefuri, la care

nu se prezenta nota de plată nimănui, unii magistrați se convingeau de capacitatea d-lui I. S. Penescu de a fi numit expert, cu deosebire la expertizele mai gras plătite.

Că aceasta o fi fost motivul numirii lui I. S. Penescu, pentru a expertiza conturile Băncii la cererea concordatului, sau că o fi fost un alt motiv, faptul e că el obține această însărcinare.

Judele concordatar vroind să cunoască motivele și cauzele care au determinat Banca să solicite un moratoriu și apoi un concordat, și nemulțumindu-se cu explicațiunile date de administratorii Băncii, a căutat un expert care să îi lămurească această problemă.

Pentru ca să se poată lumina în mod obiectiv, expertul ales de judele concordatar ar fi trebuit să fie un om cu o cultură economică solidă, astfel încât să poată să-și dea seama în ce măsură criza economică, și cea de numerar, de care suferea România, putea să slăbească substratul pe care se bazează băncile; pe lângă aceasta ar fi trebuit să fie un om de bancă, și anume din aceia care au creat, organizat și condus o bancă de talia Băncii Franco-Române, pentru ca să poată explica modul cum a fost condusă Banca, și dacă sistemul întrebuintat de I. D. Protopopescu era greșit ori nu; el ar mai fi trebuit să fie și un contabil desăvârșit, cunoscând în de amănuntul genul de contabilizare și multiplele conturi ale unei bănci de talia Băncii Franco-Române, pentru ca să nu rămână ca vițelul la poarta nouă în fața unor conturi și operațiuni pe care nu le pricepe, și după aceia să afirme inexactități și să insinueze calomnii.

Ar fi fost greu să fie găsită o singură persoană care să întrunească toate aceste însușiri și calități. Ar fi trebuit numiți doi sau chiar trei experți, specializați fie-care în una din branșele expuse mai sus, și care să examineze separat, și pe urmă în ansamblu, conturile Băncii și gestiunea direcțiunii.

În loc de trei experți sau de unul (rara avis) întrunind calitățile înșirate mai sus, s'a numit o persoană din cele mai puțin calificate pentru o astfel de expertiză. E posibil — lăsând la o parte influența ce ar fi putut-o avea restaurantul Chateaubriand — ca motivul care ar fi determinat această numire să fi fost titlul D-lui I. S. Penescu de director comercial la Societatea Tramvaelor Comunale. Director comercial! prin urmare priceput în ale comerțului! Ori, comerțul pe care 'l face S.T.B., care deține un monopol, e să vîndă bilete de tramvai la cei ce utilizează acest mijloc de locomoțiune. Prețul acestor bilete e fixat de direcțiunea societății de comun acord cu consiliul comunal, iar nu prin lupta economică determinată de concurență. Prin urmare nici un fel de preocupare comercială nu vine de turbură seninătatea de cuget și liniștea așa zisului serviciu comercial al S.T.B.-ului și al directorului seu. Prin urmare lipsă de experiență comercială, în general, și lipsă de experiență bancară, în special, din partea expertului numit de tribunal.

În cea ce privește cultura economică generală, nu credem că sus numitul expert să dețină vr'un titlu academic, și în ori-ce caz nu s'a manifestat pe terenul economiei bancare prin nici o lucrare. De altfel lipsa de cultură specială reese din banalitățile pe care le așterne în raportul său ca:

„ori ce instituțiune de credit, ca să’și poată extinde operațiunile sale, avea nevoie de:

- a) *Conjuncturi prielnice operațiunilor seale;*
- b) *Posibilități de plasamente serios garantate a disponibilităților de numerar;*
- c) *Lichiditate suficientă;*
- d) *Incredere desăvârșită a pieței comerciale în onestitatea, priceperea, sinceritatea și spiritul de prevedere a conducătorilor instituțiunei.“*

Așa dar pentru-ca o bancă să prospereze trebuie ca situațiunea economică a pieței să fie favorabilă; banii de care dispune banca să fie bine plasați, ca banca să aibă tot d’a una suficienți bani în casă; și clientela băncii să aibe încredere în direcțiunea înștițuțiunei! Și toate aceste profunde vederi ’și le-a însușit eminentul expert Penescu făcând mai bine de două zeci de ani comerț cu vânzarea de bilete de tramvai!!

Aceste banalități împuternicesc pe desăvârșiți economiști de la Secția I a tribunalului Ilfov și cei de la Secția V-a a Curței de Apel, să decreteze că direcțiunea Băncii Franco-Române e „lipsită de so-coteală și de cel mai elementar simț de prevedere“.

Dar și în materie comptabilă expertul I. S. Penescu, dovedește că conturile unei mari bănci nu îi sînt familiare. In adevăr, comptabilitatea unei bănci de talia Băncii Franco-Române e ceva mai complicată de cât înregistrarea rezultatului vânzărilor zilnice de bilete de tramvai. O bancă are conturi curente, conturi de scont, cumpărări și vânzări de titluri, creditori la vedere și pe termen, conturi cu străinătatea, cumpărări și vânzări de monede și cecuri, operații de arbitraj, conturi cu sucursalele și agențiile seale,

etc., adică o comptabilitate destul de complicată ca să zăpăcească pe șeful încasatorilor de la tramvai, așa că nu prea se descurcă în conturile Economiei Naționale și a Băncii Hipotecare.

Fiind și o inteligență mediocră, expertul de la tramvae, nu poate să admită cauze speciale care au pus Banca Franco-Română în situațiunea de a solicita un concordat. Pentru el, ca pentru marea masă a vulgului, trebuie să existe unul sau mai mulți culpabili în carne și oase, și aceștia nu pot fi de cât cei ce au dirijat Banca. Dacă Banca a ajuns să ceară concordat e că direcția e nepricepută și chiar lipsită de onestitate. De aceea pune ca principiu în raportul său că direcțiunea unei Bănci trebuie să fie onestă, lăsând să se înțeleagă că acea a Băncii Franco-Române ar fi lipsită de această însușire. Fără să fi găsit nimic precis pe care ar fi putut să'l pună în în contul lipsei de onestitate a conducătorilor Băncii Franco-Române, totuși când închee raportul seu insinuiază că la Economia Națională s'ar fi petrecut lucruri necurate. Totuși, relativ la această societate, când luă contact cu direcțiunea Băncii îi dă sfatul ca în adunarea ce avea să ratifice bilanțul pe 1929 să amortizeze din fondurile secrete datoria ce avea societatea Economia Națională la Bancă.

Credem că e bine să revenim din nou asupra chestiunii Economiei Naționale, pe care am expus-o deja în altă parte al acestei lucrări, de oare-ce pe ea s'au sprijinit cei ce atacau direcțiunea Băncii Franco-Române. Această Bancă dispunând de o rezervă de 60 milioane lei, rezervă pe care nu o punea în evidență în bilanțurile de fine de an, de unde numele de rezervă ascunsă, ea ar fi putut s'o distribue ac-

ționarilor sub formă de dividend, sau sub formă de acțiuni, întocmai cum au făcut societățile petrolifere care își constituiseră rezerve foarte importante în urma scăderii leului. Direcțiunea Băncii a preferit să adopte ultimul procedeu și să facă o emisiune de acțiuni în valoarea acestui fond de rezervă, adică de 60 milioane lei. Ea însă nu a distribuit aceste acțiuni în mod direct acționarilor, ci a luat o cale prin care acționarii posedau acest stoc de acțiuni în mod indirect. Stocul acesta de 60 milioane acțiuni Banca Franco-Română a fost dat societății Economia Națională, debitând-o în cont cu 60 milioane lei. Astfel Economia Națională avea la pasivul ei o datorie de 60 milioane lei la Banca Franco-Română și avea în același timp la activul ei o valoare de 60 milioane lei reprezentată prin stocul de 60 milioane acțiuni Banca Franco-Română. Operațiunea aceasta ar fi fost criticabilă dacă societatea Economia Națională ar fi fost complot străină de Banca Franco-Română, căci ar fi putut să vândă pachetul de acțiuni Banca Franco-Română și să devină insolubilă și astfel să nu mai poată achita datoria de 60 milioane ce-o avea la această bancă. Ori, Economia Națională era o afiliațiune a Băncii Franco-Române; toate acțiunile ei erau posedate de aceasta din urmă, și consiliul ei era format din persoane din consiliul și personalul Băncii Franco-Române. Rezultă de fapt că cele 60 milioane acțiuni Banca Franco-Română, ce erau posedate de Economia Națională, erau tot proprietatea acționarilor Băncii Franco-Române, această Bancă posedând totalitatea acțiunilor Economiei Naționale.

După sfatul lui Penescu, direcțiunea propuse adu-

nărei generale a Băncii Franco-Române să amortizeze datoria ce Economia Națională avea către aceasta, utilizând în acest scop fondurile ascunse de 60 milioane. După această operațiune Economia Națională nemi având nici o datorie la Banca Franco-Română, expertul nu mai era obligat s'o verifice.

Expertul Penescu începu verificarea conturilor Băncii negăsind nimic anormal, după cum nu găsisese nici ceilalți experți ce verificaseră scriptele Băncii în cinci rânduri. Dacă Banca obținea concordatul s'ar fi instituit un comitet de 3 persoane printre creditorii Băncii, care să controleze operațiunile direcției. Penescu făcu de mai multe ori aluziuni că nu s'ar simți grozav de ofensat dacă i s'ar da lui unul din aceste locuri, mai ales că ele ar fi fost bine retribuite. În așteptarea unei asigurări că se va da curs acestei dorințe a lui, a întocmit un raport asupra conturilor Băncii, raport în care afară de insinuări nu constată nimic rău la activul direcțiunei. După depunerea acestui raport, așteptă să vadă cum îl răsplătește direcțiunea Băncii, însă cum aceasta nu mișca de loc, depuse un supliment de raport privind de data aceasta Economia Națională, iar nu Banca Franco-Română. În acest raport conchidea că de oarece Banca a amortizat 54 milioane datoria Economiei Naționale, acești bani au trebuit să fie pierduți într'un mod sau altul, lăsând să se înțeleagă că aci au trebuit să fie fraude.

Raportul acesta în care nu se constata vreo fraudă, de oarece nu se preciza ce sume, și în ce mod, au fost deturnate de direcțiunea Băncii Franco-Române, insinua însă că sumele amortizate (de aproape 60 milioane lei), ar putea ascunde ceva dosiri de bani.

În adevăr, în acest raport nu se da nici o precizie, nici o listă de numele persoanelor a căror debite au fost amortizate. Dacă expertul ar fi examinat conturile mai cu pricepere (fără partipris), sau ar fi cerut explicațiuni dela direcțiunea Băncii, ar fi aflat că debitul de 60 milioane al Economiei Naționale provenea dela subscrierea capitalului Băncii Franco-Române și că acest debit avea drept contravaloare pachetul de 60 milioane acțiuni deținut de sus numita societate.

Probabil, însă, că în acest de al doilea raport, nu-l interesa atât obiectivitatea și exactitatea celor constatate din verificarea conturilor Economiei Naționale, — pe care, dealtfel, se angajase să nu le verifice dacă se amortiza datoria ei către Bancă — cât să învețe minte pe frații Protopopescu să fie mai culanți cu experții și să nu se facă a nu pricepe că e nevoie de unsoare ca balamalele să nu scârțâe.

În orice caz, al doilea raport al expertului Penescu a creat o atmosferă de dubiu asupra cinstei conducătorilor Băncii și a adus apă la moara șantajistilor, fie a celor din presă, fie a celor ce făceau opoziție la concordat.

CONCLUZIUNE

Din cele spuse în capitolele precedente, rezultă că s'a lucrat la dărâmarea Băncii Franco-Române, și că factorii psihologici care au conlucrat la această prăbușire au fost: spiritul de răzbunare, prostia și șantajul.

Spiritul de răzbunare se îndrepta nu în contra Băncii propriu zis, ci în contra directorului ei general. Jidanii, cu presa lor, voiau să dărâme Banca pentru că în capul ei se afla autorul *Pericolului Ovreesc*. Dealtfel o instituțiune creștină mai puțin pe terenul bancar era avantajos pentru poporul ales, care urmărește în România monopolizarea acestui comerț. Toți prescurtații din țara românească au lucrat din toate puterile lor ca să discrediteze și să dărâme această Bancă.

Guvernatorul Băncii Naționale, care ajunsese să ocupe acest post în urma unui accident politic, urmărirea să răzbune afrontul de a i se fi protestat o poliță, știrbindu-i-se, astfel, din creditul de care se bucura barba lui pe piață. Tot pe motive personale de răzbunare erau mânați în contra Băncii Franco-Române și conglomeratul de slănină ambulată ce răspunde la numele de Băicoianu, precum și preramolitul Stroescu, ambii directori la B. N. R.

Am văzut că șantajul a fost *leitmotivul* care a însuflețit în acțiunea lor, atât presa ce a atacat

Banca, precum și pe creditorii care cereau falimentul. Unii din ei, în special presa, au reușit să stoarcă dela Bancă sume apreciabile, deși poate nu în măsura apetiturilor lor. Ceilalți, adică depunătorii care cereau falimentul, au fost frustrați în așteptările lor, deoarece direcțiunea Băncii, — recte frații Protopopescu — nu le-au dat nici un ban ca să-și retragă opozițiunile la omologarea concordatului. Ba mai mult, au fost nevoiți să plătească pe avocații ce le susțineau opoziția, astfel încât în loc să le intre bani în pungă, au fost nevoiți să scoată.

În fine prostia, această manifestare a creerului marelui număr, a fost cea care a creat atmosfera defavorabilă direcțiunii Băncii, și care a redactat sentințele ce condamnă Banca. Mai toți cei ce au jucat un rol activ în prăbușirea acestei instituțiuni, n'au priceput mai nimic din operațiunile și contabilitatea Băncii; cu toate acestea toți își luau aere de savanți în economie politică și de specialiști în materie de bancă, înșirând la bară — sau chiar consemnând în sentințe — tot soiul de banalități sau naivități, ca să nu le denumim cu termenul prea drastic de prostii.

S'a reușit a se crea o atmosferă defavorabilă Băncii, și judecarea s'a făcut sub această influență. Judecătorii ar fi trebuit să se degajeze de această ambianță, însă o astfel de operațiune ar fi fost un lucru peste puterile lor. Pentru aceasta ar fi trebuit să fie mai inteligenți decât i-a făcut natura, și nu credem că vreun om e capabil să-și modifice pozițiunea și calitatea moleculelor creerului său, chiar când și-a lustruit pantalonii ani de-a rândul pe jilțurile tribunalelor. Nu putem, deci, face crimă vre-

unui om pentru faptul că n'a reușit să fie mai puțin prost decât l-a făcut natura, astfel că trebuie să scoatem din recriminațiunile noastre factorul prostiei a celor ce au contribuit la surparea Băncii Franco-Române. Cutare creditor sau cutare magistrat care a ajuns la convingerea că Banca Franco-Română a fost condusă de oameni incapabili și de rea credință, convingere pe care nu poate s'o sprijine nici pe cunoștințele lui speciale economico-financiare, nici pe vreo dovadă certă de fraude, e un om pe care natura l-a persecutat pe terenul intelectual și nu putem să-i facem vreo vină că judecă strâmb. Vitregia naturei pentru acești oameni, e cea care poartă vina că în sentința tribunalului din 2 Iunie 1930, magistrații afirmă că direcția Băncii urmărea: „*scopuri nemărturisite, dar pe care Justiția represivă le va cerceta și descoperi*“. Scopurile urmărite de direcția Băncii nu erau cunoscute magistraților ce condamnau, de oarece directorii nu voiau să le mărturisească. Cercetările făcute nu dovediseră nici o fraudă, însă acestea trebuiau să existe și rămânea în sarcina Justiției represive să le cerceteze! Că Justiția represivă va găsi ori nu fraude (scopuri nemărturisite) nu încercă câtuși de puțin logica celor ce au redactat fraza de mai sus. În adevăr, natura a fost mună vitregă cu acești bieți magistrați.

Nici cu redactorul sentinței Curței de Apel, zeița Minerva n'a fost mai darnică, deoarece și el insinuă că sunt „*presumpțiuni de fraude atribuite administratorilor*“, deși Justiția represivă lucrase mai bine de cinci luni ca să cerceteze și să descopere scopurile nemărturisite urmărite de direcția Băncii, și nu găsisse nimic după ce cercetase toate denunțurile făcute

de cei ce căutau prăbușirea Băncei. Inșă nici acestuia n'o să-i facem vreun reproș pentrucă n'a fost capabil să fie mai inteligent decât l-a făcut natura.

S'a vorbit în procesul Băncei Franco-Române de marile pierderi pe care le-ar avea această instituțiune din cauza plasamentului său prost. S'au exagerat conturile ce erau slab garantate, trecându-se sub vedere cele bine garantate. Nu s'a ținut seamă că o instituțiune de talia Băncei Franco-Române amortizează în fiecare an, în afară de bilanț, conturi în valoare de 10—20 milioane. Dela înființarea ei până în 1929, Banca amortizase conturi de peste 100 milioane lei. Dealtfel toate Băncile mari și mijlocii din București au amortizat în cei zece ani de după război conturi cu sutele de milioane. Astfel, Banca de Scont amortizează în această perioadă peste 200 milioane lei; tot cam pe atâta amortizează și Banca Generală. Băncile mari ca Marmorosch-Blank, Românească, etc., amortizează anual între 50—100 milioane lei, aceasta, bine înțeles, în afară de bilanț, astfel de amortizări netrebuind să fie văzute de marile public sau de fisc. Continuând să trăiască, Banca Franco-Română ar fi putut amortiza pagubele sale, ce reies din funcțiunea normală a operațiunilor bancare.

Orice bancă ce ar fi fost nevoită să-și dea conturile pe față, ar fi fost pusă sub o lumină puțin favorabilă în ceea ce privește plasamentul ei în timpurile acestea de criză. Prin scăderea generală a prețurilor tuturor materiilor prime produse în țară, ca cereale, lemn, petrol, etc., valoarea activului băncilor se vede afectată. Pe de altă parte pasivul lor, adică sumele ce le datorează creditorilor, rămâne ne-

alterat. Toate băncile, mari și mici, se văd cu conturi imobilizate, dacă nu chiar cu pagube ce le știrbesc nu numai fondurile de rezervă, dar chiar din capital. Banca Franco-Română nu e, deci, singura bancă ce are pagube, ci boala aceasta afectează, în aceste momente de depresiune economică, toate instituțiunile similare din România. La alte bănci, chiar dacă ar fi fost forțate să-și dea conturile pe față, surprizele ar fi fost poate chiar mai mari.

Se pune atunci întrebarea, dacă Banca Franco-Română ar fi putut dăinui în situațiunea grea a pieței, neavând nici o instituțiune mai importantă pe care să se sprijine? Desigur situațiunea Băncii ar fi fost grea și directorul ei general își dădea seamă de această situațiune. În adevăr, se putea cu ușurință înțelege greutățile pe care le întâmpinau băncile, examinând în mod comparativ situațiunea monetară a României, precum și numărul și capitalurile băncilor între anii 1913 și 1929. Luând datele publicate în Buletinul de Informațiune a Băncii Naționale, găsim că în 1913 România avea o circulațiune monetară pe cap de locuitor de 14,67 Dolari, a căror capacitate de achiziție, însă, corespunde cu 20 Dolari din 1929. La această din urmă dată circulațiunea se reduce la 7 Dolari pe cap de locuitor, adică la a treia parte. Băncile din România dispun, prin urmare, de o treime din elementul de activitate de care dispuneau înainte de război, ceea ce era natural să le îngreueze viața. În afară de aceasta în 1913 erau în România 197 bănci al căror capital și rezerve se ridica la circa 300 milioane lei aur, iar în 1929 în regatul român se aflau 1100 bănci dispu-

nând de un capital și rezerve de 360 milioane lei aur. Numărul băncilor se încincise, iar capitalurile lor rămăsese aproape staționar. În astfel de condițiuni, era natural că terenul pe care se mișcau băncile era nesigur.

După deziluzia pe care a produs-o stabilizarea leului, prin faptul că nu s'a mărit circulațiunea, precum era de așteptat, se impunea găsirea unei soluțiuni care să previe criza ce amenința comerțul bancar. Deoarece circulațiunea monetară nu s'a adaptat la nevoile băncilor, trebuia ca acestea să se adapteze la circulațiunea existentă, adică să se reducă în cece privește numărul lor. Se impunea, deci, o politică de fuziuni, precum se practicase în Anglia și Germania.

În iarna anului 1929, directorul general al Băncii Franco-Române adresează direcției Băncii Naționale un memoriu și un proiect de fuzionare a cinci bănci din București, noua instituțiune rezultată din fuziune, trebuind să servească de nucleu pentru absorbțiunea altor bănci din provincie, care abia se mai țineau în picioare. Aceasta era singura soluțiune logică ce ar fi putut evita lichidările forțate. Însă cum în acel moment la Banca Națională domina superficialitatea bărboasă a lui Burillianu, dublată de ineptia masivă a lui Băicoianu și de gagavelismul senil al lui Stroescu, acest proiect n'a fost luat în considerațiune, și băncile au fost lăsate în plata Domnului.

Cu toată situațiunea grea a pieței, Banca Franco-Română ar fi putut să meargă înainte și ar fi putut chiar să se descurce mult mai ușor ca celelalte instituțiuni similare, dacă creditele speciale ce-i fuseseră

impuse de directorii Băncii Naționale ar fi fost trecute asupra Statului, cum s'au trecut atâtea conturi dela alte bănci.

Din cauză însă a spiritului de răutate, a capacității de a șantaja, și mai ales a marelui doze de prostie a diferiților factori de care depindea Banca, aceasta a trebuit să sfârșească în mod tragic!

SUPLIMENT

1932—1934

Din cele expuse în cuprinsul acestui studiu, rămâne o impresie de admirație pentru armonioasa amalgamare a ineptiei și incompetenței în capul tuturor celor ce au lucrat la prăbușirea Băncei. Nu poate, însă, nici unul din ei să tragă vanitate din ineptia ce-a manifestat în această afacere, căci acest dar nu și l-a însușit prin propriile lui mijloace, ci a venit cu el pe lume. Recunoscător nu poate fi decât părinților sau naturei. Însă pentru incompetența care a manifestat-o fiecare în acest proces, meritul e pur personal. Nimenea nu poate să conteste unui Plastara, Soare sau Nițeanu, că nu au nici o pricepere în chestiuni economico-financiare, și că această lipsă de pricepere au manifestat-o cu vârf și îndesat în pledoariile lor. Deasemenea cine poate contesta că în sentințele tribunalului și Curții de Apel incompetența în același domeniu formează nota dominantă? E adevărat că un alt tribunal a venit mai târziu să arunce un fel de umbră asupra sus menționatei sentințe, acordând băncei falite continuarea de comerț, recunoscând că un judecător nu e capabil să lichideze Banca, și că prin urmare falimentul nu era soluțiunea cea mai fericită. Deasemenea alte tribunale au omologat concordatele altor bănci ajunse în jenă după accidentul Băncei Franco-Române, cum s'a întâmplat cu Banca Generală, Bercovici, Marmorosch-Blank, etc., bănci la unele din cari situațiunea era mult mai proastă decât la Franco-Română, însă aceasta înseamnă că

nu toți judecătorii se pot lăuda cu aceeași doză de incompetență, și că printre ei există și *ași*, ca cei ce au redactat sentințele de prăbușire a Băncei.

E posibil ca intensificarea crizei și evenimentele mondiale petrecute în urmă, să fi slăbit gradul de incompetență la toți ceilalți judecători, însă cei ce au judecat cazul Băncei Franco-Române au scăpat de această influență, menținându-și incompetența intactă.

Un fapt trebuie să măhnească pe toți acești cioclii ai Băncei Franco-Române. Frații Protopopescu — cei mai mari escroci ai secolului cum îi denumeau unii din pleiada șantagiștilor — n'au fost arestați și înfundați în pușcărie. Cu toate acuzațiunile ce li s'au adus, și cu toată gălăgia ce presa a făcut relativ la fraudele ce acești directori ar fi comis, ei sunt liberi și se plimbă — pe jos, nu e vorbă — nestânjeniți de nimeni. Are dreptate paladinul Virgil Soare să se indigneze și să exclame în prefața broșurei *Falimentul Băncei Franco-Române*: „În timp ce hoții de milioane umblă liberi, toată forța represivă este îndreptată împotriva țigăncușelor ce vând jurnale și ucenicilor ce fug de la stăpân“. Libertatea aceasta e datorită faptului că judecătorii ce au instruit falimentul Băncei n'au putut dovedi o atât de mare doză de incopetență ca judecătorii ce au declarat falimentul. Norocul fraților Protopopescu e că incopetența, — fără să mai pomenim de darul ineptiei — nu e răspândit în aceeași măsură printre toți judecătorii.

Trebuie să ne ocupăm și de raportul de expertiză, precum și de expertul numit de tribunal, pentru verificarea conturilor acestei instituțiuni, după-ce falimentul a rămas definitiv.

În general, experții aceștia sînt contabilii care n'au

de lucru, sau care dispun de timp liber în afară de ocupațiunile lor permanente. E dar natural că în aceste condițiuni comptabilii capabili, care au ocupațiuni permanente și sunt remunerați, să nu se prea înghesue la tribunal pentru obținerea de expertize, lăsând această ocupațiune mediocrităților din branșă lor.

Magistrații, care nu se pricep de loc în comptabilitate, și care, în cele mai multe cazuri, nu sînt capabili să citească nici măcar un bilanț, i-au drept literă de evanghelie tot ce așterne expertul în raportul seu. Ei dau, însă, preferință experților care prezintă rapoarturi în culori cât mai negre, considerându-i pe aceștia ca incoruptibili. Sînt unii experți care au observat această predispoziție a judecătorilor, și pentru-ca să fie bine cotați de aceștia redactează rapoartele lor în termeni cât mai pesimiști.

Expertul Petre Marinescu, care a fost însărcinat cu expertizarea conturilor Băncii Franco-Române, făcea parte din această din urmă categorie. Pentru a analiza toate conturile și operațiunile acestei Bănci, ar fi trebuit să fie un om foarte cult în științele economice-financiare, și inteligent în același timp. Ori, cultura lui se mărginea la rudimentele ce le a căpătat cu vr'o trei zeci de ani înnainte, urmând cursurile unei școale comerciale, rudimente pe care le a uitat, în mare parte, din cauza ocupațiunilor sale de funcționar la o bancă de mîna cincea, cu operațiuni reduse și ca varietate și ca amplitudine; iar, în ceeace privește inteligența, ar fi trebuit să-și modifice raportul între cantitatea de materie cenușie și materie albă din care e compusă creerul, operație greu de efectuat, dacă nu chiar imposibilă.

Tribunalul îi a fixat 80.000 lei ca remunerație pentru expertizarea conturilor Băncei. Dacă ar fi vrut să verifice toate conturile i-ar fi trebuit cel puțin un an de muncă, întrebuintând toate zilele lucrătoare pentru această operațiune, mai ales că nu avea la dispozițiunea lui de cât un singur funcționar din vechiul personal al Băncei. Inspectorul ministerului de finanțe a lucrat, împreună cu cinci funcționari, timp de două luni ca să verifice numai unele operațiuni limitate făcute de sucursale; se înțelege deci că expertul trebuia să lucreze cel puțin un an pentru verificarea tuturor operațiunilor efectuate de Bancă pe un interval de cel puțin zece ani. Ori, expertul fiind funcționar la Banca Carpaților, nu dispunea de mai mult de o oră pe zi de lucru, și de zilele de sărbători, pentru a verifica scriptele Băncei Franco-Române. Numit la începutul lui Aprilie el a depus raportul la începutul lui Decembre, însă cum a stat în sanatoriu timp de trei zeci zile, de fapt n'a lucrat de cât șase luni, a câte o jumătate de oră, până la maximum o oră pe zi.

În aceste condițiuni îi ar fi fost greu să întocmească un raport defovarabil direcțiunei Băncei, care să aibe o oare-care justificare și documentare. Ori, el trebuia să facă un raport defavorabil ca să nu fie acuzat — după cum a mărturisit-o mai târziu — de către șantașiștii, care au cerut falimentul Băncei, că ar fi fost cumpărat de frații Protopopescu, și ca să nu fie desconsiderat de judecătorii cari — după-cum am afirmat-o mai sus — consideră ca buni experți pe cei ce zugrăvesc totul în negru.

Era, deci, bietul om pus la grea dilemă, trebuind ori să lucreze din greu timp de mai bine de un an, ori să facă un raport care ar fi putut fi atacat cu ușu-

rință, neavând nici o documentare în favoarea lui. Pentru norocul lui, îi a venit în ajutor broșura tipărită de renumitul astru al baroului Virgil S. Soare, în care se găseau toate pledoirile în contra direcțiunii Băncei, precum și sentințele tribunalului și a curții de apel. Aci găsea el toate elementele ca să'și întocmească un raport cât se poate de negru pentru direcțiunea Băncei. Cine a citit broșura lui Helios (Soare) și concluziunile raportului expertului Marinescu poate constata cu ușurință că acestea din urmă au fost luate din pledoiriile cuprinse în prima. În loc să se mărginească expertul în analizarea operațiunilor Băncei, căutând să găsească cele ce nu sînt legale, începe prin a înșira care sînt cauzele prăbușirii Băncei. Astfel reeditează toate prostiile ce fuseseră debitate cu patimă de consorțiul de șantajști Plastara-Nițeanu, Soare, & Co., cu singura excepție că nu afirmă că s'ar fi făcut și fraude. Despre împrejurările de ordin general, care au fost adevăratele cauze ce au pus Banca în imposibilitate de a'și respecta angajamentele, precum erau scăderea bruscă și profundă a prețului cerealelor, petrolului, și a tuturilor materiilor prime, cauze care au determinat criza mondială, a cărei rezultat a fost căderea a mii de bănci și reducerea enormă a creditului; despre aceste cauze Dl. expert nu pomeniște de cât în treacăt, parcă ar fi fără nici o importanță. Dacă șantagiștii care au cerut falimentul Băncei aveau scuza de a nu fi putut vedea rezultatul acestor cauze de ordin general, expertul Marinescu nu mai avea această scuză, de oare-ce când a întocmit el raportul, aceste cauze determinaseră deja căderea băncilor de Industrie & Comerț, Generala, Elvețiana & Română, Bercovici, Marmorosch Blank, și însăși

banca Carpaților la care ocupa postul de subdirector. E posibil ca proporția dintre materia cenușie și albă în creerul seu să nu îi fi permis să vadă acest lucru, și chiar dacă i-ar fi permis, să nu-i convină să o pună în raportul seu, de oare-ce în acest caz, raportul n'ar mai fi fost defavorabil, și nefiind defavorabil reputațiunea lui de expert incoruptibil ar fi fost compromisă! Trebuia, prin urmare, să treacă asupra cauzelor de ordin general fără să inziste asupra lor.

În concluziunile raportului, pe lângă înșirarea cauzelor care ar fi provocat insolabilitatea Băncii, și pe care le ia din broșura lui Soare, înșiră ca lucruri nepermise și care nu pot de cât să fie defavorabile bunei reputații a direcțiunii acestei instituțiuni, faptele: de a acorda dobânzi mari depunătorilor; de a da comisioane directorilor sucursalelor pentru atragerea depozitelor; de a fi acordat un credit de o sută milioane lei la doi clienți, frații D. și C. Câmpeanu; de a fi mărit la 43 numărul sucursalelor și agențiilor, etc. În fond nu făcea de cât să afirme că e o crimă pentru direcțiunea unei instituțiuni bancare să fie activă și pricepută. În adevăr Banca Franco-Română care percepea, ca și celelalte bănci din categoria ei, dobânzi de 20—24%, găsea că e normal să acorde depunătorilor dobânzi de 12—15%, pe când cele l'alte instituțiuni similare nu acordau de cât 7—12%, fiind mai lacome la câștig; directorilor agențiilor și sucursalelor seale le da un comision ori de câte ori reușeau să atragă depozite cu o dobândă mai mică de cât cea uzitată, adică cu mai puțin de 12—15%; fraților Câmpeanu le acordase un credit de 65 milioane, consolidând o datorie mai veche prin luarea

unei ipoteci asupra cinci sute hectare de teren petrolifer și prin ceziunea a șapte puncte de redevență care în 1926 produsese 26 milioane lei. Dacă nu survenea scăderea bruscă a petrolului această datorie se plătea în trei ani. De altfel Banca n'ar fi fost în situațiune mai bună dacă această sumă ar fi acordat'o la două-zeci de petroliști în loc de doi, de oare-ce scăderea cu 80% a prețului petrolului a făcut toată această categorie de debitori insolvabilă. Numărul mare al sucursalelor și agențiilor era un rezultat al fuziunii cu băncile din provincie, și el constituia o soliditate iar nu a slăbiciune a băncii, de oarece clientela răspândită pe suprafața întregii țări e mai puțin susceptibilă de mișcări de ansamblu de cât dacă ea ar fi concentrată într'un oraș, unde o panică se poate propaga ușor.

Toate argumentele înșirate de expert în contra direcțiunii Băncii, n'aveau nici un temei și nu dovedeau de cât că în pricepere bancară era nul. Inșă cum și judecătorii care citesc acest raport sunt tot atât de nuli în materie bancară, efectul produs asupra lor nu putea de cât să fie defavorabil.

Singurele puncte din raport care ar fi putut fi discutate, erau chestia capitalului, — asupra căreia n'avem să revenim de oare-ce am dat explicațiuni mai înainte, — și faptul că Banca Franco-Română a considerat, la încheierea bilanțurilor de fine de an, drept numerar disponibilul ce 'l posedă la Banca Românească și la Banca Chrysovelony, și pentru care obținuse cecuri emise de sus numitele bănci. La acestea se reduceau toate *fraudele și tâlhăriile* comise de direcțiunea Băncii Franco-Române, adică transformarea unui fond de rezervă ascuns în acțiuni care au

rămas tot în patrimoniul Băncei, și considerarea drept numerar a disponibilului pe care Banca Franco-Română îl avea la băncile Româneasca și Chrysovelony!

După ce a fost declarată Banca Fr. Română, în stare de faliment, a fost însărcinat judecătorul Preuțescu, dela cabinetul II cu instruirea cauzelor care au provocat prăbușirea acestei instituțiuni. Acesta se afla în fața unei probleme foarte grele, de oarece, ca toți magistrații nu știa ce e comptabilitatea în partidă dublă, și relativ la operațiunile de bancă nu cunoștea, probabil, de cât polița. În astfel de condițiuni îi era greu de a putea vede clar în operațiunile făcute de direcțiunea Băncei Franco-Române. Ca material informativ nu avea la îndemână decât sentințele tribunalului și a curței de Apel, care îi cereau să descopere fraudele care s'au comis.

Injunctiunea aceasta era clar scrisă în sentința tribunalului, și am redat'o în altă parte al acestei lucrări, pentru a nu o mai repeta aci. Mai avea expertiza lui S. Penescu, care dacă nu preciza nimic insinua, însă, mult în defavoarea directorilor Băncei. Pe lângă aceste două surse de informațiuni, care nu puneau direcția Băncei în lumină favorabilă, mai era atmosfera creată atât de șantagiștii care ceruseră falimentul, precum și de presa care dusese campania în contra Băncei, atmosferă care nu putea de cât să mențină suspiciunea judecătorului în contra directorilor instituțiunei falite. Mai erau și martorii, dar unde experții n'au găsit nimic, era greu ca martorii, chiar cei mai rău voitori, cum era bună oară Ciocârlie-Basma, să dovedească ceva.

Cercetarea cauzelor care au produs falimentul fusese încredințată judeului Preuțescu, însă constatân-

du-se că acesta era prea specializat în crimele făcătoarelor de înger, adică în avorturi cu consecințe mortale, fu înlocuit cu un specialist în chestiuni financiare cu caracter bancar. Tocmai la cabinetul II se găsea un tânăr magistrat care se afla în proces de specializare pe terenul bancar. Junele Horia Bogdan în vederea acestei specializări divorțase de soția lui și luase în căsătorie fiica lui Aristide Blank, fostul director general a Băncii Marmorosch, Blank & Co. când această instituțiune se ținea încă în picioare. Contactul, putem să zicem permanent, pe care'l avea cu familia acestor financieri trebuia să'l pună în situațiunea de a putea vedea clar în mătrapazlăcurile persoanelor ce au condus Banca Franco-Română.

După un an și mai bine de cercetări în care interval de timp a stat de vorbă cu vr'o cinci martori și a cetit de două ori concluziunile confuze ale raportului expertului Marinescu, a redactat ordonanța definitivă în care pune în culpă pe D-nii I. D. Protopopescu, T. Protopopescu și P. N. Panaitescu.

Tânărul jude Horia Bogdan a fost înzestrat nu numai de Aristide Blank ci și de Natură. La ce sumă se ridică înzestrarea din partea lui Aristide Blank nu putem ști, însă de cum l'a înzestrat natura ne putem da seama cetind ordonanța definitivă pe care a redactat'o. Natura l'a înzestrat cu un mare talent stilistic. Nu credem că poate exista în România vr'un Cațavencu sau Farfuride care să'l poată egala. Perlele de stil abundă în ordonanța definitivă, și ar fi o crimă din partea noastră să nu împărtășim cetitorului acestei broșuri pasagiul cel mai caracteristic din această operă juridico-literară. Iat'o aidoma după cum

am copiat'o după originalul ce se află la 'dosarul procesului:

„În urma cercetărilor noastre. ....

Expunem Următoarele.

Precursoare simptomatică ai unei stări gangrenoase economico-financiare mondiale caracteristică și consecutivă marilor răsboaie, după o serie de tatonări și încercări de a obține sprijinul principalelor Bănci din țară, după-ce în urma unei campanii de presă provocată în cursul lunii Aprilie 1929 de câți-va funcționari eliminați, pentru motive disciplinare, care a avut de efect să sdruncine profund încrederea deponenților, cel mai puternic dacă nu singurul fundament al instituțiunei, după-ce într'o ședință din 19 Iunie 1929, consiliul seu de Administrațiune decide să introducă cererea de moratoriu, după o serie de fluctuațiuni reprezentate prin cererea de concordat hotărâtă de consiliul din 18 Noembre 1929, prin declararea în faliment la 2 Iunie 1930, hotărâre apelată, în cele din urmă Banca Franco-Română este definitiv declarată în stare de faliment de către Tribunalul comercial Ilfov S. I în ziua de 18 Noembre 1930; declarare care atrage cercetările penale făcute și desăvârșite la Cabinetul II Instrucțiune.“

Concis, clar și cuprinzător! Una sută cinci zeci și patru cuvinte, zece virgule și un punct. Trebuie să aibi un cap de Consilier la Casație, ca să pricepi astfel de perioade și să găsești ceva în acest vid diluat! Numai cu bunul simț e imposibil a descurca un astfel de labirint de pseudo-idei. Perle de acestea de stil se află în abundență în cuprinsul operei ginerelui Băncei Blank, și un biet muritor, înzestrat numai cu bunul

simț și un titlu de doctor în litere și filosofie, n'ar fi în măsură să aprecieze această colecție de giuvaeruri stilistice.

Printre punctele de acuzațiune pe care judecătorul le scoate din insinuările raportului expertului Marinescu, și pe cari le am examinat în altă parte al acestei lucrări, voi reține aci, totuși, următorul punct. E punctul privitor la cheltuelile de administrațiune și pe care judele instructor le găsește: „exagerate (52.879.230) în 1928 când deja (influența lui Blank. N.A.) starea Băncei era precară în raport cu capitalul vărsat, reprezentând tantiemele membrilor Consiliului de Administrație, ale Comitetului de Direcție și mai ales ale censorilor“. Ar reeși din fraza de mai sus că suma de aproape 53 milioane lei a fost încasată de consiliul de administrație, de comitetul de direcție și de cenzori. Se vede treaba că tânărul jude și ginere a confundat direcțiunea Băncei Franco-Române cu cea de la Banca Blank. E adevărat că la această din urmă bancă, Aristide Blank și Richard Schoepkez încasau un milion de lei pe lună drept leafă și în plus opt sprezece milioane lei pe an speze de reprezentare, afară de tantieme ca membrii în comitetul de direcție și în consiliul de administrație. La Banca Franco-Română, judele ar fi aflat, dacă analiza cheltuelile, că din 53 milioane, 16 reprezentau impozite plătite la stat și comună; că tot consiliul nu încasa decât lei 1.350.000, cea ce revenea 175.000. de fie-care consilier; că cenzorii nu primeau de cât jumătate din această sumă, vr'o 85.000 lei; că direcțiunea, formată din patru persoane, nu încasa decât un milion lei, și că directorul general avea ca leafă 60.000. Ar fi de asemenea aflat că Banca avea 450 funcționari cu

43 sedii provinciale, la multe din care se plăteau chirii iar la toate existând speze de luminat, încălzit, furnituri, etc. Ar mai fi constat că la Banca Franco-Română lefurile erau mai mici ca la băncile similare. Dacă ar fi, însă aflat toate acestea, n'ar mai fi putut insinua contra direcțiunii Băncei, și el trebuia, în urma mandatului categoric pe care'l primise, s'o scoată vinovată.

Am vorbit de expertiza lui P. Marinescu, așa că nu mai revin asupra ei, însă, deși nu aducea vr'un cap de acuzare direcțiunii Băncei, era plină de însinuări defavorabile acesteia. Frații Protopopescu n'aură dificultatea să dovedească netemeinicia tuturor acestor insinuări, și contra expertiza spulberă micile controverse comptabile pe care expertul Marinescu le scolese din scriptele Băncei. Cercetările judeului H. Bogdan măriseră dosarul afacerii în mod considerabil, fără ca din acest teanc de hârtii să poată reeși că direcția Băncei Franco-Române ar fi făcut vr'o faptă incorectă, sau că ar fi condus banca în opoziție cu codul de comerț și practica bancară.

În această situațiune se impunea clasarea pur și simplu al acestei afaceri nenorocite. Însă, atunci cum rămănea sentința tribunalului și a curții de Apel, care declaraseră Banca în faliment pe motivul că direcțiunea ar fi făcut o serie de abuzuri, dintre care nu erau excluse proceduri incorecte pe care *justiție represivă trebuia să le dovedească*. O simplă clasare a falimentului, ar fi aruncat un blam asupra celor două instanțe, căci, dacă nu s'a găsit nici o vină direcției Băncei Franco-Române, atunci declararea falimentului ar fi fost o eroare. Ori nu trebuie ca publicul să aibe impresia că justiția poate face erori, deși

sentințele ei ar câștiga să fie pur și simplu trase la sorti după procedeul judecătorului lui Rabelais, căci o eroare ar știrbi din majestatea instituțiunei, și majestatea e necesară... cel puțin magistraților. Un alt argument, pe care 'l invoca procurorul Caton, e că asupra acestei afaceri s'a făcut prea multă gălăgie, și că o afacere care a făcut vâlvă, pe drept sau pe nedrept, trebuie să meargă în fața judecătorilor! E o satisfacțiune care se dă opiniei publice, și opinia publică trebuie să fie satisfăcută!

Cum nu se găsea nici un cap de acuzare serios în contra direcțiunei Băncii Franco-Române, judecătorul H. Bogdan, în ordonanța definitivă, aducea contra D-lor I. D. Protopopescu, P. Panaitescu, și T. D. Protopopescu, învinuiri de natură anodină, precum e că au acordat credite riscate; au atras depuneri prea numeroase; au acordat dobinzi mari, etc., lucruri care denotă că au fost mai curând bancheri activi, căci toate aceste învinuiri s'ar fi putut aduce ori-cărei alte bănci din cuprinsul României.

Tribunalul ¹⁾ care avea să judece procesul intentat fraților Protopopescu și D-lui P. Panaitescu, singurii considerați răspunzători de judele instructor pentru falimentul Băncii, după ce a ascultat cu atențiune timp de două ceasuri rechizitoriul procurorului și apărarea inculpaților, și luând cunoștiință de voluminosul dosar al afacerii, dete o sentință clară, luminoasă și precisă. Iată cum glăsuia această sentință în părțile ei esențiale:

„Considerând că tribunalul a luat cunoștiință de rechizitoriul procurorului;

1) Președinte Krupensky ; asesor zdriu ; procuror Vicol.

Considerând că a consultat ordonanța definitivă a judeului instructor;

Considerând că a cetit raportul experților;

Considerând că a ascultat pledoiriile avocaților inculpaților;

Considerând că el, tribunalul nu consideră demne de considerațiune, toate considerentele ori cât de considerabile considerate și invocate de apărare;

Considerând că în speță inculpaților li se aplică articolele x, y, și z din codul penal, combinate cu articolele s, t, u, și cu articolul v, paragraful III, aliniatul VII din comercial, condamnă pentru toate aceste considerente expuse mai sus, pe fiecare inculpat să plătească lei zece mii în folosul statului!

Dacă cine-va după cetirea acestei sentințe nu e convins de culpabilitatea fraților Protopopescu și a D-lui P. Panaitescu, e că nu vrea să vadă evidența care ese așa de limpede din rândurile de mai sus.

Apelul în contra acestei sentințe a fost judecat de Curtea de Apei Sect. II-a¹⁾.

Magistrații îmbrăcând roba, ce le conferă în mod incontestabil competență, precum și prestigiu în ochii publicului ce ia parte la ședințe, fie pentru a se încălzi când e ger afară sau chiar numai cu scopul de a-și efectua digestia în tihnă, intrară în sala în care se judecă procesele, și, așezându-se pe scaun, luară un aer menit să impresioneze pe avocați, pe acuzatori și acuzați, precum și restul publicului, inclusiv ușierul, de majestatea justiției și de profunda pricepere a celor ce o distribue. După-ce se prefă-

---

1) Președinte : Maxim ; asesori : Coman [Drăgoescu și Ghențoiu ; procuror : V. Poltzer.

cură cu mult talent că ascultă cele spuse de apărare, inzistând în prealabil ca avocații să fie cât se poate de scurți în pledoirii, amânarea pronunțarea sentinței pe opt zile pentru ca între timp să poată afla de la procuror despre ce este vorba. Pricepând tot atât de puțin în această afacere pe cât a priceput judele instructor, magistrații de la prima instanță, procurorii, grefierii și ușierii, pronunțară cu mâna pe conștiință pentru dreptatea hotărârii, respingerea apelului inculpaților. Astfel dreptatea imanentă a fost satisfăcută și majestatea justiției salvată! De ar fi admis curtea apelul, reformat sentința tribunalului și achitat pe inculpați, ar fi rezultat că declararea Băncei Franco-Română în stare de faliment a fost injustă, căci falimentul implică o vină cât timp există concordatul, care și el e un faliment însă fără păcate. Ori, într'o chestiune în jurul căreia s'a făcut atâta gălăgie nu se putea arunca un blam cât de mic asupra Justiției, și încă de o Curte de Apel? Prestigiul Themisei românești era în joc.

ȚIUL ȚIGANULUI sau CONCLUZIUNE

A fost o dată un rumân care căpătase o bucată mare de fier, și se gândi că nu poate să îi dea o mai bună întrebuințare de cât să-și facă din ea un fier de plug de care avea mare nevoie, cel de la plugul seu fiind complet uzat. Se duse, deci, cu bucata de metal la meșterul din sat, un țigan bun de gură, care se angajă să îi fabrice rumânului fierul de plug de care avea nevoie. Țiganul, însă, nu se prea pricepea în meseria lui, și înroșind în continuu fierul și bătându-l cu ciocanul n'a reușit, în urma oxidațiilor continue, de cât să 'l facă să scadă ca volum într'atâta încât să nu mai fie suficient pentru un fier de plug. Când rumânul veni peste câte-va zile să-și ia fierul, țiganul o luă cu gura pe dinnainte și după o pledoirie elocventă convinse pe rumân să renunțe la fierul de plug și să se mulțumească cu un topor. Se puse țiganul iar pe lucru să făurească un topor, însă și de data aceasta dibăcia nu'l ajută, căci tot înroșind în continuu fierul și bătându-l pe nicovală l'a făcut să scadă sub cantitatea necesară unui topor. Pe rumân îl primi iară cu un discurs, când acesta veni să-și ia toporul, și țiganul fiind abil în argumentare, îl convinse și de data aceasta să renunțe la topor pentru un cuțit. Însă la facerea cuțitului țiganul nu fu mai norocos ca la fabricarea toporului sau a fierului de plug, și ne mai rămânând de cât foarte puțin metal propuse rumânului să îi facă un cui. Rumânul se scărpină în cap, însă ne având încotro acceptă propunerea țiga-

nului de a se mulțumi cu un cui. Dar parcă fierul rumânului ar fi fost blestemat, căci țiganul nu reuși să facă nici cuiul promis, și când rumânul veni nu mai rămăsese de cât o bucată neînsemnată de fier din care nu s'ar fi putut face nimic. — „Ascultă rumânicule, să'ți fac din fierul rămas un țiu“ îi zise țiganul. — „Ce e aia țiu măi țigane“ — „Stai colea pe scaun și ai să vezi, căci țiuul se face foarte iute“. Rumânul luă loc pe scaun și se uită la țigan, care apucând bucățica de fier cu cleștele, o băgă în foc, suflă de mai multe ori din foale până când fierul se înroși, apoi îl apucă din nou cu cleștele și îi dete drumul în butoiul cu apă. Fierul înroșit, intrând în apă, produse o șuerătură care sună cam țiu-u-u.... și astfel rumânul constată cum bucata lui de metal, din care trebuia să iasă un fier de plug, s'a transformat în un țiu!

Cam același lucru s'a întâmplat și cu falimentul băncei Franco-Române. De unde el a pornit ca cea mai mare escrocherie a secolului, cu sute de milioane înghițite de frații Protopopescu, cu tot soiul de malversațiuni pe care „justiția le va cerceta și dovedi“ cum o spun judecătorii tribunalului și cum o confirmă Curtea de Apel, falimentul s'a diluat încetul cu încetul după cercetări și pledoirii până când s'a terminat în un țiu de zece mii lei amendă.

Toată gălăgia făcută împrejurul acestei prăbușiri nu avea nici un fundament, și cu toată atmosfera defavorabilă creată direcțiunei Băncei, atmosferă care a determinat modul de a judeca a magistraților, negăsindu-se de fapt nici o vină reală direcției, s'a ajuns la condamnarea anodină merită nu să pedepsească, căci nu exista vinovați, ci să salveze prestigiul justiției, care comisese erori grosolane.

TABLA DE MATERIE

	<u>Pag.</u>
Introducere	3
I. Istoricul Băncei	5
II. Cauzele Prăbuşirei	18
III. Cauzele Externe	27
VI. Modul cum a căzut Banca	58
V. Comitetul de Control şi şantagist	68
VI. Presa	101
VII. Justiţia	110
VIII. Concluziune	142
IV. Supliment	149
